

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Jul i Nordsjælland

35/77

1958 18. Aargang

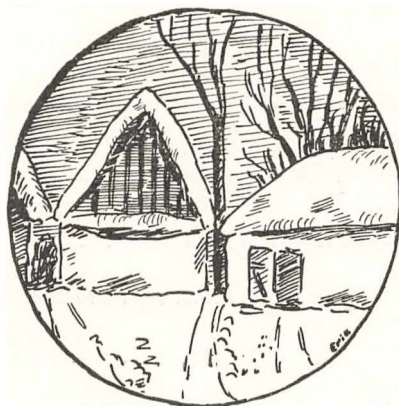
Når julemaden står for tur,
de små med tungen smækker —
for på et ANKER gaskomfur
blir maden altid lækker. .

JUL
I
NORDSJÆLLAND

UDGIVET AF
ERLAND GRIBSØ OG ERIK GRIBSØ

1958
ATTENDE AARGANG

HILLERØD
C. NORDIUNDES BOGTRYKKERI
OSWALD TERKEISEN

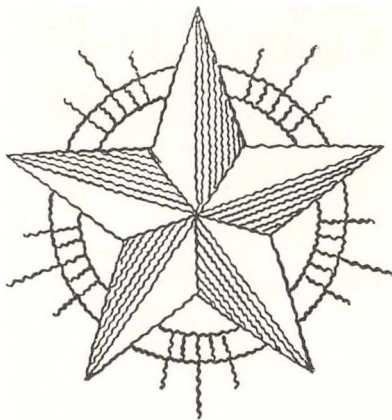
INDHOLD

»Ordet blev Kød....« Af Emus Jensen	3
Julenissens Avislæsning	4
Gæst i Klostergaarden i Helsingør. Af Svend Rindholt	5
Hillerøds tre Kirkeklokker. Af Erland Gribso.	10
Bonden, der maler. Af Vagn Heiselberg	12
Liglam og Lysekrone i Nødebo Kirke. Af Erik G.	14
Nordsjællandsk Landliggerland bliver til. Af Niels Friis	15
Willumsens Helsingør-Radering	18
Amagerne paa Halsnæs. Af Erland Gribso.	19
Fra Værebro til Løje Sø. Af Oluf Jensen	21
Blade af Slangerups Mølle-Historie. Af Quercus	22
Nordsjællandske Skæmtesprog.	24
Jul i Hillerød for 40 Aar siden. Af Borella-Hansen	25
De haarde og fornærede ---. Af Kirsten Bang.	28
Nordsjællandsk Bonde og Sanger. Af Vagn Heiselberg	31
Tre Matadorers Møde i Helsingør. Af Erland Gribso.	34
Kronprinsfamiliens Amme -. Af Erl.	37
Sjællandske Jægerkorps i Helsingør. Af L. Ludvigsen	38
Leonora Christina som Zoolog Af Exaro	42
Svend S. Schultz i Søllerød. Af Eyvind Rafn	43
Syv Hornbækkere søgte at hindre Katastrofen ved Sjællands Odde. Af Niels Friis	45
Slagteren og Marienlyst. Af Max Iversen	47
En Thepavillon i Hørsholm.	49
Digte til Helsingoranere. Af Eyvind Rafn	50

Forside: Nødebo Kirke ved Vintertid

Eftertryk af Artikler i »Jul i Nordsjælland« kun tilladt i Uddrag — og mod Kildeangivelse

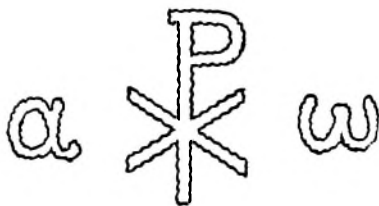
„Ordet blev Kød....”

J Tiden ind under Jul er Luften fyldt med Ønsker om en „glædelig Jul“, — næsten som Luften over Ageren i de Dage, hvor Kornet dræer, er mættet med usynlige Kræfter, der længes efter at skabe Liv og Grøde og blive forvandlet til ranke Straa og gyldne Aks under Sommerdagens Himmel. De gode Ønskers Myriader naar vel aldrig at bære saa overdaadig Frugt. Thi for manges Vedkommende bliver det kun en Frase og det reelle Indhold en Skuffelse.

Hvorfor? spørger man. Fordi man retter Forventningen i en forkert Retning og placerer sine Anstrengelser et galt Sted. Julen har nemlig som alt andet nok en ydre Klædedragt, men den har først og fremmest ogsaa et Indre, et Indhold. Og kan man ikke skelne Skallen fra Kærnen, bliver Udbyttet problematisk. Og at Julen har en Kærne, vil i Praksis sige, at det ikke er vore menneskelige Anstrengelser og Opfindsomhed, som skaber den; men den er i sig selv et Indgreb udefra, — fra selve Livets Kilde; en Gnist af det evige Lys. Vi kan ogsaa sige, at Julen er det Faktum, at den inderste Magt i Tilværelsen, som al Tænkning har grublet over og al menneskelig Søgen stræbt imod i samtlige Slægtled, at den er staaet frem i menneskelig Skikkelse paa Jorden, og at den i menneskelig Skikkelse og menneskelig Tale har afsløret sit inderste Sindelag og dermed røbet for Mennesket, hvad Livet er, og hvordan det vil leves for at bære Frugt, der fortjener Navn af Liv. En Samtidig udtrykte det ved at sige, at „Ordet blev Kød“, — saadan som det lyder i et af Julens Evangelier. Og har han Ret; — hvis denne Skikkelse fra Bethlehemsstalden virkelig er Livets egen Tale i Kød og Blod til Menneskeslægten, kan man ikke gaa ham forbi, uden at man krænker Livet og afskærer sig selv fra dets egentlige Realitet.

Det gamle Juleevangelium er ikke en Stemning eller en Kolorit, der bæres ud med Juletræet, naar det taber Naalene. Men det er Livets eget Krav, der bliver staaende, upaavirket af de skiftende Tider og vekslende ydre Kaar, Mennesker lever under, Krav til vor Væremaaede og Tankegang, til vor Tale og hele Livsholdning. Men lad os tilføje: Krav, der ligesom det dræende Støv først faar Mening den Dag, det er forvandlet til gyldent Liv paa Hverdagens Ager.

EMUS JENSEN

Julenissens AVISLÆSNING

Ogsaa i Aar har Julenissen fra forskellige nordsjællandske Blade samlet nogle Udklip, der viser en Del af de Pudsigheder, som hans Kolleger, Sætter- og Trykkernisserne har forlystet Læserne med

Vejrtrækningsvanskeligheder?

1. November 1957: »Kristelige Lyttere til Kamp mod aandeløse Udsendelser.«

Underjordisk?

14. November 1957: »I Dag er Børnene gaaet i Gang med en svær Regneopgave: Naar en Letmatros køber 120 Flødeskumskager til 14 Børn, hvor mange vilde en Sværmatros saa have købt? Mulvarpearbejde.«

Trukket eller trykket ud?

15. November 1957: »Udtrykket i Gaar i Forbindelse med Lykke-lotteriet. Fem kommende Quiz-Helte blev i Gaar udtrukket i Lykke-lotteriet.«

Lad det være usagt!

15. November 1957: »Man er begyndt at uskrive Skolestile som Prisopgaver.«

Pladas!

10. December 1957: »Det er paa sin Pladas, at vi paa Menneske-rettighedernes Dag erindrer...«

Have med Benzin?

10. December 1957: »... og stjal saa hans Benzin have, og derfor krøb han ind ad gaar to hjemsendte Marinere...«

Symfoni i rødt.

8. Januar 1958: »Til Afveksling fra de mange stærke og farve-straalende Film fra Sydeuropa var det velgørende at se de sarte Nuancer i det grønne irske Landskab. Til Gengæld lyste de irske Pigers røverøde Haar livligt op, saa der alligevel blev en skøn Farve-symfoni ud af det hele.«

Nyt Navn?

28. Januar 1958: »Kl. 20: Brand Hotel: Borgerforeningens Generalforsamling.«

Kulørt!

6. Februar 1958: »Gud skabte Kvinden i Farver og Cinemascope.«

Pas paa Malingen!

6. Februar 1958: »Kl. 21 Maskefald og Spisning af medbragt Mad, hvorefter Reimers Orkester spiller op til Dans paa Foreningens traditionelle Maade skiftevis moderne og gammeldags. Bemærk: Salen er nymalet.«

Langsyn og Fjernsyn.

5. Marts 1958: »... og den blaagraa Roskildefjord med Udsyn til Frijsenborg og andre minderige Steder...«

Træt Bi.

18. April 1958: »Under en Patruljetur i Gaar bemærkede en Politibetjent, at der paa Omkørselsvejen ved Tranemosen var parkeret en lille Fiat-Bi.«

Fin Placering.

15. Maj 1958: »Hvor skal Biografen ligge? Ved Sogneraadets Møde.«

Store Forhold.

9. September 1958: »En sensationel Fangst er gjort i Gilleje Havn. Forleden fangede Tæppehandler Jensen, Soborg, en Gedde paa mellem 4 og 5 kg, 60 km lang. Størrelsen er ikke bemærkelsesværdig...«

Ikke helt ung.

27. September 1958: »Den nye Regnskabsfører, der i næste Maaned fylder 227 Aar, tiltræder Stillingen den 1. januar.«

Gæst i

Klostergaarden i Helsingør

Af SVEND RINDHOLT

Klostergaarden i Udkanten af *Helsingør* stod i sin Tid til Raadighed for Inspektøren ved Byens gamle Teglværk. I Dag er Huset et Kunstnerbo.

Her har Maleren *Hans Chr. Bärenholdt* indrettet sig. Og lad det straks være sagt, at han har skabt en usædvanlig smuk Ramme om sin daglige Tilværelse.

H. C. Bärenholdt har boet i *Helsingør* i mere end 20 Aar. Han har ogsaa været Borger i *Frederiksværk*, og i Trediverne slog han sig en Tid ned i *Aasum* paa *Fyn*. Udlandet har draget ham, idet han har været paa Studiefærd baade nordpaa til *Norge* og sydpaa til bl. a. *Østrig* og *Italien*. Men sin meste Tid som Kunstner var han *Sjælland* tro. Her hører han hjemme, baade som Menneske og som Maler. Altid skulde det gaa saadan, at han bosatte sig midt iblandt sine Motiver, og det *Sjælland*, han har skildret, fremtræder da ogsaa netop saa farvefrodigt og stemningsmildt som dén maa male det, der er dybt forbundet med sin Hjemstavn.

Køge er Kunstnerens Barndomsby. Her er han født 5. Marts 1890, og her blev hans Ungdoms første Arbejder til. De er egentlig ret afvigende fra, hvad *H. C. Bärenholdt* senere har frembragt. Billeder fra 1911 som »Stubmøllen« eller »Pakhus, *Køge* Havn« er malet med brede, lidt grove Strøg og med mørktonede Farver, som er anslaaet og afstemt med en helt anden Fornemmelse end dé blidere Klange og dét fine maleriske Maadehold, der blot faa Aar efter blev Kunstnerens Særkende.

Allerede i 1914 kom Gennembrudet: Et stort Aabilde fra *Køge-Egnen*, som findes i Byens Museum. Fra de foregaaende Arbejder genkender man i Billedets Opbygning en Bestræbelse i Retning af at fremhæve en Centralvirkning og i Forlængelse af den at skabe Dybde og Rum. Men bortset fra dette særlige ved Billedets sikre Holdning, er alt andet nu udfoldet til større Modenhed og Afklaring. Farverne er harmoniseret anderledes nænsomt og præcist, og alle Lys-

virkninger er smeltet sammen til en langt mere magtfuld Helhed med bløde Overgange og et mildere Forløb fra Forgrundens brede Klarhed til den mere dunkle Skitsering i Motivets Baggrund. Billedet aabner sig mod Beskueren med en rolig, blank Vandflade, hvorefter Aaløbet indsnævres og langs en Bræmme af Siv slynger sig ind imod en Udsigt over højtliggende Be-

Maleren *H. C. Bärenholdt*.

Portræt af Ludvig Birch malet 1957.

byggelse i Byens Udkant, et Bælte af Træer og Huse, der spænder Horizonten paa tværs af den glidende Strøm. Der opstaar herved en ganske særlig Udtryksstyrke, og Billedet faar yderligere Dybde ved et netop antydet Taarn, der længst borte peger mod den graa Himmel.

*

Haven i Sne. Malet 1950. Tilh. Kunstneren.

Interiør fra »Klostergaarden«, med antik dansk Egekiste, gammelt kinesisk Skab og et Maleri af Lars Aabirk.

Denne Maade at komponere paa er karakteristisk for en stor Del af *H. C. Bärenholdts* Landskaber. Et Landevejsbillede fra *Frederiksværk-Egnen* har samme Stil og holdningsfulde Opbygning. I Forgrunden og ind efter: to Rækker Træer, hvis Kroner breder sig udfyldende for derefter at fortabe sig i et Bagland, hvor en lille lysende Husgavl samler de store Linjer og bringer alt foranstaaende i endnu mere kraftfuldt Relief. Et Vinterbillede fra *Holte* (1930) fører Beskueren ind i Motivet paa lignende Maade, og selv i et lysende Lærred som »Æbletræet«, fra 1928, eller en solrig Udsigt mod *San Gimignano*, fra 1930 — Billeder, der ellers ikke anvender en Linieføring som Bindeled mellem For- og Baggrund — er et tilsvarende Princip fulgt: En monumental Optakt, hvis Bredde og klanglige Fylde i høj Grad beror paa, at Rummet og Perspektivet er anskueliggjort saa følsomt og klart. I »Æbletræet« sker det ved, at man gennem den lette, hvide Vifte af Foraarets Flor skimter en fjernere Huslænge, medens der i det italienske Billede langt ude bag Marker og solbeskinnede Træer er aabnet Udsyn til en lille By, der med Taarne og Tage kroner en Bjergtop.

Et Billede fra *Helsingørs Omegn* med Titlen »Mid-sommeraften« viser en tredje Løsning af samme male- riske Problem. Her er det centrale i Motivet en lille

Dam, der spejler Aftenfreden og som i øvrigt er Samlingspunkt for den Rigdom af blide Klange, der fra Yderkredsen af Bakkedrag strømmer én i Møde.

*

Trods Variationer er altid det samme tilsigtet: En Billedvirkning med Udgang fra en enkelt og fint fremhævet Forgrundsdetalje, der ikke blot er dekorativ Dominant, men som i høj Grad spænder og levendegør baade Farvesproget og den klare, simple Opbygning. I »Pindemosen« fra 1938 er denne »Detalje« et Spand Heste, der holder Hvil, og i de mange Havebilleder fra navnlig de senere Aar kan det være saa forskellige Ting som en rød Parasol, et Foderbræt med Fugle, en hvilende Kvinde eller slet og ret en Trægruppe, hvis Grene f. Eks. er tyngede af Sne, og hvis Placering i Billedfladen er en saadan, at den mere magtfuldt end andet omkring den fremhæver Maleriets Grundstemning.

Køge Aa. Malet 1914. Tilhører Køge Museum.

Hestene hviler. Pindemosen 1939.

Det er, som man vil forstaa, ingenlunde de alt for pyntede og desværre derfor alt for yndede Prospekter med f. Eks. Søndagssejlad paa Sundet eller Kronborg i Morgensol, der drager *H. C. Bärenholdt*. Han føler sig hjemme ganske andre Steder og udtrykker sig stilfærdigt, oprigtigt og ligefremt om noget anderledes nærliggende. Han behøver blot at aabne Døren ud til *Klostergaardens* gamle, tilgroede Have for at finde Motiver. Naturalist har han altid været. Men han er det paa sin egen Maade, med sine egne Fornemmelser, sin egen Evne til Indføling, en Formgivning, han har fundet frem til ved atter og atter at efterprøve den, og et Farvesprog, der har sit eget særlige Tonefald.

Her i Haven har han for Øje, hvad han er dybt fortrolig med og forbundet med: Et Landskab, hvis maleriske Værdier han kan aflokke en Stemningsrigdom af overraskende Rækkevidde. Forholdet er jo dét, at Naturen, indenfor denne, som det synes, snævre Begrænsning, udfolder sig med alt, hvad den under skiftende Aarstider ejer af Tilløkkelse. Her er Vaarens Komme som en Anelse af Lysning midt i Tøbruddet. De første Foraarsblomster som skære Farvestænk i den sorte, vaade Muld. Fugleliv under al Slags Vejr. Trærnes Løv, fra det vaagner som lysende Flige, til det flagrer bort i Efteraarsblæsten som rustne, krøllede Blade. Endelig de sorte, nøgne Grene. Og sidst i Kredsløbet den hvide, skærmende Sne.

*

Saa simpelt er det. Saa stort i det smaa. Og tillige saa typisk og udtømmende. Denne Motivverden er ikke prangende paa nogen Maade — er ganske ubesmykket. Men hvor den, som hos *H. C. Bärenholdt*, bliver skildret af en følsom Pensel, i mildt Lys og som Udtryk for en Oplevelse, der helt har opfyldt Kunstneren, ejer den en Uendelighed af Værdier og bekræfter tilfulde *Johannes V. Jensens* stærke og sande Ord om, at »det bedste ligger for din Fod«.

H. C. Bärenholdt er dog ikke knyttet alene til denne Emnekreds. Han maler nu og da tillige festlige Opstillinger eller interessante Interiører fra sit smukke, særprægede Hjem. Men navnlig maler han ogsaa *Mennesker*. Det behøver ikke netop at være en Slægting eller Ven. Der er ogsaa Bestillinger imellem. Men de har aldrig denne anstrengte, stive Holdning og denne glatte Udvendighed i Udtrykket, som ofte skæmmer officielle Portrætter. De er tværtimod troværdige og naturlige. De gengiver ikke bare en Person, men ogsaa et Væsen. Og de skal ikke først og fremmest tage sig ud. De tilsigter at levendegøre et Menneske, ikke blot som ydre Omrids, men ogsaa med hvad det indeholder. Det kræver Skarpsindighed at kunne male et Portræt saadan. Desuden en vis Skepsis overfor flatterende, men uvedkommende Elementer. Maaske giver en saadan Indstilling ikke netop stor Søgning. Men det er godt det samme. For den er Udtryk for en kunstnerisk Styrke, der er langt at foretrække frem for en ikke renlivet Trang til at pynte og popularisere.

Hvad det gælder om, er jo frem for andet at opspore det typiske og altid gyldige hos Modellen. Og i dén Henseende er mere end Ansigtets Udtryk eller Paa-klædningens Noblesse medbestemmende. Figurens »Opstilling« maa saaledes ikke stride mod den portrætteredes sædvanlige Væremaade. Man skal næsten af Holdningen alene kunne slutte sig til, hvad dette Menneske er, hvad der fortrinsvis optager det, og hvordan dets indre Liv i store Træk er formet. Det er ikke mindst i dette, Troværdigheden ytrer sig.

Anvendes nu denne Maalestok overfor Portrætter, malet af *H. C. Bärenholdt*, tør det fremhæves, at han har skabt en Række Menneskeskildringer, der viser indtrængende Karakteristik. Her, som ogsaa hvor det gælder landskabelig Kunst, bærer Arbejdet Præg af, at det er ved grundig Indlevelse i Emnet og ved fin Skønsomhed i Brug af Virkemidler, de bedste Resultater er naaet. Dette har intet med Klejnmodighed at

Portræt af Forfatteren Hakon Mielche. Malet 1954.

gøre. Det er derimod dybt forbundet med en prisværdig Ængstelse for at henfalde til Overfladiskhed eller til at trænge sig paa med store Lader. Vægten er lagt paa at udtrykke, hvad der kommer indefra, — med andre Ord at have Mod til — i al Stilfærdighed — at være sig selv. Og det er faktisk saare prisværdigt i en Tid, da en Hovedpart af vore Malere skifter »Skema« for et godt Ord og fortrinsvis er optaget af at trave i andres Spor.

*

H. C. Bärenholdt har som ung søgt Uddannelse. Men dét, der satte Præg paa hans Værk, er ikke sammenbragte Bestræbelser. Derimod Tilskyndelser, udsprunget af hans eget Sind. Han gik paa *Akademiet* i 1910—12 og 1914—15. I 1913 var han Elev hos Fynbomaleren *Peter Hansen*. Desuden har han en Tid gæstet en Radérscole i *Oslo*.

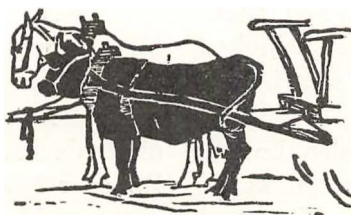
Grafik og Ex-Libris er for *H. C. Bärenholdt* et Kapitel for sig. Det er egentlig ikke en stor Produktion, han har bag sig af Arbejder i sort-hvidt. Men det er velgjort Værk. En Del af hans bedste Træsnit har da ogsaa fundet Vej til ansete Samlinger i Udlandet, ligesom vort Kunstindustrimuseum ejer nogle af hans Ex-libris. Af Grafiken maa især fremhæves et kraftfuldt og i sin Linjeføring ejendommeligt Leda-Træsnit, solgt til Nationalmuseum i *Stockholm*. Desuden et særpræget Blad med Hest og Ko — i bl. a. *Victoria and Albert-Museet* i *London*, — og endelig et henrivende Landskab »*Arresøen*«, hvoraf et Eksempplar er gaaet til Museet i *Prag*.

Som Udstiller debuterede *H. C. Bärenholdt* i 1911

i *Unge Kunstneres Forbund*. Han har ogsaa et Par Gange deltaget i *Kunstnernes Efteraarsudstilling*. Paa *Charlottenborg* har han dog præsenteret langt den overvejende Part af sine Hovedværker — det er sket Aar efter Aar siden 1917.

Om *Klostergaarden*, Kunstnerens Hjem, kunde man fristes til at skrive vidt og bredt. Nu maa det indskrænkes til en Fremhævelse af, at *H. C. Bärenholdt* ogsaa som Samler er gaaet grundigt til Værks. Han er i Besiddelse af en Ex-Libris-Samling, som kun faa har Mage til. Der er anbragt flere end 3000 Bøger i hans Reoler, og en ikke ringe Part heraf er Litteratur om Kunst. Der er gamle danske Møbler i hans Stuer, bl. a. to prægtige Egekister, dateret 1671 og 1701. Videre er der større og mindre Vaser af ædelt, kinesisk Porcelæn, foruden hjemlige Fajancer, der tør betegnes som smaa Klenodier. Paa Væggene hænger Malerier eller Grafik signeret af bl. a. *J. F. Willumsen*, *Harald Gier-sing* og *Rob. Storm Petersen* samt f. Eks. *Edvard Munch*, *Toulouse-Lautrec* og *Paul Cezanne*. Og endelig er der kostelige Perser-Tæpper; fine, gamle Glas; Skuffer med Mønter, helt fra tidlig Middelalder; og endelig flere mindre, men udsøgte Skulpturer, bl. a. en *Kai Nielsen*-Statuette af »Leda«, som ikke kendes i andre Eksemplarer.

Jo, det er en usædvanlig og meget særpræget Indramning, *H. C. Bärenholdt* har givet sit Hjemliv — en Mangfoldighed af smukke, antikke Ting, som gør det til en Oplevelse at være Gæst i *Klostergaarden*.

Hest og Ko. Træsnit, 1913.

Et eksemplar tilhører *Victoria and Albert Museum* i *London*.

Her fortælles om
Hillerøds tre Kirkeklokker,
hvoraf kun den ene er tilbage:
Raadhusklokken,
som Hillerødanerne stadig
kan høre til daglig

HILLERØDS TRE KIRKEKLOKKER

Af ERLAND GRIBSØ

I Spiret paa Hillerød Raadhus, der er opført 1887—88, hænger en Kokke, som Indskriften for Størstedelen er hugget af. Klokken har fire Skriftbaand. I det øverste staar: ANNO 1621, i det fjerde: HANS KEMMER, STØBT MICH. Paa selve Klokkelegemet ses et trefingret Blad. Denne Klokke har oprindeligt haft sin Plads i den nu forsvundne Hillerød Kirke.

Da Christian den Fjerde omkring 1616 havde faaet den nye Slotskirke færdig, overlod han Hillerød Menighed Kirken i det gamle Slot, der stod fra hans Fars, Frederik den Andens Tid, og som laa, hvor nu Amtmandsboligen ligger. I 1621 fik Hillerød imidlertid sin egen Kirke, og samtidig forsvandt den gamle Slotskirke.

Hillerød Kirke har ligget, hvor nu Raadhuset er bygget. Pladsen kaldtes i 1606 for »Slottets Kirkegaard«. Den nye Kirke var en temmelig uanselig Bindingsværksbygning, som tilmed var Hastværksarbejde. I Kirkens Vestende var der et lille Taarn, hvor man hængte Klokkerne op.

Faa Aar efter Opførelsen blæste Kirken om. Det var Sct. Karens Nat den 25. November 1624. Jep Tømmermand og en Baadsmand tog Klokkerne i Forvaring, og Taarnets Blytag blev senere fjernet. Klokkerne blev derefter anbragt i en nybygget Klokkestol paa Kirkegaarden, og ved samme Lejlighed lavede man et Skur, som Præsten kunde staa i Læ i ved Begravelser.

Da Kirken var blæst om, fik Menigheden Lov til at holde Gudstjenester i Enden af Slotsstalden, og da Latinskolen var bygget i 1630, fik Byens Menighed overladt en af Salene der. I 1629 var der dukket Planer op om at skaffe Hillerød en Kirke igen, men det blev ikke til noget, og i 1631 gjordes Slotskirken tilgængelig for Byens Folk.

Paa Kirkegaarden, der var i Brug lige til ca. 1830, blev der i 1649 opført et 5 Fags Bindingsværkshus med Prædikestol og »nødtørfte Bænke«, for at der kunde blive holdt Ligprædiken ved »fornemme Ligs Begravelse«. Denne Bygning blev senere Arrest. I 1652 opførtes et nyt Klokkehus af Tømmer paa Kirkegaarden, og her fik Klokkerne saa deres Plads.

Da Pesten kom i 1654, blev Slotskirken lukket, og Gudstjenesterne henlagdes til Latinskolen igen. Planerne om Hillerød Kirkes Genopførelse begyndte nu

at tage fastere Form, og den 28. Februar 1655 udstedtes et Kongebrev om, at hver Kirke i Sjællands Stift skulde give 3 Rigsdaler til Hillerøds nye Kirke. Pesten drev over, og den 31. Marts 1655 blev Slotskirken aabnet for Borgerne igen. Kirkebyggeriet opgav man dog ikke, og der indkom fra 163 sjællandske Kirker ialt 489 Rigsdaler til Slotsherren Otto Pogwisch.

Om denne Indsamling skrev N. P. Wiwel i en Artikel i Søndagstillæget til »Dagbladet for Frederiksborg Amt«, der fra 1867 til 1869 udkom i Hillerød: »Pengene modtoges af Amtmanden, Ghmd. Otto Powisch. Han var først en af Landets rigeste Mænd og eiede 9 komplette Herregaarde, men han spillede Heigt med Mønten og døde i Slutteriet. Præsten Johannes Huswig eiede den Gaard og Grund, som nu er Hillerød Præstegaard. Hans Bo var ogsaa fallit, da han døde, og Gaarden blev udlagt Creditorerne for Gjeld. — Spørgsmaalet om Kirkens Gjenopførelse (var) slaaget ned for bestandigt.«

Otto Powisch (Pogwisch) til Palstrup og Saltø var Lensmand paa Frederiksborg fra 1648 til 1665. Præsten, der nævnes, hed Hans Madsen Huusvig. Hans tredie Kone, Maria Schumacher, var Søster til Peder Griffenfeld og til Maren Schumacher, som først var gift med Biskop Faber og derefter med Biskop Bagger. Det var i Huusvigs Tid (1655), at Nørre Herløv blev Anneks til Hillerød.

Hvordan det nu forholdt sig med Pengene, der blev samlet ind: Svenskekrigene og de urolige Forhold hindrede Kirkens Genopførelse, og da der atter faldt Ro over Sindene, havde Otto Pogwisch ikke Kirkepengene. Han skyldte Kirken ialt 2168 Rigsdaler, og først i 1671 blev der tilvejebragt en Ordning. Hans Huusvig, Præsten, var død, og hans Ejendom blev saa købt for Kirkens Midler og indrettet til Bolig for Slotspræsten i Stedet for den gamle Præstegaard, der var ved at falde ned. I 1662 byggede man et nyt Klokkehus paa Kirkegaarden, og 1668 blev Begravelseshuset fornyet.

Da Kirken — den, der blæste om — blev bygget i 1621, anbragte man altsaa Klokker i Taarnet. Den største af dem er den, der nu hænger i Raadhusspiret. Om den fortæller Wiwel, at den i 1860'erne lød »frydeligt til Davre- og Midaftenstid«.

Flere gamle Kilder oplyser, at Kirken havde tre Klokker. Da Klokkehuset opførtes i 1652, nævntes saaledes tre, og Rasbech omtaler i sin Beskrivelse af Byen i 1882 »det lille Taarn med tre smaa Klokker paa den gamle Kirkegaard straks ved Torvet«. Endnu i 1865 er der Tale om tre Klokker i Anledning af, at der dengang var blevet fremdraget to af Klokkerne fra Sprøjtehuset, hvor de havde været gemt og glemt.

At der nu kun hænger een Klokke i Raadhusspiret, kan enhver overbevise sig om. Hvor er da de to andre blevet af?

Det opdagedes først for nogle faa Aar siden.

Den ene hænger i Valgmenighedskirken i Vejstrup paa Sydfyn, den anden er havnet i Østerby Kirke paa Læsø!

Paa Klokken, der kom til Fyn, staar: SI DEVS PRO NOBIS, QVIS CONTRA NOS. ANNO 1621. STØBT MICH HANS KEMMER.

Den latinske Del af Indskriften betyder: »Hvis Gud er for os, hvo kan da være mod os.«

Foruden Inskriptionen er der paa Klokken anbragt et Krucifix og Christian den Fjerdes kronede Navnetræk samt Begyndelsesbogstaverne til Kongens latinske Valgsprog: R. F. P. (»Regna firmat pietas«), d. v. s. »Gudsfrygt styrker Rigerne«. Som bekendt blev de tre Bogstaver, der forekommer saa mange Steder, ogsaa undertiden udlagt som »Riget fattes Penge«. Det trefingrede Blad, som den nuværende Raadhusklokke er prydet med, mangler heller ikke paa denne Klokke. Det kan se ud, som om der har været Tale om et Par Tvillingklokker, hvad Inskriptionen angaar i hvert Fald.

Hans Kemmer, som har støbt disse to Klokker, var Leder af Gjethuset (det kongelige Kanon- og Klokkestøberi) i Helsingør, hvor han døde i 1636. Hans Kemmer har forøvrigt støbt adskillige Klokker til andre Kirker end Hillerøds (Tikøb 1618, Uvelse 1618, Helsingø 1620, Sct. Olai i Helsingør 1631, Op-

pesundby 1632 og Udesundby (Frederikssund) 1634).

Men hvordan er Klokken saa kommet fra Hillerød til Vejstrup?

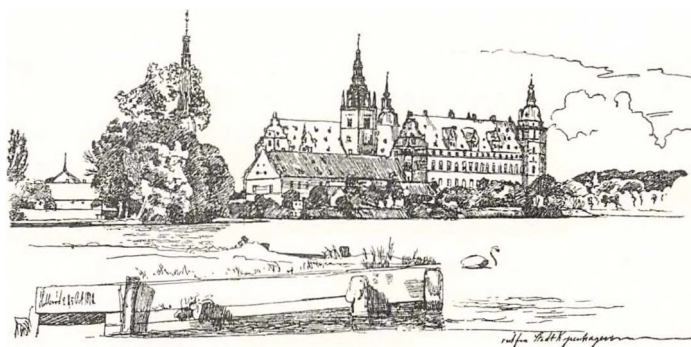
Paa den Tid, da Valgmenighedskirken byggedes, var Niels Hansen, Oure Mark, i Rigsdagen. En Dag kom han til at snakke med Lars Dinesen, som var valgt i Frederiksborgkredsen, om, at den nye Kirke derovre manglede en Klokke. Det vidste Lars Dinesen Raad for — og Hillerøds Kemmer-Klokke fra 1621 flyttedes fra Sprøjtehuset til Vejstrup. Det var i 1874.

Klokke Nr. 3 var den mindste. Det er den, der kom til Læsø. Skønt den ikke fejlede noget, blev den i 1867 solgt til Østerby som gammelt Metal for 50 Rigsdaler.

Inskriptionen paa den lyder: SOLI DEO GLORIA IN EXCELSIS DEO. — OTTO POGWISCH. SLODTZ . HERRE . PAA . FRIDERICHBORG. ME . FECIT . HANS MEYER . ANNO 1658. Første Linie af Inskriptionens latinske Del betyder: »Gud i det høje alene Æren«. Hans Meyer, der støbte Klokken, »me fecit«, »gjorde mig«, siger Klokken selv, var Hans Kemmers Efterfølger paa Helsingørs Gjethus. Han blev i 1655 forflyttet til Gjethuset i København, hvor han virkede under Svenskekrigene. Han døde i 1669. Ogsaa Hans Meyer har støbt mange nordsjællandske Kirkeklokker foruden den til Hillerød, og som altsaa nu hænger paa Læsø. (Annisø 1641, Ølstykke 1641, Græse 1644, Uggeløse 1644, Kregme 1649, Søborg 1649, Vinderød 1649, Strø 1650, Lille Lyngby 1652, Asminderød 1664, Birkerød 1664 og Slagslunde. 1664).

*

Af Hillerøds tre Kirkeklokker har Byen altsaa kun den ene tilbage, Raadhusklokken. Den lyder stadig dagligt »frydeligt til Davre- og Middagstid« som forhen. Formentlig gør de to andre, som »udvandrede« til Fyn og Læsø, det ogsaa!

Udsigten fra Hillerød Torv mod Slottet — for godt 100 Aar siden.
Tegning af Th. Lundbye.

EN LANDMAND, DER INTERESSERER SIG FOR

OG SELV DYRKER MALERKUNSTEN, OG SOM FORUDEN AT PASSE SIN

GAARD TILLIGE KAN AFSE TID TIL AT HAVE ANDRE

SÆRPRÆGEDE FRITIDSSYSLER

Besøg hos Manden, der optog
Filmen om Willumsen-Museet

Bonden, der maler

Af VAGN HEISELBERG

I Hørup ved Slangerup gik en lille Plovdræng med Lyst og Trang til at tegne og male. Det blev vel ikke til store Sager, for Skole og Arbejde skulde passes, men Lysten og Trangen fulgte ham baade i hans Pladser som Karl, og da han var paa Danebod Højskole og paa Korinth Landbrugsskole. For han gik Landbrugsvejen og var paa det rene med, at det var ad denne, han skulde tjene Føden. Men Lysten til det bildende havde sat sig fast og lod sig ikke udrydde af travl Optagethed af dagligt Slid.

Saa blev han for syv-otte Aar siden gift og overtog Konens Fødehjem »Bonderupgaard« lige uden for Frederikssund. Det er en Gaard paa et halvt Hundrede Tdr. Land, altsaa noget større end Gennemsnittet af danske Landbrug, og her var nok at rive i for en rask ung Mand med Evner for og Lyst til Landbruget.

Gaardens Drift er ikke mindre tidrøvende, end den er det paa adskillige Landbrug paa disse Kanter, hvor man ikke har været saa bange for at specialisere sig, som saa mange er det. Alligevel blev der for Knud Petersen, som den unge Gaardejer hedder, Tid til at tage Barn- og Ungdommens Trang til Maleriet op.

Det direkte Skub var, at der ved Aftenskolen i Frederikssund et Aar blev et Hold i Maling. Hertil meldte han sig, og har fulgt det siden,

En sjælden Hobby for en Landmand.

I Stilhed dyrker han sin Hobby — noget iøvrigt sjældent for Landmænd, der tiest lader Jagten være eneste Fritidssyssel — og den var vel næppe blevet kendt uden for Familiens og Venners Kreds, om ikke en Annonce i »Frederiksborg Amts Avis« fortalte, at Gaardejer Knud Petersen, Bonderupgaard, vilde vise Medlemmerne af Venstres Ungdom sin Willumsen-Film i Forbindelse med Foreningens Besøg paa den store Malers Museum i Frederikssund. Og dette, at en Landmand optager Film, er alligevel en saa usædvanlig Begivenhed, at det pirrer Nysgerrigheden, og ved denne Lejlighed afslørede saa Knud Petersen malende Tilbøjeligheder tillige.

Bonden, der maler, — et Maleri af Frederikssund By.

Væggene i Bonderupgaards hyggelige Stuer afslørede det. Selv om det ikke var Knud Petersens egne Billeder alene, der var hængt op, saa repræsenterede de af hans egne Billeder, der var, dog Stadier paa hans Vej frem mod Beherskelse af Lærred og Farver, frem mod dette at faa større Harmoni mellem det man vilde, og det som kom paa Lærredet som det færdige Resultat.

Gaarden har første Prioritet.

Egentlig var han vel mest tilbøjelig til at slaa det hen, for han syntes knapt, det kunne interessere andre, hvad han gik og morede sig med i sin Fritid. Og han lægger stærkt Vægt paa dette med Fritiden. Hobby'en skal nok dyrkes, men ikke saadan, at den tager Tid fra det egentlige, fra Landbruget som jo dog skal give Føden. Gaarden har første Prioritet.

Paa den anden Side bliver der tiere Stunder, hvis der er en Ting, man rigtig har Lyst til, maaske ogsaa fordi man saa udnytter Tiden bedre. Vinteren først og fremmest — naturligvis — hvor Markarbejdet ikke i samme Grad som om Sommeren tager Kræfterne og Opmærksomheden, men, pointerer Knud Petersen,

selv om Sommeren kan der godt blive Stunder ogsaa naar man er pligtopfyldende over for sit Landbrug.

Vi sad en Vinterdag, hvor intet forsømtes uden Døre, hvor Dyrene havde faaet deres, og talte om Knud Petersens Fritidsinteresser, der synes mere ejendommelige for andre end for ham selv, omend dog han medgav, at de vel ikke var almindelige blandt moderne, praktisk indstillede Bønder.

Første Billede var en Gave til hans Forlovede.

Tilbøjeligheden er, som ogsaa nævnt i Indledningen, medfødt, var vel ikke blevet animeret derhjemme eller mens han tjente som Karl. Den var der bare, dukkede op og gav sig i stille Stunder Udslag i først og fremmest Tegninger. Men Lysten til at arbejde med Farver var der ogsaa, og hans første Oliebillede — som stadig hænger paa Væggen, først og fremmest fordi hans Kone ønsker det — var en Gave til hans daværende Forlovede.

Og her maa en meget væsentlig Ting med. At Fru Petersen synes om Mandens Trang til at sysle med Pensel og Farver. Glæder sig med ham, naar det lykkes, følger hans Fremskridt med Stolthed og Glæde, og viser frem Ting, som ikke staar fremme. Ikke mindst et smukt Flora-Danica-inspireret Stel, som der ogsaa er blevet Stunder til for Manden at male, foruden Vaser, Fade og andet, som ikke alene pryder Hjemmet paa Bonderupgaard men ogsaa Slægtninge og Venners.

Plastisk Kort over hele Frederikssund-Eggen.

Det var ogsaa Fru Petersen, som viste frem det maa-ske mest tidrøvende af de Arbejder, Knud Petersen tumler med i Fritiden: et plastisk Kort over hele Frederikssund-Eggen, hvor alle Maalene er korrekte, hvor selv smaa Ting er taget med, hver Vej og Sti, hvert Vandhul, Hegn og Krat, hvert Hus, Ejendom og Gaard, Broen til Hornsherred og den forhenværende Jernbanedæmning, Gader i Frederikssund etc. Kortet, der belyses indirekte, skal, naar det er helt færdigt, med en Glasplade over fungere som Bord — »saa behøver vi i hvert Fald ikke i vort Hjem at have lange Diskussioner om Afstande og Beliggenhed, som man jo saa ofte ellers har«.

Men nu til Filmen, den egentlige Aarsag til Opmærksomheden omkring Knud Petersens Person.

Nytteløst at filme uden Plan.

— Jo, fortæller Knud Petersen. Det hænger saadan set sammen med Interesse for Maleri. Vi har jo nogle Børn her i Huset, og jeg fik Lyst til at have et Smalfilmsapparat for at kunne tage nogle Billeder af Børnene, for om jeg saa maa sige at gemme nogle Brudstykker af deres daglige Leg og Færden her i Hjemmet.

Knud Petersen ved det plastiske Kort.

Det var morsomt, navnlig i Begyndelsen, men jeg blev ret hurtigt træt af at gaa og skyde løs uden nogen egentlig Plan. Jo, for Billederne af Børnene var der vel saadan set en Plan, men man filmede ogsaa andet, og mange af Optagelserne blev saa underligt løsevne uden Interesse for andre end os selv. Og rent ubevidst groede i mig en Lyst til at lave en Film med i hvert Fald en Slags rød Traad eller hvad man nu vil kalde det, fotografere noget som kunde ligesom blive til en Helhed, i hvert Fald have et samlende Emne.

Da det saa kom paa Tale, at vi skulde have Wil-lumsen-Museet inde i Frederikssund, fik jeg den Tanke, at det kunde være morsomt for Eftertiden ikke blot at have Mesterens Værker her i Frederikssund, men maaske ogsaa at kunne se, hvordan Rammen om dem var blevet til, hvordan man arbejdede i vor Tid lige fra det første Spadestik blev taget og til den officielle Indvielse.

Jeg tror nok, jeg har faaet alt det væsentlige med, selv om det har betydet en Masse Smaature ind til Frederikssund efterhaanden som Byggeriet skred frem og de forskellige Etaper blev naaet.

— Er det blevet til andre Film?

— En enkelt ja. Jeg er med i Hjemmeværnet her

paa Egnen, og jeg har lavet en Film om Hjemmeværnet i Øvelse, en stor Øvelse fulgt fra først til sidst. Og paa denne Maade er det morsomt at filme.

Maler kun sjældent hjemme paa Egnen.

— Hvad siger nu de andre Landmænd til saadanne Fritidsinteresser?

— Naah, siger Knud Petersen med et lidt genert Smil, det er jo ikke saadan noget, vi gaar og snakker om til daglig. Det er mere saadan Arbejdet og de Problemer, der er knyttet til det, som optager os, naar vi er sammen. Og det kan saamænd give Stof nok til Samtale.

— Men de ser dig da, naar du staar ude med Staffeliet og arbejder.

— Jeg staar ikke ude og arbejder, saadan her omkring. Mine Motiver henter jeg tiest paa de Køreture, vi tager paa Sommersøndage.

— Der er da et Billede af det kuperede Terræn op mod Græse Mølle og et Billede — ganske vist ikke helt færdigt — af selve Møllen?

— Naa, lidt bliver det jo til, men jeg vil nok helst lidt længere bort. . .

— Betyder Maleriet nu noget i det daglige Arbejde for en Landmand?

— Det aabner ligesom Øjnene for Værdier i Landbruget, som man maaske ikke tidligere i samme Grad skønnede paa. Man ser sine Marker, sin Ejendom og sit Arbejde paa en ny Maade. Man tænker helt anderledes over Farverne og Lyset, man opdager, at Græs ikke bare er grønt, men at der er mange forskellige slags grønt. Paa samme Maade med Jorden, nu er det ikke blot Boniteten og f. Eks. Tjenlighed til Saaning, man kigger efter, man lægger ogsaa Mærke til de mange Nuancer og Chatteringer alt efter Fugtighed og Belysning. Det var først, da jeg begyndte at ville gengive Naturen, at mange af dens Rigdomme gik op for mig.

— Det er først og fremmest Landskaber, du maler. Har de mange Farver, der er fulgt med Mekaniseringen, ikke fristet til at male?

— Ikke endnu da. Jeg kan godt se, de giver et helt andet Landskab, giver en helt anden Virkning med de røde, blaa og gule og grønne Maskiner. Det vil blive morsomt at prøve. . .

Liglam og Lysekrone i Nødebo Kirke

Naar De en Dag er paa Udflugt til Nødebo, hvor der jo er mange skønne ting for Øjet, veed De, at der ikke skal spørges efter Nicolais Præstegaard. Den nuværende Præstegaard i Nødebo eksisterede ikke paa Henrik Scharlings Tid, og for at sikre Greve Præstegaard ved Taastrup den absolutte Anonymitet, valgte Scharling netop Nøddebo (med to d'er, nu den gamle Form med eet). Men selvom man ikke kan faa Nicolais Præstegaard at se her hverken ved Nytaars- eller Sommertide, er der dog noget at standse ved. Man kan dvæle lidt ved Magdalene Kilde. Den rinder ud fra Kirkegaardens østlige Side ved den lille ejendommelige Kirke, en af Landets ældste, som vi gengiver paa Omslaget i Aar. Man mener, at Kirken er bygget af Munke fra Esum Kloster, der indviede den til den hellige Magdalene. Men Munkene skal have haft meget store Vanskeligheder med Byggeriet. Hvad der blev

bygget op om Dagen, blev revet ned om Natten, begribeligvis af Troldeøj eller Vætter. Men en Dag kom en Vandringsmand forbi, han saa lidt paa Ødelæggelsen og havde et Raad: Bygmesteren skulde hente et Lam, slaa et af dets Ben over og lade det løbe. Der hvor det lagde sig, skulde Kirken bygges, — og Lammet mures levende ind i Muren. Man fulgte det gode Raad, eftersom Menneskene heller ikke den gang var sarte, og Lammet lagde sig forpint til Ro ved en Høj med en rislende Kilde. Her byggede man Kirken, og Lammet blev muret levende ind i Muren. Men dette Kirkelam er levende endnu, siger Folk. Naar nogen skal dø, viser Liglammet sig. Det staar paa Kirkegården over Magdalene Kilde, og naar det har faaet Vished for, at det er blevet seet, lægger det sig paa det Sted, hvor Graven skal graves. . .

Vandet fra Kilden har naturligvis undergørende Egenskaber. Ved Siden af Kilden ser vi

Fattigblokken, hvor man skulde lægge sin Skærv, naar man søgte Helbredelse, — og i alle Fald een har troet paa, at Helligkilden bragte Helse. Det var en Kvinde, der var spedalsk. Hun badede sig i Kilden, og i Taknemmelighed over genvundet Helbred skænkede hun Kirken et Sæt Kristentøj, — Daabstøj, — der blev udlaant til Fattigfolks Børn. Ikke nok med det. Vi gaar ind i Kirken, løfter vort Blik og læser paa Lysekronen disse Linjer:

Læsere vær i dit eget Hus et Lys

I Guds Huus en Lampe,

at du kan blive en Stjerne i Guds Himmels

som dette salig Guds barn, der tænkte paa

Guds Huus, da hun forlod sit eget Huus

og efterlod sit Navn paa Nøddebo Kirches

Lysekrone. Elisabeth Christiane Salig Peder

Sørensen 1727.

Erik G.

Nordsjællandsk Landliggerland

BLIVER TIL ...

Af NIELS FRIIS

Forfatteren, Redaktør Niels Friis, skriver sine Barndomsminder fra Hornbæk, da Egnen endnu var »ung« som Sommerland —

Hornbæks Historie er oftere skrevet — der findes baade Bøger og Artikler om, hvordan det idylliske Fiskerleje »opdagedes« af Kunstnere og Digtere, som jo snart skulde trække andre Sommergæster med sig — Folk, der gav sig til at bygge Sommerhuse og købe Fiskerhuse og derved i Løbet af faa Aar ændrede Stedets Karakter helt. Men hvordan det gik videre fremover paa dette Sted af Nordsjællandskysten, er endnu ikke skildret. I det følgende skal gives et lille — mere personligt end sagligt — Bidrag til Belysning af, hvordan et yndet Sommerland opstod.

*

Da der ikke var mere Plads i selve Hornbæk og de nærmeste Omgivelser, bredte Sommerbebyggelsen sig videre ud. Mod Øst, ned i den store Plantage, kunde den ikke komme, fordi man paa et tidligt Tidspunkt — lykkeligvis — besluttede sig til at lade denne være intakt. Saa gav man, d. v. s. Staten, los, og lod Bebyggelsen gaa mod Vest, ind i den yngre og mindre, lille Plantage: »Horneby Sand«, det »dæmpede Flyvesand«, der havde faaet Hornebys Navn. Den blev »angrebet« fra begge Ender, først indefra, ved selve Hornbæk, saa udefra, ved Villingebæk, idet man dog lod et betydeligt Stykke paa Midten henligge urørt, som det ogsaa stadig gør. Det var allerede før forrige Verdenskrig, denne Udvikling kom i Gang og indledede Øresundskystens »Randbebyggelse« videre ud.

Mine tidligste Erindringer fra denne Egn gaar tilbage til Aaret 1913, da jeg en Sommerdag, sammen med min Familie ankom med Toget til Hornbæk. Banen gik ikke længere dengang. Det var øsende Regn, og i Vognmand Bendtsens Landauer gik Turen videre ad Villingebæk til. Køretøjet var lukket med Kaleche, men utæt, og det regnede ind, saa vi alle var saa temmelig vaade, da vi ankom til vort Bestemmelsessted. Dette var min Onkels, den senere Thisted-Amtmand Henrik Lehmanns Villa »Femhøje« mellem 6. og 7. Tangvej i den lille Plantage, som Arkitekt A. Clemensen netop havde opført til ham — og som forøvrigt den Dag i Dag, 45 Aar efter, ejes af hans Enke.

»Femhøje« — saaledes kaldet efter nogle Oldtidsmindesmærker i Nærheden — var det sidste af tre Huse, der byggedes paa dette Sted — siden kom et fjerde, Fabrikant Vibe-Hastrups, til. Øst for »Femhøje« laa Forlæggeren John Martins adskilligt større Ejendom »Strandgaarden«, med stor Have og eget Vandværk paa den anden Side af Vejen, ligeledes fremdeles i Enkens Besiddelse. Dets Ejerpar var ofte Værtsfolk for fremtrædende udenlandske Gæster — jeg husker endnu bl. a. Jack London og Fru Charmian. Vest for »Femhøje« laa Journalisten og Forfatteren Viggo Cavlings hyggelige, norskprægede røde Træhytte, nu længst fortrængt af den Cementklods, Generalkonsul Teilmann lod bygge paa Stedet. Cavlings Hus var højt omgærdet, utilnærmeligt for alt og alle, en lille »civil Fæstning«. Dets Ejer forekom os Børn noget sær. Maaske fordi han ikke kunde bruge Egnens Drikkevand, men maatte have denne Vare i Tønder inde fra København.

*

Nordre Strandvej var dengang den rene Idyl. I Svinget udenfor de tre Ejendomme stod et Skilt om, at Motorkørsel med større Hastighed end 30 km i Timen var forbudt! Der kom sandt at sige ikke mange af disse larmende Uhyrer, om hvilke Familiens yngste, 5 Aar, sagde, at dem havde »Fanden skabt«. Vejen var en almindelig ubelagt smal Sognevej, ret ufremkommelig i daarligt Føre. Den mest spændende Transport, vi Børn iagttog fra Havelaagen, var et Arbejdslokomotiv paa en Blokvoan med mange Heste for. Det skulde længere Vest paa og bruges ved Hornbækbanens Forlængelse til Gilleleje.

Maaske var det først Aaret efter, det kom. Vi boede ogsaa følgende Sommer paa »Femhøje«, hvor vi oplevede Krigsudbruddet 2. August 1914. Det var lige ved, at vi havde maattet tage tilbage til Viborg, hvor vi dengang boede, men vi slap. Min klareste Erindring fra disse Dage er de store Indkøb, Folk paa Egnen, især Sommergæsterne, foretog. Gamle Købmand Leedgaard fra Hornbæk, som havde de fleste Leverancer

herude, og som jeg altid ledsagede som »Bud paa Bukken«, naar han to Gange om Ugen kom med Varer, maatte køre Ekstrature med Sukker, Konserver, Vin og Spirituosa o. s. v. Vore daglige Forsyninger, Mælk og Smør, fik vi fra Parcellist Bendtsen ikke langt borte — de gik ikke i Staa, fordi der var Krig! Det var hans Sted, der senere udstykkedes til det udstrakte Kildekrog Villakvarter.

*

I 1916 købte mine Forældre den første Grund, Staten (efter længere Betænkningstid!) solgte af den lille Plantages yderste Spids mod Villingebæk — 1000 Kvadratmeter ned mod Stranden ved 8. Tangvej, og Aaret efter fik vi vort eget Hus her, en norskpræget Bjælkehytte, tegnet af Sløjdeksperten og Bygmesteren, cand. theol. Poul Richardt, der havde specialiseret sig i Blokhuse. Han kom til en vis Grad — men desværre ikke tilstrækkeligt — til at præge Bebyggelsen herude, idet han ogsaa havde tegnet Dr. August Petersens og Ingeniør Ivar Jantzen's Hus »Strandstuen« lidt længere Øst paa og senere tillige blev Arkitekt for Konsul Erik Andersens og Overretssagfører Poul Thomsens Huse paa 7. Tangvej.

Fra denne mod Vest, nede ved Vandet, voksede i disse Aar en Række Huse frem med Kontorchef Nielsens hyggelige røde Træhus og Enkefru Platou-Jørgensens Pavillon-lignende »Mon Chalet« paa Fløjene. Ved Siden af den sidste byggede Handelsbankens Direktør, Etatsraad Nørgaard, noget senere sit store graa, nærmest borgagtige Hus »Grankrogen«, der kun daarligt svarede til Navnet. Der var Tennisbaner paa den anden Side Vejen — hvor nu den kendte Frederiksberg-Læge, Dr. Hans Friderichsen har sit Sommerhus.

*

Hele den yderste Spids af Horneby Sand Plantage blev kort efter at min Fader havde købt, solgt under eet til daværende Adjunkt, senere Lektor Falkenstjerne, som snart efter byggede sit store Hus højt oppe paa Brinken, »Nordhav«, der nu ejes af Forlagsboghandler Chr. Erichsens Enke. Resten af »Spidsen« udstykkede han i tre—fire store Grunde. Paa den nærmest mod Vest byggede Landstingsmand, Grosserer Theodor Jensen, sit vældige graa Hus »Baalbakke«, benævnt med et Stednavn, der var knyttet til Højden bagved — og næstyderst paa »Spidsen«, synligt viden om, ogsaa fra Havet, rejste Tuborg-Direktøren Benny Dessau sit ikke mindre Hus (nu Handelsbankens Feriehjem) med Garager og Tjenestebolig paa den anden Side af Strandvejen, nær det gamle »Pandehavehus«, ved Aaen med samme idylliske Navn. I den yderste Trekant byggede Fabrikant F. A. Thiele Hus.

Den østligste af de Falkenstjerneske Grunde, mellem hans eget »Nordhav« og 8. Tangvej, solgtes til en anden af Tidens store i Erhvervslivet, Landmands-

bankens Direktør, Etatsraad Emil Glückstadt. Det var dennes Hensigt her at opføre en Sommerbeboelse, der næppe var kommet til at staa tilbage for Dessaus eller Theodor Jensens, men han kom aldrig saa vidt. Een Gang var han vist paa Stedet. Jeg kan endnu se hans lille hvide Dampyacht en Julidag i 1919 lægge ind ved Villingebæk-Teglværkets lange Udskibningsbro (der iøvrigt ødelagdes under en Storm og en Stranding nogle Uger senere) — hvor den laa nogle Timer, mens dens Ejer saa paa Landgrund. Det eneste Arbejde, han nogensinde naaede at komme i Gang med her, var Gravningen af en uhyre dyb Brønd. Ved Landmandsbankens Sammenbrud og Glückstadts Fald indgik Grunden i Bankens Aktiver og solgtes lidt efter lidt i mindre Parceller.

*

Kun ret langsomt bebyggedes Plantagegrundene ved Villingebæk Hage, som Pynnten udfor 8. Tangvej jo hedder paa Søkortet. I 1918 rejstes paa Skrænten ved Vejen et lille rødt Hus, bygget af den store Retslærde, Professor, Dr. Munch-Petersen, der gennem mange Aar kom til at høre til de kendteste Sommerbeboere paa Stedet — og som satte overordentlig Pris paa Opholdene her i sit »Skur«, som han kaldte Huset paa Grund af dets forholdsvis primitive Udstyr. Munch-Petersen var jo den store Retsreforms »Fader«. Den skulde træde i Kraft Aaret efter, og min Fader, Overretsassessor Friis, der i sin Egenskab af konstitueret Leder af, senere Justitiarius i, den gamle Overret i Viborg, skulde omorganisere denne til Vestre Landsret, mødtes ofte i Drøftelser med Professoren, der paa sin Side var interesseret i at kende Problemerne ved Reformen som de saa ud, set med Praktikernes Øjne.

Det kan iøvrigt røbes, at en lang Række Detailler vedrørende de to gamle Overretters, den københavnske og den viborgske, Overgang til Landsretter, fastlagdes under Konferencer i vort Sommerhus' Storstue, eller paa dens Svale. Den københavnske Overrets Justitiarius, Th. Winther, ferierede altid paa »Sandagerhus« ved Saunte, og i Sommeren 1919 — Retsreformen skulde træde i Kraft til Oktober — aftaltes en Række Møder, der altsaa fandt Sted hos os i »Granhytten«. Justitiarius Winther kom cyklende, med sin lille Foxterrier i en stor Kurv paa Styret, og ofte ledsaget af sin Frue, og naar Konferencerne var overstaet, var der The. Jeg husker, at begge de to Justitiarier, eller Landsretspræsidenter, som de jo kom til at hedde, var meget tilfredse med, hvad de havde naaet ved disse sommerlige Møder.

*

I Ferierne var jeg helt uden Kammerater, fordi jeg jo gik i Skole saa langt borte som i Viborg Katedral-skole. Men jeg fandt i disse Somre en ny, med hvem jeg sluttede et solidt og sikkert Venskab (og Penne-

venskab!), og som jeg den Dag i Dag mindes som en brav og hyggelig Fyr: Arne Munch-Petersen, den senere kommunistiske Folketingsmand med den kranke Skæbne. Professorens næstældste Søn. Vi fandt oprindeligt sammen i saadanne spejderprægede Lege, som Stedet med sine tætte Bevoksninger gav Anledning til. Vi indrettede »Huler«, smaa Siddepladser i Plantagen, anlagde Telegrafledninger mellem dem, tømrede primitivt »Inventar« til dem o. s. v. Siden diskuterede vi Tidens Problemer. Vi var ikke enige, men det voldte intet Afbræk i Samværet. Jeg var nærmest Estrupper, Arne ikke noget bestemt — blot i Opposition til alt og alle, men endnu dengang med sit brede, charmerende Smil som fuldstændig afvæbnende Moment. Han brugte det ogsaa, naar han af og til forsøgte at lære mig at spille Bridge, som interesserede ham en Del dengang. Det lykkedes ham ikke — og jeg lærte det forøvrigt aldrig — men det var ikke hans Skyld.

*

Et Par markante Skikkelser, der »var med« saa at sige fra første Færd herude, rinder naturligt i Hus, naar man genfremkalder Minder fra disse »Pioner-Aar«. Den ene var den gamle, tidligere Herredsfoged i Kalundborg, Etatsraad Basse, der boede i et grundmuret Hus, som hans Søn, Overretssagføreren, havde opført mellem 7. og 8. Tangvej. Han var en original og levende Personlighed med klar Erindring om mange Ting. Jeg husker, det interesserede, og imponerede mig, at han, der skønt næsten 80, ikke kunde fordrage at blive kaldt gammel, i sine Drengaar havde kendt Steen Steensen Blicher — og ogsaa ved en enkelt Lejlighed havde set denne blive baaret aldeles hjælpeløs ned ad Himmelbjerget efter en af de store Fester, som det jo kunde ske for Digteren, naar han havde taget for haardt fat paa Livets Glæder. Jeg pralede siden en Del af — og det kan hænde endnu! — at jeg har kendt en Mand, der har kendt Blicher!

Den anden var Billedhuggeren Rudolph Tegner, der jo siden i saa høj Grad skulde komme til at præge Egnen med sin Monumentpark paa Bakkerne i »Rusland«. Han boede ikke langt fra det Basse'ske Hus, i en Udstillingspavillon, omdannet til Beboelse. Jeg husker ham klart, naar han, utilnærmelig og verdensfjern, kom cyklende alene eller sammen med sin Hustru ad den Vej, der nu bærer hans Navn, ofte for at tage over til de Bakker, hvor han nu ligger begravet under sine mange Kunstværker. Det første af disse, Ødipus-Figuren, kom vist derud i 1918. Der fulgte en Række tørre Somre paa Egnen, og det var den almindelige Mening blandt Befolkningen her, at det var Kong Ødipus, der jog Regnen væk og dermed foranledigede Misvækst!

Den markanteste Bygning i den udstykkede lille Plantage, Elisabeth Staus Rekreativshjem, var skudt

op saa nogenlunde samtidigt med vort Sommerhus, iøvrigt opført af den samme Arkitekt som byggede den nye Landsretsbygning i Viborg: Kristoffer Varming. Hjemmet befolkedes af ældre Damer, der i den første Tid ofte var Genstand for Smaadrillerier, iscenesat af Egnens Børn. Jeg erindrer et af dem, der med Held kunde gentages hver Gang der kom et nye Hold af Damer: En gammel Portemonnai lagdes paa Vejen, fastbundet til et Stykke sort Kinesertraad, i hvis anden Ende en Klynge Unger inde i en Grantykning havde fat. Naar en eller flere Damer passerede forbi og vilde samle den »tabte« Pung op, forsvandt den i Lyntempo ind i Tykningen. Jo højere Damernes Skrig lød, des større var Successen.

En ikke ringe Del af Grundene paa Stedet kom til at ligge ubebyggede i længere Tid, fordi de enten købtes som Pengeanbringelse i Krigens usikre Tider, eller fordi Køberne ikke var interesseret i at bygge lige med det samme. Om egentlige Byggerestriktioner kan der i denne Periode ikke have været Tale. Jeg erindrer i hvert Fald ingen Vanskeligheder ved Fremskaffelsen af de betydelige Træmængder, der f. Eks. — fordi det var hele, runde Stammer, det drejede sig om — medgik til vort Hus. Og Ingeniør Grut, der dels selv byggede den hvide »Solgaarden« som Nabo mod Øst til Staus Rekreativshjemmet, dels — til Videresalg — opførte tre Huse bag dette (et af dem ejes nu af Hofmarskal, Kammerherre Vest) havde tilsyneladende heller ingen Vanskeligheder med at skaffe Byggematerialer.

*

Oprindelig var det ikke særlig nemt at være Landligger paa Stedet. Alt maatte skaffes fra Hornbæk, og man skulde være rask cyklende og være let til Bens for at opretholde en rimelig Forbindelse med dette, det nærmeste »civiliserede« Sted. Men de Handlende kom regelmæssigt med deres Køretøjer: Kasser, monteret paa lette Fladvogne og fyldt med Varer: Købmand Leedgaard, Bager Larsen, Slagter Poulsen, og hvad de nu hed alle sammen. Med Fisk kom den gamle Fisker Nielsen nede fra Villingebæk, en af de sidste Udøvere af dette Erhverv i det tidligere saa blomstrende Fiskerleje. Han var en pragtfuld Type, mørkebrun af Havluften og med Guld-Ørenringe, samt stor Straahat om Sommeren. Som Leverandør af Gartnervarer husker jeg »Halvvejsgartneren«, Nielsen ved Overlæge P. N. Hansens Aulebakken, saaledes kaldet fordi han boede saa nogenlunde halvvejs til Hornbæk. Han er stadig Leverandør til en Del af de gamle Landliggerfamilier paa Stedet — men har faaet mange andre Kunder — for Befolkningstallet herude er steget mangefold.

Den 11. Juli 1916 aabnedes Banestrækningen Hornbæk—Gilleleje, af et langt Festtog med to flagsmykkede Lokomotiver for, som jeg vinkede til i Overskæ-

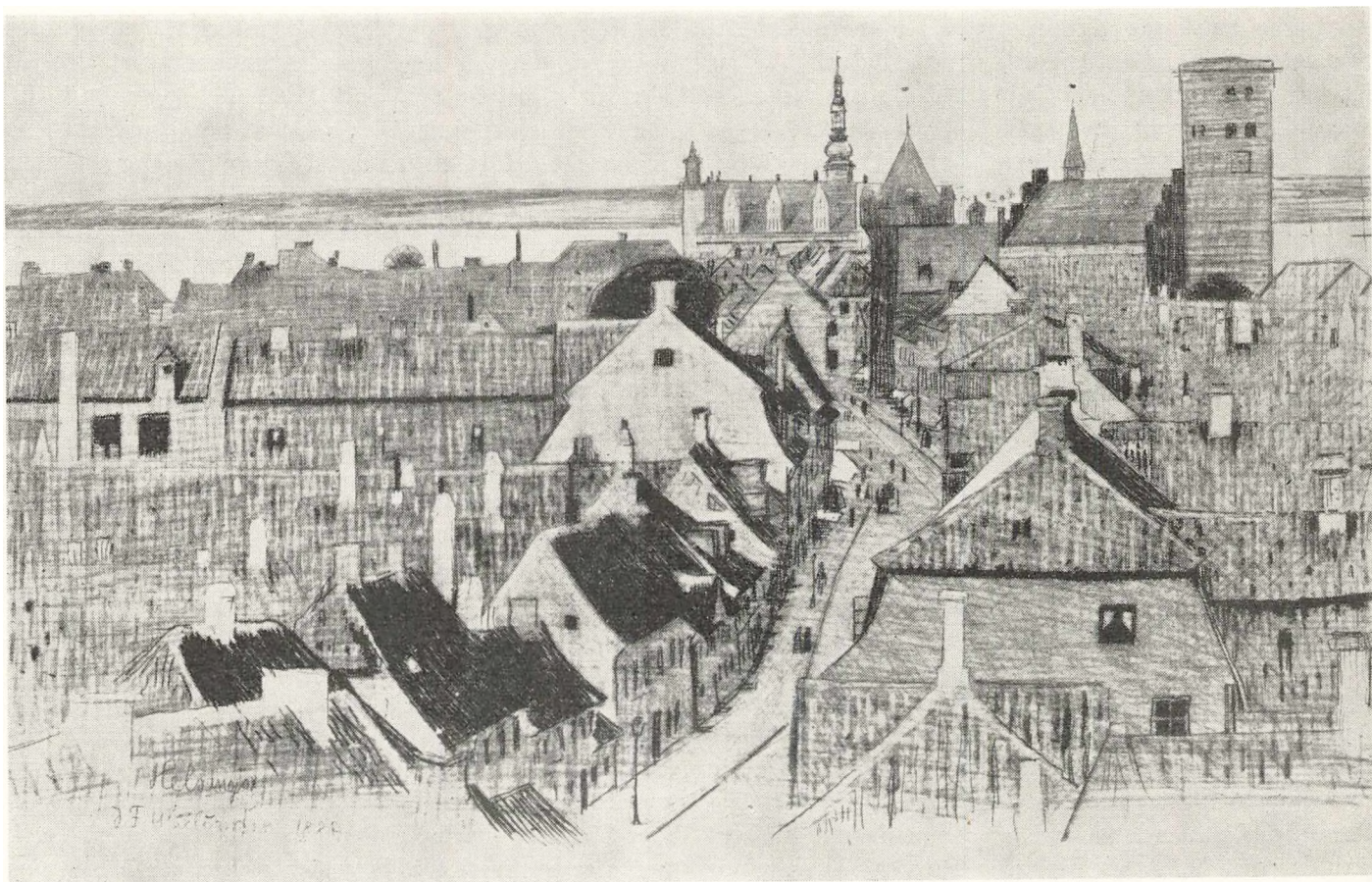
ringen ved Villingebæk—Horneby-Vejen (ved Vognmand og Parcellist Svarrers Sted). Banen var jo et stort trafikalt Fremskridt. »Vor Station« blev det lille pyntelige Kildekrog Trinbrædt — jeg husker, at dets første »Chef« hed Frøken Leidersdorff. Paa Dronningemølle Station oprettedes Postkontor, og dette blev i de kommende Somre Maal for mange Cykelture, naar Post og Aviser skulde hentes. Men foruden at være en Lettelse i Kommunikationerne for de Sommerbeboere, der paa det Tidspunkt havde fundet herud, betød Banen, at endnu mange flere kom hertil — og de store Villakolonier, som i Kildekrog og i Maa-

nedalen opstod. Naturligvis syntes »de gamle«, at Idyllen til en vis Grad var ødelagt!

*

Randbebyggelsen af Nordsjællandskysten — der jo efterhaanden gaar langt ind i Landet sine Steder, fortsatte, og nu er der længst »optaget« overalt ved Vandet mellem Hornbæk og Gilleleje, og ogsaa videre ud. Men som dette lille historiske Tilbageblik viser, var det med Udstykningen af Hornbæk lille Plantages yderste Del, Begyndelsen gjordes — og et helt stort og nyt Sommerland aabnedes.

Willumsens Helsingør-Radering

En Radering, som helt alene har dannet Epoke i dansk Radererkunst, er et sjældent Stykke. Det har den her viste Radering gjort. Den er udført i 1889 af Willumsen og nøjagtigt dateret af Kunstneren personlig. Helsingør Bymuseum var heller ikke sen til at tage Kampen op og erhverve den. Direktør, mag. art. *Jørgen Styhr* fra Carlsberg-Fonden har skildret den nøje i sit Værk »Dansk Grafik 1800-1910« ved at skrive om den, at

»Raderingen er præget af fine, bløde, graa roulettetoner, isprængt sort fra tagene i forgrunden og hvidt fra Øresunds flage og fra skorsten og gavle, stærkest langs den ene side, der trækker sig som en kløft mellem de store sammenhængende husmasser. Der er en morsom virkning af skorstenene, der som hvide lys ranker sig igennem billedet, og sammen med gadens krumsving leder blikket mod sundet, Kronborg og Olai kirke.

Kunstneren har tilladt sig at spejlvende billedet. Det er motivets rent kunstneriske behandling, der har interesseret Willumsen«. — »Allerede i 1889 kom der imidlertid et voldsomt omsving i Willumsens kunst. Efter et pariserophold dette aar udførte han straks og i 1890-91 syv raderinger, der hører hjemme blandt det bedste ikke blot i hans egen produktion, men i dansk grafik overhovedet«, slutter *Jørgen Styhr*.

AMAGERNE PAA HALSNÆS

Af
ERLAND GRIBSØ

De fleste tror vist, at Hollænderne, der kom til Amager, udelukkende holdt sig til Amager, men her berettes om, hvordan det gik til, at Kronen flyttede nogle Amager-Familier til Halsnæs, — om de »brede, stornæsede, bredskægede« Folk ærlige og flittige i Mark, Gaard og Stue. Stednavne tyder paa, at de historiske Beretninger taler sandt, men intet Sted har man hidtil kunnet finde Bekræftelse paa Traditionen om Amagernes Bosættelse paa Halsnæs — dog heller ikke noget Bevis paa, at Traditionen ikke er rigtig.

Halsnæs-Bynavne som Tømmerup og Ullerup, der ogsaa forekommer paa Øen Amager, for ikke at tale om »Amager Huse«, Navnet paa Bebyggelsen Nordvest for Grønnæsse Skov, synes at tyde paa, at der er Hold i de gamle Beretninger om »Amagerne paa Halsnæs«.

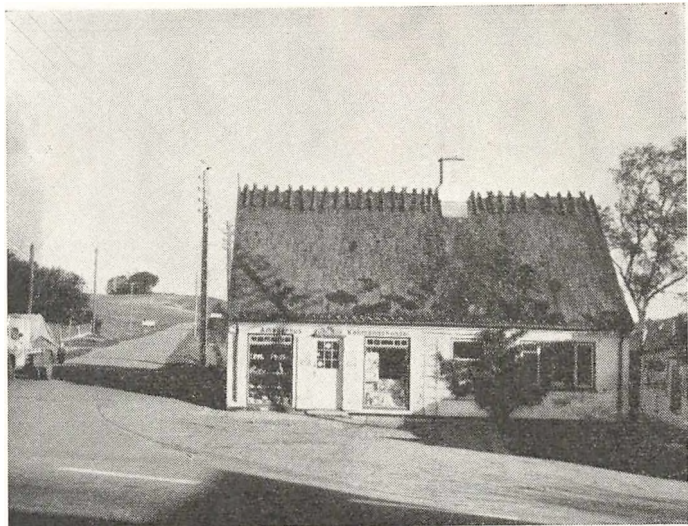
*

En af de mange Foranstaltninger, som blev indført her i Landet paa Christian den Andens Tid, var Indkaldelsen af Hollændere til Øen Amager ved København. Det var Sigbrit, der kom med Forslaget, og Foretagendet kan efter over 400 Aars Forløb spores den Dag i Dag — naturligvis først og fremmest paa Amager, men ogsaa andre Steder.

Sigbrit Villumsdatter var født i Amsterdam, ingen ved hvornaar. I Holland havde hun været gift med en Mand, der hed Nicolaus. Deres Datter var den bekendte Dyveke. Om Manden ved man ikke andet end, at han hed Nicolaus. Rimeligvis var han død tidligt, og som Enke har Sigbrit slaaet sig paa Handel — først i Amsterdam og derefter i Bergen, hvor Christian den Anden traf hende og Dyveke.

Kongen — eller Prinsen, som han dengang var — blev straks forelsket i »den lille Due«, som Dyveke betyder, og med Sigbrits Tilladelse, maaske endda paa hendes Tilskyndelse, blev Dyveke Kongens Elskerinde. Da Christian den Anden kom paa Tronen i 1513, flyttede de alle tre til København. Her kom Sigbrit og Dyveke til at bo i en Ejendom paa Hjørnet af Amagertorv og Helliggeistesstræde, den nuværende Niels Hemmingsensgade. Det skal være den Ejendom, som endnu kaldes »Dyvekes Gaard«.

Sigbrit var kyndig baade i Guldmagerkunst og Lægevidenskab, men først og fremmest var hun et Han-

Købmandens Hus ved »Amagerkrydset«.

delsgeni. Det varede ikke længe, før hun fik Overledelsen af Øresundstolden i sine Hænder. Hendes Maal var altid at ophjælpe Handelen og Vareomsætningen, og et Led i disse Bestræbelser var Indkaldelsen af hollandske Bønder til Amager.

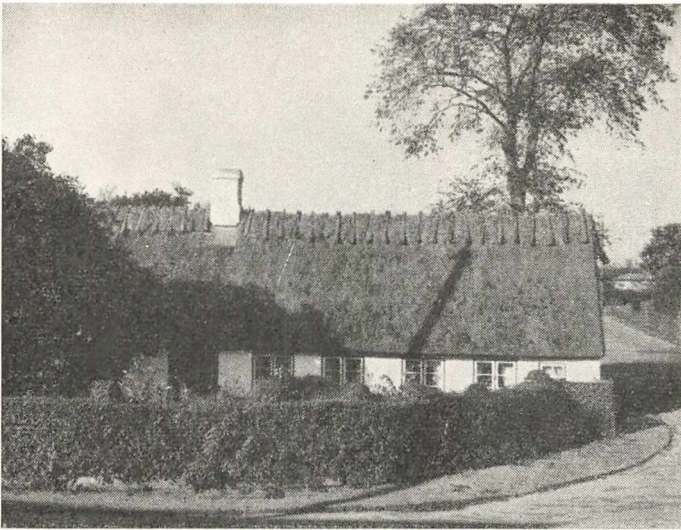
Der kom ialt 80 Familier fra Nordholland til Øen. De fik anvist Plads paa Kronens Gaarde og slog sig ned i Store Magleby, som derefter kom til at hedde Hollænderbyen. De hed allesammen noget med Crilles, Dirch, Heie, Jan, Trein, Zigbrandt eller Adrian, Navne, som har holdt sig paa Amager siden. Det viser bl. a. Gravstene, ogsaa fra vor Tid, paa Kirkegaarden i Store Magleby.

Meningen med den hollandske Kolonisation paa Amager var, at Nybyggerne skulde fremme Havedyrkningen og skaffe en Slags Spisekammer til Københavns Slot og til Hovedstadens Beboere i det hele taget.

Eksperimentet lykkedes fuldt ud, og da Svenskerne belejrede København i 1659, maatte man love for Amagers mange Grøntsager, og Hollænderne paa Amager fik efterhaanden flere og flere Privilegier.

Opmuntret af Eksemplet paa Amager vilde man prøve paa at omplante nogle af Familierne derude fra til andre Egne af Landet. Successen fra Amager gættog sig dog aldrig i saa udpræget Grad. Allerede i 1550 var Hollændernes Antal vokset saa stærkt, at Frederik den Andens Enke, Dronning Sofie, der tit opholdt sig paa Slottet i Nykøbing paa Falster, sendte en Del Amagerbønder til Bøtø og derfra til Hasselø, der nu er landfast med Falster.

I 1574 fik Hollænderne Lov til at bosætte sig over hele Amager, og i 1656 flyttede Frederik den Tredie tyve Familier til Ladegaardsmarken Vest for København. Kolonien har blev kaldt for »Ny Hollænderby«, men den fik aldrig nogen videre Betydning. Den laa, hvor senere Frederiksberg Slot blev bygget, og den er egentlig Begyndelsen til det nuværende Frederiks-

Hus ved »Amagerkrydset«.

berg. I 1711 stiftedes endnu et Par Kolonier med Udflyttere fra Amager. En Flok kom til Refsnæs ved Kalundborg, en anden, efter Traditionen, til Halsnæs.

Pesten, der hærgede hele Landet i 1711, tog haardt fat i Torup Sogn. Mange Familier uddøde helt, og Gaardene stod tomme. Enkelte af de forladte Gaarde blev købt af nye Folk for næsten ingenting. En af disse Pestgaarde blev f. Eks. solgt for — en Snes Æg. Alligevel lykkedes det ikke at faa alle Ejendommene besat.

Saa var det altsaa, at Kronen fandt paa at flytte nogle Amagerfamilier til Halsnæs. De bosatte sig langs Hovedlandevejen ved Grønnæsse Skov, nærmere betegnet i det Strøg, hvor nu Vejene Frederiksværk—Hundested og Torpmagle—Sølager danner en Korsvej. Stedet kaldes den Dag i Dag for Amagerhusene.

I en gammel Beskrivelse fra den Tid hedder det om Amagerne, at de var »brede, stornæsede og bredskæggede« Folk, ærlige, og flittige baade i Mark, i Gaard og i Stue. Om Kvinderne siges det, at de gik »med snehvide Hovedlin, med tusindrynkede Krave om den hvide Hals, artig sat i Lave paa gammeldags Manér«. De havde blaafarvede Trøjer og »ankelside Skjorter og artigsyede Sko«.

Baade Mænd og Kvinder havde »Sans for Leg og Lystighed«, og om Mændene hedder det, at de »kan ogsaa brav drikke Brændeviin og gammelt tysk Øl, men Fylder og Letfærdighed er banlyst: Er nogen imellem dem, som fylder sig, bliver han foragtet af alle«. Strid og Slagsmaal hører man aldrig om ved deres Gilder. Om deres Forhold til det 6. Bud hedder det: »De holder sig fra fremmed Dejlighed, og paa Lejermaal haves intet Eksempel«. Lejermaal er det gamle danske Ord, »for Omgang uden for Ægteskab med Børn til Følge«.

Amagerne paa Halsnæs holdt sig i mange Aar for sig selv, men i det lange Løb kunde de ikke holde sig afsondrede, saadan som deres Stammefrænder paa

Amager kunde. Dertil var Omraadet for stort. Samkvem med de oprindelige Beboere paa Halsnæs var heller ikke forbudt, og efterhaanden blev Amagerne jævnligt indgiftet i de gamle Halsnæsslægter. Men de tog deres specielle Form for Kultur med sig og forstod at sætte deres Præg paa det nye Sted, de kom til.

Et af deres Særpræg var, at de ikke havde Borgestuer paa deres Gaarde. Familiens Medlemmer og Tjenestefolkene sad sammen om Aftenen. Til Gengæld skulde Karle og Piger, som de tog i Tjeneste, ogsaa være første Klasses i alle Retninger.

Lidt efter lidt gik Amagerne paa Halsnæs helt op i den øvrige Befolkning. Et Navn som Heie eller Heisen skal have Forbindelse bagud med Amagerbønderne i Torup Sogn, og Heie, der ellers sjældent forekommer andre Steder, er den Dag i Dag ikke noget helt ualmindeligt Navn paa Halsnæs og paa Egnen Nord og Øst for Arresø.

Heie-Slægten paa Helsingegnen stammer saaledes fra en Heie Jeppesen, som »udvandrede« fra Halsnæs til Holløse, hvor han købte en Gaard. Denne Gren af Heierne har nu Repræsentanter i Ørby, Lavø, Høbjerg og flere andre Steder.

En Broder til Heie Jeppesen, der kom til Holløse, hed Jørgen Jeppesen. Han boede i Ellinge. Da Staten gav Møllenæringen fri i 1862, byggede Jørgen Jeppesen Mølle og Bageri ved sin Gaard i Ellinge. Desuden byggede han et stort Brændevinsbrænderi i Frederiksværk — det nuværende Bryggeri. Paa Halsnæs købte og nybyggede han flere Gaarde. Af Staten købte man Hesselø for 6000 Rigsdaler.

Jørgen Jeppesens Søn, Ole Jørgensen, fik Bryggeriet i Frederiksværk. En anden Søn, Jørgen Jørgensen, overtog Fødegaarden i Ellinge, en tredje af Sønerne, Hans Jørgensen, fik en Gaard i Haagendrup, og endelig fik den fjerde Søn, Jeppe Jørgensen, en Gaard i Tømmerup. I Fællesskab fik alle fire Søner Hesseløen, som de siden solgte til Holstein-Rathlou for 40.000 Kr. Omkring 1890 flyttede Jørgen Jørgensen Møllen, en »Hollænder« forøvrigt, fra Ellingegaarden til Torup, hvor den blev revet ned i 1948.

Paa Amager blev dansk Kirkesprog først i 1731 tilladt ved Siden af Hollandsk, og ikke før i 1811 blev Gudstjeneste helt dansk. Store Magleby havde lige til 1816 sit eget selvstændige Styre. Paa Halsnæs, hvor Amagerne hørte til Torup Kirke, var Sproget lige fra Begyndelsen dansk. Det har naturligvis været stærkt medvirkende til, at Kolonisterne straks fra første Færd kom i god Kontakt med Egnens gamle Beboere. Men, som sagt, et vist Særpræg beholdt de over sig, og i kulturel Henseende var de et gavnligt Islæt i den nordsjællandske Befolkning.

Trods alt, hvad der fortælles om »Amagerne paa Halsnæs«, er der alligevel blandt Historikerne Tvivl om Traditionens Rigtighed.

Adskillige mener, at Beretningen om Amagernes Bosættelse paa Halsnæs, er, hvad man kalder »et lærd Sagn« fra det 19. Aarhundrede.

Præsteindberetningerne fra 1758 og 1772, henholdsvis i Landsarkivet og paa Nationalmuseet, indeholder for Torup Sogn ikke en Linie om Amagernes Tilstede-

værelse i Sognet. Nu skal man være varsom med at slutte for meget af Tavshed, men mærkeligt er det, at en Tradition af denne Art ikke er optegnet af Præsterne.

*

Rimeligvis løses Gaaden aldrig, men det er dog ikke udelukket, at der en Dag, maaske ved en Tilfældighed, pludselig dukker Beviser frem — enten i den ene eller den anden Retning.

Fra Værebros.

TIL LØJE SØ

Fra det gamle Gundsømagle.

Af OLUF JENSEN

Overpostbud Oluf Jensen, Bjørnehoved, Frederiksværk, skildrer Livet og Arbejdet for 50 Aar siden i Tørvemoserne »paa begge Sider af Aaen fra Værebro til Løje Sø.

For 50 Aar siden, ja, før den Tid, var der et broget Liv i de store Tørvemoser paa begge Sider af Aaen fra Værebro til Løje Sø.

Arbejdet begyndte, saa snart Grønsværen kunde bære Trillebørene, og det varede til henimod Høst. Der boede dengang ca. 800 Mennesker i Gundsømagle, og der hørte store Mosearealer til Byen. Men der kom ogsaa Folk fra Jyllinge og de andre Landsbyer helt nedad mod Roskilde for at hente Tørv. Arbejdet i Moserne var tit haardt, og flere Steder maatte Tørvegravene hver Morgen tømmes for Vand, inden man kunne begynde. Det skete med Haandkraft, og det Stykke Ekstraarbejde fik man ikke noget for. Prisen for selve Tørvegravningen var 16 Øre pr. løbende Favne, og der skulde hænges i, for at der kunde komme en — set med vor Tids Øjne — lille Dagløn ud af det.

Som Regel kom Gaardmændene den første Søndag i April og var med til at læsse Trillebøre, Værktøj og Skærme af ved Moserne. Inden de kørte hjem igen, blev der taget et enkelt Spadestik — saa var der ikke begyndt paa en Mandag! Overtroen var stærkt udbredt blandt Folk dengang — ja, den er det vel sine Steder endnu paa visse Omraader . . .

Naar Høsten var »lige op over«, sluttede Livet i Moserne, for hver Mand havde sin Gaard at passe med Høstdage. Arbejdet paa Markerne var strengt, men det var ogsaa fuldt af Poesi, naar man havde Øje for det, og naar Sæden var sat i Stakke, kom i første

Omgang Høstgildet og derefter Mikkelsgildet, hvor hele Familien var med.

Mikkelsgilderne begyndte Kl. 2, og Traktementet bestod af Oksekødssuppe og kold Vandrisengrød med Rosiner og Peberrodssovs.

Manden paa den Gaard, jeg kendte bedst, var lidt af en Skælm, men god nok iøvrigt. Min Far skulde have 50 Kr. for Høstarbejdet, enten det blev kort eller langvarigt. Det skete saa engang, at Gaardmanden stak min Far en Hundrekroneseddel, som han skulde have tilbage paa. Det regnede han ikke med kunde lade sig gøre, og saa vilde der blive grinet af min Far. Men om Forladelse! Far havde ved Tørveskæringen faaet skrabet 50 Kr. sammen og kunde veksle! Saa var det Bonden, der blev til Grin!

Naar Høsten var forbi, begyndte man med Damptærskningen. En halv Snes Mand eller et Dusin maaske fulgte med Dampmaskinen, og naar Tærskningen var overstaet, kom Arbejdet med at skære Rør. Dengang var der et stort Rørskær. Det var, inden der blev oprettet Rørvævsfabrik.

En Gadehusmand skulde helst have tjent saa meget om Sommeren, at han kunde gaa et Stykke Tid om Vinteren uden at tjene noget. Nogle af dem var maaske saa heldige, at de fik Arbejde med at slaa Sten, men tit maatte de gaa baade en og to Mil for at komme til Stenpladsen. Faste Priser paa Stenslagning var der ikke. Der blev holdt Licitation — hvor de saa stod og bød hinanden ned! Prisen paa Kommunesten var 12—13 Kr. Favnen. Amtet, der skulde have en finere Kvalitet, betalte 15—16 Kr.

Ved Vintertid var der enkelte, der fik Snetegn. De

skulde møde paa Stenløse Station, naar der var Sne-storm.

Min Far havde i flere Vintre tærsket med Plejl til 66 Øre (2 Mark) om Dagen. Det gav jo ikke store Penge, men de var glade, naar bare der var Arbejde at faa. Udgifterne var ogsaa derefter — Statsskatten udgjorde f. Eks. 65 Øre Kvartalet — og dog kunde den mørke og kolde Aarstid være streng nok at komme igennem for Familier med Børn.

Vi havde 2 Mil til Roskilde, og skulde Manden til Staden, saa foregik Turen til Fods. Drejede det sig om en Udflugt for hele Familien, blev der laant et Køretøj paa den Gaard, hvor man gjorde Høstarbejde. Rygtedes det, at nogen skulde til Bys, var der gerne mange Ærinder at besøge for Naboerne.

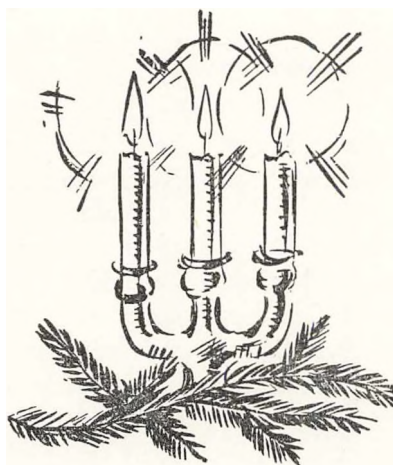
Husmændene havde altid en Gris at slagte til Jul. Saa blev der holdt Gilde. I vor Kreds var vi tre Familier, som hver holdt sit Gilde. Der kom Flæskesteg, Sylte og Ostemad paa Bordet, Hvidtøl Nr. 2 og en Flaske 7 Graders Brændevin til 27 Øre. Til Kaffen var der Cognac, som kostede 55 Øre for en hel Fla-

ske. Saadan en Aften følte man sig vel nok! Der var en egen Hygge i Stuen ved disse Julegilder, selv om nogle af os maaske maatte sidde paa en Laagkiste, som der var lagt en Høsæk over.

Efter Spisningen kom Kortene frem til Tyvsjavs, som vi kaldte det. Tit blev der spillet Kort, til det var Tid at spise Morgenmad.

Paa Gaardene blev selve Juleaften indledt om Eftermiddagen ved, at Husmændene, som havde været der i Høsten, kom anstigende, rygende paa deres lange Piber. De lagde ren Halm i Træskoene og gav saa ellers en Haandsrækning med ved Staldtjenesten. Gaardene havde dengang mange Heste. Med Plage og Føl kunde der godt være over en Snes. Nytaarsaften og Hellig tre Kongers Aften gentog det samme sig.

Nok var der Forskel paa de forskellige Hjems For-mueomstændigheder, tit stor Forskel endda, men der var trods alt et vist Sammenhold mellem Folk paa Landet før i Tiden — og det mærkedes navnlig ved Juletid!

Blade af Slangेरups Mølle-Historie

Af QUERCUS

Ved Kongensgades sydlige Ende i Slangेरup, tæt ved Mølle og Møllegaard, træffer man ogsaa Møllestræde. Men det er en Tilfældighed. Resen nævner Strædet i 1677 og Pontoppidan i 1774, men Slangेरup Mølle er først bygget i 1859, og fra samme Tid stammer Møllegaardens Navn. Før Møllen blev bygget, var Gaarden Gæstgivergaard. I 1855 solgte den daværende Ejer Gaarden, men Køberen glemte at betinge sig Krobevillingen ogsaa. Den blev overført til en ny Ejendom, der blev bygget højere oppe i Kongensgade, omtrent ud for Kirkens Korgavl, og her

findes Gæstgivergaarden endnu, blot ombygget efter en Brand i 1902.

Køberen af den gamle Gæstgivergaard, der troede, han skulde være Kromand, byggede saa Møllen for at skaffe sig en Levevej. Men det blev en daarlig Forretning. Byens og Omegnens Folk søgte nemlig stadig til de to Møller, som igennem Aarhundreder havde haft Egnens Søgning, Kratmøllen og Have Mølle. Fra Byens centrale Punkt, Kirketorvet, førte Møllestræde til Kratmøllen, og fra Købstadens fornemste Gade, Kongensgade, kom man gennem det samme Stræde

til Have Mølle. Begge Møller er til endnu, men drives som Landejendomme uden Mølleri. Baade Kratmøllen og Have Mølle var oprindelig Vandmøller, og begge fik de Vand fra Aaen, der løber Sønden om Slangerup.

Skønt begge Møller laa lige ved Byen, og skønt deres Beboere følte sig knyttet til Slangerups Borgere og ved Giftermaal var i Familie med de førende i Byen i lange Perioder, hørte dog ingen af Ejendommene til Slangerup. Ganske vist laa Kratmøllens Vindmølle paa Byens Grund, men Møllegaarden med Bebyggelse laa, skønt tæt ved Møllen, i Jørlunde Sogn, og for Have Møllens Vedkommende var Forholdet det, at saavel Beboelsen som Vand- og Vindmøllen laa i Slangerup Landsogn.

Kratmøllen nedlagdes som Vandmølle i 1839 og erstattedes da med en stor Vindmølle, som senere er brændt. Ogsaa ved Have Mølle byggedes sidst i 1830'erne en Vindmølle, men Vandmøllen fortsatte, og først i 1913 nedlagde Ejeren den mod en Afløsningssum paa 18.000 Kr. Vindmøllen blev revet ned i 1917.

I Slutningen af forrige Aarhundrede indlemmedes begge Møllerne i Slangerup Bysogn, Kratmøllen i 1893, Have Mølle i 1899.

•

Begge disse gamle Møller ejedes oprindelig af forskellige Adelslægter. Derefter fik Valdemar Atterdag dem og efter ham Datteren, Dronning Margrethe. I hvert Fald har hun haft Have Mølle, som siden blev Klostergods. Efter Reformationen i 1536 tilfaldt Have Mølle Kronen, der drev den ved Fæstere.

Traditionen vil vide, at Have Mølle i Krongodstiden en Overgang skal have været Opholdssted for en af Christian den Fjerdes Friller — hvem siges ikke. Der kan være Tale om en af Dronning Anna Katharines Piger, Kirsten Madsdatter, som Kongen i 1611 havde faaet en Søn, Christian Ulrik Gyldenløve, med, og som han har villet anbringe et Sted, der laa nær baade Frederiksborg og København. Eller maaske har Have Mølle en Tid været Tilholdssted for Karen Andersdatter eller for Vibeke Kruse. Med Karen Andersdatter, hvis Far var Skriversen paa Bremerholm Anders Hansen, havde Christian den Fjerde to Børn, Dorothea Elisabeth og Hans Ulrik Gyldenløve, der var Lens-

mand paa Kronborg og Frederiksborg fra 1641 til 1645. Vibeke Kruse, Ellen Marsvins Kammerpige, var Mor til Ulrik Christian Gyldenløve, som var født 1630, og hvis Død i 1658 skildres af J. P. Jacobsen i »Marie Grubbe«. Med Vibeke Kruse havde Kongen ogsaa Datteren Elisabeth Sofie Gyldenløve, der blev gift med Claus Ahlefeldt, den kendte Krigsmand og Hærfører. Han skal som tyveaarig have været indrullet i Wallensteins Tropper og kom 1636 til Danmark, hvor han blev Hofjunker hos Christian den Fjerde. Trods det, at Claus Ahlefeldt saa at sige var opdraget blandt Stratenrøvere, havde han det bedste Lov paa sig, ogsaa som Hærfører. De menige Soldater forgudede ham, jævn, venuesæl, omgængelig og samvittighedsfuld, som han var, kultiveret efter Ophold i Leiden og Paris, som han ogsaa havde taget sig Tid til. Der var aldrig Disciplinkriser eller Plyndringer i de Hærafdelinger, hvor Claus Ahlefeldt havde Ledelsen.

Omkring 1815—20 hed Mølleren paa Have Mølle Beizenhertz. Han var Løjtnant, og om ham er der opbevaret en ikke helt almindelig Frierhistorie. Løjtnant Beizenhertz friede i 1817 til en Gaardmandsdatter — paa sin Møllersvends Vegne!

Det gik saadan til: Paa Eilekjærgaard i Skænkelsø døde Manden, Niels Andersen, i 1816. Enken og en voksen Datter, Bodil, der ved Faderens Død var 29 Aar, drev Gaarden videre. Paa samme Tid var der hos Løjtnant Beizenhertz paa Have Mølle en Møllersvend, som hed Peter Hansen. Han var Søn af Sognefoged Hans Larsen paa Pudebjerggaard i Søsund, og han havde Kig paa Bodil. Beizenhertz tilskyndede ham ivrigt til at forsøge Lykken, men han skulde ikke betænke sig for længe, for der var Friere nok. Peter Hansen turde dog ikke vove Forsøget. Men en Dag bestemte Løjtnanten, at nu skulde det være! Han lod spænde for Stadsvognen, beordrede Møllersvenden i Kisteklæderne — og saa kørte de ad Skænkelsø til!

Paa Eilekjærgaard traf de baade Mor og Datter hjemme, og begge svarede ja, da Beizenhertz friede paa sin Svends Vegne.

Da Bodil døde, barnløs, giftede Peter Hansen sig med hendes Søkendebarn, der var Datter af Husmand Hans Petersen i Jørlunde. Med hende fik Peter Hansen en hel Børneflokk, hvoraf en Datter og hendes Mand fik Eilekjærgaard.

Nord- sjællandske Skæmte- sprog

„Dom, der int' vil danse Svejtrit, di stiller imens op te' Hasjél“ raaevte Formandin for Forsamlingshuvsed — han meente Langsjél

*

Etter sit føste Besøj i Kevenhavn forleden ble' gamle Ane spurgt, om hun ku' li' aa' køre i Elevator. „Ja paa ded sædde Laevl Ded er der noed vist opløftenes i, som vor Præst plejer van aa' sigel“ svarede Ane.

*

Da Fredrik Nilen holdt paa, a' han int' vilde ha' Dyppe te' Revelsbenstegin, sagde Mariane: „Jamen janed dov, Fredrik, hva' vil du da saa ha' te' aa' slevé Katøflerne rundt i?“

*

„Maren Hans Laevs er int' a' den Slaevs, der render videre med di Sladderhistaarjer, hun hører — nej, hun laver dom sæel!“ sagde Dovterin.

*

Da Kesten spurgte Sidse Jens Fiskers, hva' ded vilde sige, a' Sidses Søn vaa Sæsonarbejder i Kevenhavn, sagde Sidse: „Jøev, forstaar du, han handler med Juvle-træer, aa' desydden saa sværter han Glas for Folk hver Gang, der er Solformørkels'l“

„Hun? Katrine Martins? Daalig Mave? Nej, hun bæller da Kaffe i sig, saa man sku' tro, hun vaa' Jor'morl sagde Provste-Panille.

*

„Bare ham den nye Sko'lær vilde spille noed rajdig, naar man kommer i Kærkel Noed, man ka' sidde aa' vippe i Takt te' med Teerne inge i Støvlenel Ded er snart int' a'ent end ded, di kalder Prelussidum, baade for aa' bævl“ sagde Per Smed.

Jul i Hillerød

FOR 40 AAR SIDEN

Af BORELLA-HANSEN

Borella-Hansen fortæller om Julen 1918, om personlige Minder, om Starten af en kendt Forretning, og om nogle af de Arbejder, der er udgaaet fra Forretningen i Løbet af de 40 Aar

Den første Verdenskrig sang paa sit sidste Vers. Lige til hen paa Efteraaret 1918 gik man i Angst og Uvished — — skulde dette Vanvid da aldrig faa en Ende, og skulde vi komme til at opleve endnu en Vinter med Kulde og Savn?

Paa Havene rasede »den uindskrænkede Undervandsbaadskrig«, og alle Forsyninger var langt knappere og ringere end under Besættelsen i 1940—1945.

Brødet var skrapt rationeret og lavet af Bygmel, Margarinen blev blandet op med en Grød og Mel, og blev til en ækel, klistret Substans, og paa Bordet spruttede Karbidlampen, da Petroleumen var sluppet op.

Tørv og Brænde var rationeret, og ikke til at faa i

Madonnafigur i Eg.
Copi efter antik Træskulptur paa
Clunymuseet i Paris skaaret
af Marie Borella-Hansen.

Vort allerførste Skilt. Det var kun ganske lille, men udført i Eg med ægte forgyldt Skrift og Akanthusornamenter i Hjørnerne.

tilstrækkelig Mængde for almindelige dødelige, der kun havde smaa Penge at købe for.

Intet Under, at man saa en ny Vinter i Møde med Ængstelse.

Det var før, der var noget, der hed »Pressens Radioavis« eller Radio i det hele taget, og hver Aften Kl. 10 vandrede vi fra Teglgårdslund, hvor vi dengang boede, og til den nærmeste Avis, det var »Nordsjællands Venstreblad« i det lave gule Hus paa Sdr. Banevej, for at læse Telegrammerne.

Evigt det samme! Et Par Skyttegrave erobret her og der, men ingen Ting, der kunde bringe den Afgørelse, som vi alle saa inderligt længtes efter.

Saa hen imod November kom der endelig Skred i Sagerne — »Mytteri i Kiel« — »Kejser Wilhelm abdicerer« o. s. v. — nu følte man, at der ikke kunde være langt igen, og saa endelig den 11. November faldt det sidste Skud ved Fronten og en Sten fra Hjertet paa hver levende Sjæl i vort Land, maaske lige med Undtagelse af de Spekulanter og Gullaschbaroner, der havde samlet sig Kæmpeformuer paa andres Nød og Elendighed.

Aldrig er Julen vist blevet fejret med saa stor Taknemmelighed og Forventning som Julen 1918, og aldrig har de gamle Ord om »Fred paa Jord« fundet Genklang i Menneskesind, som da de lød til os efter

de grufulde Aar, hvor Død og Lemlæstelse ikke engang fik Orlov i Juletiden.

*

Den sidste Søndag før Jul skulde der som sædvanlig være aabent i Butikkerne, og Kl. 2 var der Kirkekoncert, som blev færdig saa betids, at man lige kunde naa at faa lukket op Kl. 4.

Da vi gik til Koncerten var Vejret graat og trist, men da vi havde hørt det dejlige Compeniusorgel og Julens kære gamle Melodier og sunget med paa »Dejlig er Jorden«, mødte der os et eventyrligt Syn, da vi kom ud af Kirken.

Alt var som ved Trylleri blevet forandret i de halvanden Time. Et tykt Lag af fin, hvid Sne dækkede Slotsgaarden. Neptun og alle hans Tritoner havde faaet hvide Kalotter paa, og stadig dalede Sneen sammen med Englene, der »dalede ned i Skjul«.

Det var den helt store Julestemning, baade udvendig og inde i Sindene.

Det var dengang, da jeg endnu havde Ben at gaa paa, og jeg skyndte mig til Torvet for at faa lukket op i rette Tid.

I Oktober var min Kone og jeg rykket ind i den lille, gamle Butik, men i Sommerens Løb havde vi oparbejdet et lille Lager af fine indlagte Syskrin og Rammer, udskaarne Smaafigurer og meget andet, som vi havde gemt til »Juleudstilling«.

Ud over disse Ting var der ikke meget at sælge af. For at fylde lidt i Tomheden havde vi hentet nogle af vore egne Ting, og saa iøvrigt pyntet saa godt vi kunde med lidt Stofrester og Grangrene.

Udstillingens Clou var en Søgræsstol til 95 Kr., men saa højt som til at faa den solgt, turde vi ikke stile.

Jeg fik imidlertid lukket op, og fik Gasblussene tændt, og knap var jeg færdig med det, før der kom en Mand fra Skævinge og købte en indlagt Ramme til 12 Kr.

Den Mand glemte jeg aldrig, for 12 Kr. var mange Penge for en Fotografiramme, syntes jeg i hvert Fald, og jeg velsignede ham i mit stille Sind, da han gik med den!

I Aftenens Løb solgte jeg saa yderligere et Syskrin, som min Kone havde udskaaret, for 30 Kr. foruden nogle forskellige Smaating og saa — lige før Lukketid — skete Miraklet, jeg solgte Søgræsstolen, og fik alle Pengene paa een Gang!

Jeg fløj ud ad Vejen forbi Teglgårdssøen og hjem til min Kone. »Kan du gætte, hvad der er sket?« — »Du har da vel ikke solgt Stolen?« — Jo, det var alt saa lige hvad jeg havde, og vi var ikke langt fra at tude af Glæde begge to. Julen var reddet, og det blev en dejlig Jul med Fred paa Jorden for første Gang i 4 Aar!

Pandorastatuette skænket af Byens Læger til Apoteker *Lintrup* i Anledning af Frederiksborg Apoteks 150 Aars Jubilæum og skaaret i Træ af Marie Borella-Hansen.

Da Prometheus havde røvet Ilden fra Olympens Guder, udfandt Zeus en raffineret Hævn over Menneskeheden, som nu kunne disponere over denne kostelige Gave, der før havde været Guderne forbeholdt. Han sendte Pandora til Jorden med en tillukket Krukke indeholdende allandsens Sygdomme og Ulykker. Han vidste, at Prometheus ikke var til at rende om Hjørner med, men hans Broder, Epimeteus ansaas for at være temmelig naiv, hvorfor Pandora overrakte ham Krukken. Da han tog Laaget af, fløj Ulykkerne ud over Verden, og inden han fik smækket det paa igen, laa der kun lidt tilbage paa Bunden; men det, der blev tilbage, var det bedste, for det var Haabet, og det er, Gud ske Lov, stadigt i Behold! —

Men det blev Hverdag og det blev Dyrtid, og vi sled i det fra Morgen til Aften, og mangen en Nat blev tilbragt ved Tegnebordet, med at lave Forslag og Skitser til mærkelige Ting, som ingen andre gad have med at gøre. Ganske langsomt fik man saa efterhaanden Øje paa os — ikke mindst paa Grund af min Kones fine Billedskærerarbejde — og vi fik efterhaanden samlet en Kundekreds.

Den allerførste Gang vi havde stillet et Spisestuemøblement op som »Interiør«, hvad ikke var almindeligt i Hillerød den Gang, havde vi gjort os stor Umage for at faa det hele til at se saa indbydende ud som muligt, hvorfor vi havde plyndret vor Stue for Vaser og Krukker og Billeder til Væggene.

Midt paa Bordet stod vor fine Opsats fyldt med store, rødkindede Æbler. Det kunne da ikke undgaa at trække Folk indenfor.

Der gik et Par Dage, saa kom der en Mand, der øjensynlig var meget interesseret i vort Arrangement, og da han havde set en Stund paa Sagerne, vendte han sig om og spurgte »Hvad koster Ævlerne?« — Den Gang kendte jeg ikke Cyklehandler Thomsen, men siden fik jeg rig Lejlighed til at konstatere, at han var en stor Filur.

Han skulde naturligvis hverken købe Møbler eller »Ævler«, men han følte bare Trang til lidt billig Sjøv. Dette første Møde blev Spiren til et Venskab, der holdt lige til han døde.

En anden Gang, omkring ved November-Markeds-tid, havde vi faaet stillet et hvidlakeret Soveværelse an, med alt til Faget hørende, Vandstel paa Servanten, Lamper paa Natbordene og over Sengene lyseblaat Creppapir med Gardinstof over.

Det saa vældig indbydende ud, syntes vi selv, og det samme syntes en gammel Lirekassemand og hans Kone, der hen under Aften kom ind og spurgte i fuldt Alvor, om de ikke kunde faa Lov til at sove i de Senge om Natten, naar de sørgede for at gaa i Seng i Mørke og være væk igen inden det blev lyst, de havde selv Tæpper med »under Kassen«.

Det var et Par søde gamle Mennesker, og jeg var ked af at maatte sige nej til dem, da de bedyrede, at der ikke var Plads til dem et eneste Sted i hele Byen, og de var saa trætte, at de ikke kunde gaa mere.

Heldigvis lykkedes det mig at skaffe dem Husly paa anden Maade, og gennem mange Aar gav de os en lang Serenade, hver Gang de kom til Byen.

Vi glædede os altid til at se deres rare Ansigter igen, og høre »Julen har bragt« i en Gengivelse, der maa have faaet gamle Weise til at rotere i sin Grav.

Repertoiret var saa gammelt, at det blandt andet omfattede en Visemelodi, som jeg husker, at min Børnepige sang, Morgen, Middag og Aften, i en Periode i Halvfemserne. Sangen hed »Paa Djævløen Dreyfus sidder« — og den knyttede den gamle Lirekassemand og mig sammen med et hemmeligt Baand. —

To Aar efter vor Start indtaadte *Herm. Petersen* som Compagnon, og overtog Ledelsen af Snedkerværkstedet.

Tiden gik, og inden vi saa os om, havde vi Møbler staaende rundt om over hele Landet og mange Steder udenfor, navnlig i Sverige og Norge.

Samkvemmet med Svenskerne førte gennem Aarene til mange pudsige Episoder, fordi de to Sprog, paa Grund af den tilsyneladende Lighed rummer saa mange lumske Faldgruber.

En Gang kom saaledes en af Sveriges store Malere og bad os om at kopiere nogle Stole fra Chr. d. 5tes Tid, der stod paa Slottet.

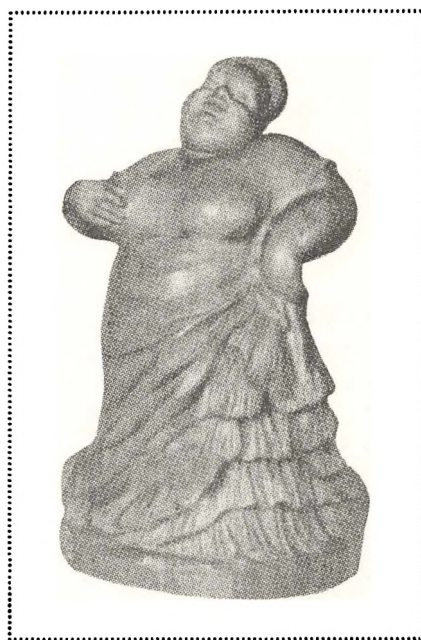

Rokoko-Spisestuemøblement udført i dansk Valnød med resedafarvet Brokade.

Svenskeren vilde gerne være imødekommende og tale Dansk, og saa paalagde han os at gøre Arbejdet saa pinligt nøjagtigt som overhovedet muligt, for »Jeg skal næmligen sige Er, at jeg er en *liderlig* Elskare af Barokken«. — Han mente naturligvis »lidenskabelig«, men saadan kommer baade danske og svenske galt af Sted, naar de tror, at de taler hinandens Sprog.

— — —

Mange, mange store og dyre Arbejder er i Tidens Løb gaaet ud fra det gamle Hus paa Torvet i Hillerød, men aldrig har jeg gjort en Forretning, som jeg har været saa taknemmelig og lykkelig for som den jeg lavede den sidste Søndag før Jul i 1918, medens Englene dalede ned i Skjul, og ganske aabenlyst spillede paa Fredsbasun paa Aarets Julemærke.

June Richmond skaaret i Eg af Billedskærer Frk. Asta Andresen som igennem en Menneskealder har været knyttet til Firmaet, og som har udført en Mængde fine Arbejder i Træ.

De haarde og fornærede --

EN NORDSJÆLLANDSK NOVELLE MED ROD I VIRKELIGHEDEN

Af KIRSTEN BANG

★

Solen var ved at gaa ned. Himlen glødede i Nordvest, og lette gyldne Skystriber rakte sig langt ind over Himmelhvælvet og laante den store, rolige Havflade sin Straaleglans.

Jeg standsede Vognen og gik ud. Hvor var Luften ren og stærk og frisk herude ved Stranden. Jeg fyldte Lungerne med den salte Søluft.

Ja, smukt var her. Endnu smukkere og mere storslaet, end jeg havde forestillet mig.

Jeg havde aldrig været paa Egnen før — skønt det kun var et Par Timers Kørsel fra Byen, — aa — vi havde jo heller ikke haft Vognen her saa farlig længe.

Men jeg havde haft en underlig Sky for at besøge dette Sted. Det var her, min Far havde haft det saa ondt som Dreng. Han var et fattigt Plejebarn hos en Bondefamilie. Og de havde ikke været gode ved ham, havde jeg hørt. Havde udnyttet ham — og pryglet ham — og til sidst var han flygtet fra dem, og var paa en eller anden Maade kommet ind til København, og der havde han omsider fundet sin gamle Mormor. For han havde hverken Far eller Mor; det var derfor, han var blevet sat i Pleje. Og da hans Mormor saa, hvor forkommen og mager han var, og med blaa Pletter efter Slag, fik hun ordnet det saadan, at han kom i en anden Pleje; det var hos en Bager, som hun kendte, og der fik han det godt. Selv kunde hun ikke have ham, for hun boede i en lille Stue i en Stiftelse.

Bønder var onde og fornærede og haardhjertede Mennesker, havde gamle Mormor — hun var min Oldemor — sagt. De havde ikke Hjerter for andre Menneskers Lidelser. De tænkte kun paa sig selv og paa deres egen Fordel.

Far selv talte aldrig om sin Barndom. Han døde tidligt — jeg var kun 8 Aar den Gang. Hvad jeg ved, har jeg hørt af gamle Mormor, som vi kaldte hende; hun blev meget gammel, over 90.

*

Ja, smukt var her. De bølgende Bakker og Klitter — og bag ved dem det store, graa Hav, der glødede rødt i Solnedgangsstriben. Deroppe paa Bakken laa Kirken — saa maatte det vel være den Gaard, der laa dernede; omtrent lige overfor Kirken, havde Mormor sagt.

Jeg gik nærmere. En lav, trelænget Bindingsværksgaard, gulkalket og med Straatag. Netop saa fredelig og idyllisk og romantisk, som Byboere holder af at forestille sig en Bondegaard.

Hvor lidt svarede det Indre til det Ydre. Landskabelig Skønhed, Kirken deroppe paa Bakken, den statelige Præstegaard i Læ af Kirkebakken, og den smukke gamle Gaard dernede i Lavningen; alt var saa yndigt og idyllisk.

Og saa disse haarde, nærige Bønder, uden Hjerter for andre

Menneskers Lidelser — ligeglade med et fattigt, forsømt Plejebarn.

Jeg gik hen ad vejen op imod Kirken og kiggede ned i den kønne lille Bondegaard. En Dreng sparkede en Stalddør op med sin Træsko, klaprede fløjtende hen over Brostenene og forsvandt ind ad en Dør i Stuehuset, efter at have skubbet Træskoene af; de stod paa Trappestenen efter ham.

Saadan havde min Far nok tit gaaet over Gaarden — men ikke glad fløjtende, som Fyren der. En forskræmt, underernæret lille Fyr. —

Foran Kirkemuren var der en Bænk, og paa Bænken sad en gammel Kone. Hun fulgte mig nøje med sine levende, lyseblaa Øjne. Hun var rød i Ansigtet og havde en spids, lille Næse, og graa Haartjavsler stak frem under Hovedtørklædet.

»God Aften,« nikkede hun og smilede indbydende.

Jeg vidste jo, at Folk i mere afsides Egne altid hilste paa hinanden, selv om de ikke kendte hinanden.

»God Aften,« svarede jeg og vilde gaa forbi hende.

Men det var nok slet ikke saa let.

»De ska' maaske besøge Præstens?« spurgte hun.

»Næ — det skal jeg ikke.«

»Ja, for de søjer jo en Pige — jeg tænkte, at De kaskesens —«

»Nøj, det er ikke mig.«

»For saa ville jeg bare ha' savt Dem, at Præstens er kørt yd i Avten — de er til Fødselsdagsgilde hos den gamle Murers —«

»Naa —« hun var ikke saadan at slippe fra.

»Saa er det vel Døres Bil, der holder derhenne?«

»Ja, det er det,« indrømmede jeg.

Da faldt det mig ind, at den gamle, snakkesalige Kone maaske vidste noget om den lille Gaard dernede — om de Folk, som havde boet der. Maaske var det en Søn af dem, der nu ejede den. Eller maaske — var det netop hende, der havde været min Fars Plejemor?

»Det er en køn, lille Gaard dernede,« begyndte jeg.

»Ja — den er saamænd meget pæn.«

»Hvem ejer den — er det Deres Hjem?«

»Nøj da — vort Sted ligger derhenne, lige hvor Vejen svinger; De kan se Stuehuset med de to Skorstene og det store Elmetræ ved Gavlen.« Hun var blevet helt ivrig.

»Hvem ejer saa den gule Gaard?« Jeg satte mig ved Siden af Konen, og hun gjorde glædestraalende Plads for mig.

»Det gør en Mand, der hedder Lars Pæsen.«

»Har han arvet Gaarden efter sin Far?«

»Det er nu'nte en Gaard, det er da kuns et Sted,« rettede Konen mig. »Næ — arvet det har han inte, han har køvt det af den gamle Jens Nilen, da han maatte paa Alderdomshjemmet;

Jeg satte mig ved Siden af Konen, og hun gjorde glædestraalende Plads for mig.

han ku'tte sie til sidst, det gamle Skind. Nu er han da død, og hans Kone osse; hun døde noget før ham.«

»Hvordan var de — de gamle Folk?«

»Jens var saamænd meget flink, men et Pjok, var han. Men Birte Jens Nilen — hun var en ondskafuld Kælling — hende ku' jeg inte li'.«

»Havde de Børn?«

»Ja, de havde en Søn — og da han kom hjemmefra, fik de dom et Plejebarn, en Københavnerdreng.«

Mit Hjerter bankede højt! Hun havde kendt min Far! Jeg maatte høre mere.

»Har De kendt ham — denne Plejedreng?«

»Kendt og kendt — dengang var Hans — det er vor Far — Røgter paa Bakkegaarden, saa vi boede jo noget herfra; det var inden vi fik Stedet efter Hans's Far — men vor ældste Datter, Else, gik jo i Skole tilsammen med ham.«

»Sig mig, var de — altsaa Plejeforældre — gode ved Drengen?«

»Nøj — de var onde — det vil sige ikke Jens; han var et Pjok; men Birte, hun var en ondskabsfuld Kælling, ded siger jeg, for ded mener jeg. Den Dreng maatte slide og slæbe for dem Dagen lang, og de undte ham daarlig nok Føden. Men det gik hende da osse, som hun havde fortjent — hun blev kørt over, nede ved Køvmandens, saa hun døde a'et.«

Nu var den gamle Kone kommet i Gang med at snakke — jeg behøvede slet ikke at spørge mere.

»Hun var en rigtig skinhellig gammel Mær, var hun — gik og fedtede for Præstens og kom med Kyllinger og Pølser til Præstekonen. Karl Kristoffers Kone, Anna, de boede dernede bag ved — har engang fortalt mig, at hun gik indenom for at hente Birte Jens Nilen til Kirkegang — for Birte rendte jo i Kirke hver evige Søndag — og inden de gik ud af Stuen, saa sagde Birte til den her sølle Dreng: Hvis du ikke har lappet de Bovser, inden vi kommer fra Kirke, og lappet dem ordentligt, saa ska' du faa saa mange tæsk, der ka' ligge paa dig, sagde hun. Men Anna sagde osse til mig bagefter, at hende Birte skulde hellere la' være og rende saa meget i Kirke, og saa være lidt skikkeligere mod Drengen, ja, saadan sagde hun, og saadan tænkte vi andre osse.«

»Kunde De da ikke gøre noget — jeg mener klage over dem, eller saadan noget?«

»Klage og klage — saa graverendes var'et vel heller ikke, hvad de gjorde ved ham — Folk var jo strengere i gamle Dage, osse ved døres egne Børn — men vi var li'godt mange, der havde ondt af den arme Dreng.«

*

Jeg syntes godt om den gamle Kone og ville gerne have hende til at fortælle mere. »Har De selv set Drengen?« spurgte jeg.

»Ok ja, ok ja — vor Else gik jo i Skole med ham. Jo da — jeg husker en Gang, det var en Juleavtens Dag, saa kom han hen til os med en Sæk Gulerødder, vi havde bestilt — for de havde gode Urter, havde Jens Nilens, og vore Gulerødder var ormædte det Aar — og saa sagde jeg til Drengen: »Kom du kuns ind, Niels — for det hed han — kom du kuns indenfor og faa dig lidt godt; du ska' da'tte bære Julen ud for os,« sagde jeg. Saa kom Drengen jo indenfor, og Else og lille Johanne var ved at pynte Juletræet oppe i Stuen, for det plejede de van at gøre; og Drengen hjalp dem, og de gik saa pænt og fredeligt sammen, og siden gav jeg dem Ævleskiver, for jeg bagte dem i Forvejen for at ha' dem til Avten. Saa kom Drengen jo noget sent af Sted — men da han kom hjem, fik han saa mange Tæsk, saa mange Tæsk — og det var endda Juleavten!«

»Den stakkels Dreng!« sagde jeg med dybere Medfølelse end hun kunde ane.

»Ja, ded maa De nok sige. Men saa slap han da fra dem til sidst.«

»Hvordan gik det til?«

»Jo, nu skal De høre. Han fik jo aldrig en Øre af Birte — den Gang sad Pengene ikke løse paa Smaafolk, saa hvordan skulde han faa Penge? Han havde ikke engang saa han kunde skrive hjem til sin Bedstemor; det skulde Birte nok sørge for. Og den Bedstemor var nok ellers det eneste Familie han havde. Men Birte, hun skrev jo, og Præstens skrev osse og fortalte,

hvor godt Niels havde det, og hvor godt et Menneske Birte Jens Nilen var. Jo Tak!

Men saa en Dag kommer vor Else hjem fra Skole, og hun sagde li'saa bestemt: Mor, sagde hun, nu har Niels, Jens Nilens Plejebarn, igen faaet saa mange Tæsk, og han saa saa bedrøvet ud, og nu har vi Piger i Storeklasse bestemt, at vi tager Penge med allesammen i Morgen, og dem giver vi til Niels, at han kan slippe fra Jens Nilens og faa en Togbillet og komme hjem til sin Bedste; for han siger, at han vil løbe fra dem, men ska' han løbe barbenet til København, saa fanger de ham snart — og hvordan gaar det ham saa?

— Men Jøsses, Piger dog, hvad er det, I har fundet paa! Hvad siger Polletiet til det! Det kan man da ikke! sagde jeg.

Men Tøsen havde Taarer i Øjnene, og hun sagde li'saa stille: maaske gør han en Ulykke paa sig selv! Mor, maa jeg ikke nok tømme min Sparebøsse! De andre Piger maa gerne!

Det ka' du jo'te vide, hvad de andre Piger maa, før i Morgen, sagde jeg; men hvad dig angaar, Pengene er dine egne, og du maa gøre med dem, hvad du vil.

Saa skrabe hun sine Penge ud af Sparegrisen, og der var noget over 2 Kr.

*

Saa næste Avten, da det var blevet mørkt, banker det paa vor Dør, og da jeg lukker op, staar Jens Nilen derude. »God Avten,« siger han. »God Dav i Stuen, Jens Nilen,« siger vor Far; »kom ind med dig.« — »Næ— jeg ska'tte ind,« svarer han, han saa noget underlig ud. »Men I har vel inte set noget til Drengen?«

»Hvadfor en Dreng? Jer Dreng? Næ, vi har inte set ham. Er han væk?«

»Ja, han er inte kommet fra Skole i Dav.«

»Saah! Ded var da besynderligt. Men Else ka' kaskesens sige, om han har væt i Skole i Dav?«

Jo, det havde han, sagde Else; hun var helt rød i Hovedet.

Naa, vi sagde jo ikke mere, end vi blev spurgt om, og saa gik Jens Nilen igen.

Saa var Drengen paa sine bare Ben rendt gennem Skoven, og ind til Købstaden, og det er halvtredie Mil, og derfra var han kommet med Toget til København. Vi saa ham aldrig mere — men vi fik da senere at vide, at han var kommet i Pleje et andet Sted, hvor Folkene var bedre imod ham.

Men Jens Nilens, de fik dem aldrig mere noget Plejebarn.

Ja, ded var den Historie, og jeg mindes saamænd den sølle Dreng, hver Gang jeg sidder her paa Kirkebænken og kigger ned i Gaarden der, ja, ded gør jeg.«

Jeg sagde ikke noget, men jeg var blevet saa glad og varm om Hjertet.

Jeg saa paa den lille Bondekone med det rødlig, rynkede Ansigt og de klare lyseblaa Øjne. I alle disse mange Aar havde hun bevaret Mindet om den lille Plejedreng, der ikke havde haft det godt. Og Pigerne i Skolen havde tømt deres Sparebøsser for at hjælpe ham til at slippe bort!

Solen var gaaget ned, Farverne slukkedes efterhaanden paa Himlen, og det blæste køligt fra Stranden.

Jeg rejste mig og vilde sige farvel. Den gamle Kone saa lidt skuffet ud; hun havde vel ventet, at jeg skulle fortælle hende noget til Gengæld.

— Haardhjertede, nærige Bønder — havde jeg tænkt. De har ikke Tanke for andet end sig selv og deres egen Fordel. Hvor hastigt vi dømmer!

Jeg kunde ikke nænne at skuffe hende.

»Ved De, hvem jeg er?« sagde jeg, og hun spilede Øjnene op og ventede vist, at jeg mindst var Dronningen af England. »Jeg er — den lille Plejdrengs Datter — det var min Far, De fortalte mig om.«

»Nej, nu har jeg aldrig i mine livskabte Dage hørt noget lignende!« raabte hun og slog Hænderne sammen. »Har Niels vær-

kelig faaet saadan en fin Datter!« Hun sprang op fra Bænken. Dette var aabenbart et af hendes Livs store Øjeblikke. »Nu skal De sandelig komme hjem til vos og faa Dem en Taar Aftenkaffe, og vi skal fortælle vor Far det hele — han er lidt døv, men vi kan da raabe ham op endnu. Ded var dog det besynderligste, jeg nogen sinde har oplevet!« Hendes Øjne straaledede.

Jeg slap naturligvis ikke — og det er jeg glad for. Den gamle Kone blev min gode Veninde, som jeg altid besøger, naar jeg kommer paa de Kanter.

NORDSJÆLLANDSK BONDE

Thomas Thomsen — kendt som Sanger og Oplæser over det ganske Land — fortæller »Jul i Nordsjælland« om sin Karrière, om sit Landbrug, og om Jagten, der er hans Hobby —

og Sanger

Af VAGN HEISELBERG

Sønderby er en af Frederiksborg Amts yderste Forposter. Maaske ogsaa en af de skønneste. Oppe fra Bakkerne kigger man tværs over Roskilde Fjord lige ret paa Domkirkespirene i Roskilde og den lille Eskildsø, der i Midten af det 12. Aarhundrede var Augustinermunkenes Sodoma og Gomorrha. Det var her, Biskop Absalon i 1165, da Disciplinen blandt Munkene var i Opløsning, fandt Virke for Abbed Vilhelm fra Paris for at faa genoprettet Ro og Orden. Vilhelm kunde heller ikke klare den. Men det er nu en helt anden Historie end den, der skal fortælles her.

Selsø Sogn, hvor Sønderby ligger, var dengang en Ø. Der gik et Sund gennem Selsø Sø og Hov Mose, og Byen hed dengang Sundarby. Der er flere Oldtidsminder paa Egnen. Dog er den eneste bevarede af de mange Dysser den store Runddysse nordligst paa Sønderby Mark. Men i Nærheden af den ligger den ejendommelige aflange Elmehøj, som indeslutter et Gravkammer fra Stenalderen, og ikke langt derfra kendes en dobbelt Jættestue. Bavnehøj paa Toppen af den høje Banke ud mod Selsø Sø er en af Sognets gamle Gravhøje. Men heller ikke det skulde vi snakke saa meget om. Det er mere for, at man kan forstaa Grunden til, at der kommer Folk kørende langvejs fra til Selsø Sogn.

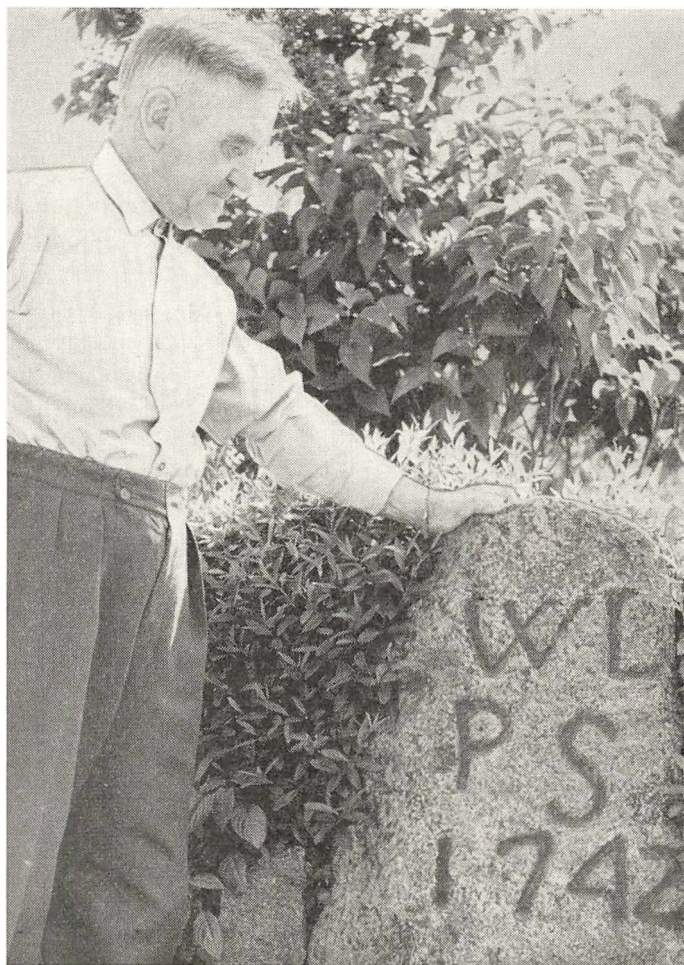
Og naar man ruller ned gennem Sønderby og kommer til Willads Petersens gamle Hus fra 1742, saa standser man op. Dels fordi det er et vældig kønt Hus, og dels fordi der ofte høres Sang derindefra . . . en fri, glad og kraftig Mandsrøst, der runger gennem Stuer, Stalde, Lo og Lade.

*

Det er Thomas Thomsen, som synger. Det er Sønderbys Poul Reumert, er der nogen, som siger. Paa

nogle Billeder, han har af sig selv, ligner han gravigelig den store Reumert — ogsaa en lille Smule i Virkeligheden.

En gammel Sten, som fornylig blev fundet ved Kloakudgravning i Nærheden af Ths. Thomsens Gaard. — Den fortæller, at Willads Petersen byggede dette Hus i 1742.

I Stalden sker det tit, at Thomas Thomsen standser op i Arbejdet og giver sine Køer og Kalve en munter Sang fra sit store Repertoire. Saa interesseret Kalvene lytter, forstaar man, at de synes lige saa godt om Sangen som det store Publikum, der har tiljubleet Thomsen i Landets Forsamlingsale.

— Men Gud fri os, siger Thomas Thomsen, hvis jeg var kommet til Teatret, som det oprindelig var min Agt, ville jeg nok aldrig været naaet den store Skuespiller længer end til Knæene. Næ, men jeg har saamænd haft rigtig godt Held med mig paa de smaa Scener Landet over, hvor jeg gennem Aarene har optraadt som Sanger og Oplæser samtidig med, at jeg — takket ikke mindst være min Kone — har passet Landbruget herhjemme.

Jeg er ud af en gammel Fiskerslægt, som jeg har kunnet føre tilbage helt til 1694. Willads Petersen, som byggede Stuehuset i 1742, er den første, jeg kender til. Efter ham kom Hans Willadsen, og saa kom min Tipoldefar, Thomas Jensen, der var autoriseret Fiskemester under Selsø Gods. Jeg gad vidst, om han ogsaa har været en Slags Ridefoged, for jeg har fundet ud af, at han altid mødte paa Godset til Hest og havde tre Rideheste. Og dengang maatte Bønder jo ellers gaa. Min Oldefar var Chr. Thomsen, min bedstefar Thomas Christensen, min far Chr. Thomsen, alle Fiskere med lidt Jord. Jeg var 15 Aar, da min Far døde. Vi var otte Søskende. Jeg var den eneste, som blev ved Landbruget, og jeg overtog en Ko og en Kvie efter min Mor. Der var fem Tdr. Land Jord til. Ejendommen var Fæstehus under Selsø Gods, men da vi fik Lensloven i 1917, købte jeg den fri, i 10 Aar forpagtede jeg Skolelodden, som jeg saa købte i 1925, og Aaret efter lagde jeg endnu 15 Tdr. Land til fra Nabogaarden.

*

— Jamen ... det med Sangen, hvornaar begyndte det?

— Det var omkring 1920, jeg spillede Dilettant i Skuldelev Foredragsforening. Vi spillede »En Tale« og »Min Svigersøn«, kan jeg huske, og jeg havde en Sangrolle i et af dem. Jeg maa være sluppet meget godt fra det, for efter hver Forestilling blev jeg opfordret til at synge et eller andet Solo i Forsamlingen. Jeg gav dem Visen om Prins Frederik, som netop dengang var fyldt 18 Aar ... og saa skete det mærkelige, at Sognets gamle Præst, Pastor Henriksen, der havde konfirmeret mig, kom hen og slog mig paa Skulderen og sagde: »Er De klar over, Thomsen, at De kan tjene Penge paa den Stemme?«

At nu lige en Præst skulde komme paa det! Men jeg spekulerede lidt over det. Landbruget gav ikke saa meget. Jeg begyndte at underholde i Foreningerne i Nabokommunerne, og saa fik jeg Forbindelse med Koncertsangerinde Lis Mogensen Witte i København. Hveranden uge i et Aars Tid tog jeg ind til hende. Jeg cyklede de 16 Kilometer til Frederikssund og tog Toget derfra. Efter fire Lektioner kunde jeg komme en hel Tone højere op, og de 1000 Kr., Undervisningen kostede mig, fik jeg hurtigt hjem igen. Der var Bud efter mig fra alle Sider. Jeg føjede nogle Sketche og nogle Historier af Storm Petersen, Maglekilde Petersen og Gustav Wied til mit Repertoire og kom efterhaanden til at rejse Landet over.

Til at begynde med akkompagnerede jeg min Sang med Luthspil. Luth lærte jeg at spille hos Musiker Jørgensen i Værebros. Det var saadan lidt af en Begivenhed at komme til Musikundervisning der, for den eneste Mulighed var at ro derover i en Baad, jeg laante af en Fisker. Der var en halv Times Rotur. Men det var naturligvis ingenting for en gammel Fisker-Ætling. Forresten aftjente jeg da ogsaa min Værnepligt som Marinesoldat, og der kom jeg i Spidsen for Ro-Holdet.

Naa, men Luthspillet fik jeg lært, og jeg spillede paa Luth, lige til den Dag omkring 1940, da jeg stødte den ene Finger lidt i Roekurven, medens jeg fodrede Kalvene. Det gik saa sørgeligt med den Finger. Den Dag skulde jeg skynde mig af Sted, fordi jeg skulde ud og optræde, og jeg tog mig ikke af den lille Rift i Fingeren. Bagefter maatte jeg paa Hospitalet, flere Operationer blev foretaget, men Fingeren var og blev stiv. Saa gik jeg over til Mandolin! Men samtidig begyndte jeg at tage den lidt mere med Ro, rejste ikke saa meget ud mere — og i Dag optræder jeg kun engang imellem i de nærmeste Sogne.

*

— Vi maa høre lidt om Deres største Fiasko. . .

— Jamen, jeg har Sør'me aldrig haft nogen! Jo, der var engang, jeg nær var blevet slaaget helt ud af Rollen. Det var nede i Sønderjylland. Jeg optraadte med en Vise, hvor jeg skulde se ganske kolossal dum og indskrænket ud med Sixpencen ned over Ørene og

Foran den gamle Stuebygning fra 1742 staar Thomas Thomsen her med Børnene Karin og Peter.

skelende Øjne. Da jeg kom ind paa Scenen til det forventningsfulde Publikum i det Antræk, sad der en mægtig, tyk Kone paa allerforreste Række. Hun saa vel saa meget som fem Sekunder paa min Fremtoning, saa slog hun Hænderne sammen i Forbløffelse, vendte det hvide ud af Øjnene og faldt bagover ned af Bænken med et Suk! Da havde jeg svært ved at holde Masken. Men da Konen var blevet hjulpet op igen og havde vænnet sig til Synet, gik Resten af Forestillingen, som den skulde.

Imedens jeg rejste rundt paa Tourné, passede min Kone Bruget herhjemme — vi blev gift i 1912. Hun fik Hjælp af sin Far, siden voksede vore Børn til og gav et Nap med — og da det blev almindeligt at køre i Bil, kunde jeg naa overalt paa Sjælland indenfor et Par Timer, og saa kunde jeg jo ogsaa arbejde med selv herhjemme. Det var ikke saa nemt før den Tid, hvor een Aftens Underholdning betød et helt Døgns Rejse. Jeg stod de Tider op Klokken halvfem for at malke, kørte derefter med Postvognen over Skibby til Roskilde — og kom hjem Kl. 3 om Natten. Engang havde jeg saadan fire Døgn ud i een Køre. Den sidste Dag følte jeg mig ikke godt tilpas.

De strenge Aar har ikke sat Spor i Tegnebogen, men jeg har haft et muntert Liv, og Pengene er sat i Ejendommen. Der staar 30.000 Kr. i nye Udbygninger og stadige Udvidelser af Landbrugsbedriften.

*

Saadan er det altsaa gaet til, at Sønderbys Poul Reumert har sunget sig til 30 Tdr. Land og 30.000 Kr. i Bygninger.

— Man siger ogsaa, at De er en ivrig Jæger, Thomas Thomsen, men at De aldrig har ramt noget. . .!

— Naa, det siger man. . .

Thomas Thomsen ler godmodigt: — Jeg ved nok, Onkel Hviid er ude efter mig. Men se, det stammer fra engang, vi var paa Jagt sammen paa Selsømark. Klokken var 3 om Morgenen, og vi sad gemt under en Busk, da der kom et Andetræk. Onkel Hviid plaffede selvfølgelig løs med det samme. Jeg sad og kiggede og ville ikke skyde.

»Skal du ikke skyde?« spurgte han. Jeg rystede bare paa Hovedet. . . og ventede, til Trækket var kommet ind over min egen Mark. Saa skød jeg!

— Ramte De. . .?

— Æh . . . Jagt har været min Hobby, lige siden jeg kunde løfte et Gevær, men jeg har det saadan, at jeg i Virkeligheden ikke bryder mig saa meget om at skyde. Jeg holder af Jagten for Naturens Skyld. Og skyder jeg, sker det aldrig, før der er Skudhold. Saa gør man ingen Skade. Engang, da jeg som saa ofte før deltog i en Klapjagt paa Godset — det var paa Eskildsø — var vi otte Mand, som paa en Eftermiddag skød 92 Harer! Nu har vi særlige Fredningsbestemmelser her, og Harene er fredet hele Aaret undtagen een eneste Dag, nemlig den Dag, da der holdes Klapjagt.

Thomas Thomsen ved sin Vaabensamling.
Den gamle Flintepistol, som han maatte redde fra Tyskerne ved at slaa Pistonen i Stykker, staar han med i Hænderne.

Thomas Thomsen, der ejer en sjælden Udmærkelse: Dansk Jagtforenings Guldnaal, har en smuk, lille Vaabensamling i sin Stue. Der er en Sabel fra Frederik VII's Tid, en Flintbøsse, to Forladere, en Jagtdolk, en fransk Bajonet, en Salonriffel, to Jagtgeværer og to Fleuretter blandt andet. En Remington-Riffel maatte han sige Farvel til under Krigen, da Tyskerne krævede Vaabnene afleveret. Det var et smerteligt Tab, for den Riffel havde han vundet som ganske ung i en Skydekongurrence. Flintebøssen reddede han ved at slaa Pistonen flad, og Salonriflen gravede han ned, til Faren var ovre den Dag, da alle Husene blev eftersøgt for Vaaben. Men Remington'en naaede han ikke at faa af Vejen, for selvfølgelig skulde Selsø Sogns Jagtforenings Formand være en af de første, som fik Tyskernes Besøg.

Tre Matadorers Møde i Helsingør

Af ERLAND GRIBSØ

Det er Nytaarsdag 1851 paa Kroen i Helsingør. Kromanden, Kammerraad Lorentzen, har inviteret sine to Kolleger, Kammerraad og Kromand Mentz fra Gilleleje, og Købmand og Fabrikejer K. A. Larssen fra Frederiksværk, til Middag. Herremiddag! De tre Matadorer har taflet i »Privaten«, og Gæsterne er nu — i Øjeblikket alene — paa Vej ind i en anden Stue, ligeledes i Privatlejligheden, for at drikke Kaffe. Det er midt paa Eftermiddagen, halvmørkt i Krogene, men Kakkelovnen lyser ud paa Gulvet. Gennem de smaarudede Vinduer ser man Snedriverne ude paa Gaardspladsen mellem Stuehuset og »Drankerstalden«, hvor Køerne ringler med Bindslerne, mere eller mindre omtaagede af Affaldet fra Kammerraadens Brændevinsbrænderi. — Opvarteren, Ole Kæderup, gaar til og fra, og naar Døren til Skænkestuerne lukkes op, hører man Gæsterne derude raabe »Fem Gillelejer her te vos!« eller »Hov, Ole, hvor ka du bære over dit Hjarde aa la vos sidde her aa tømte den første Daev i det nye Oer?«

*

Mentz gnider sig i Hænderne: Dejlig Dyreryg, dejlig Flødesovs! Og Bourgognen! Superb!

K. A. L.: Ja, og se nu dér, Kaffe og Likør!
Mentz kigger sig forsigtigt omkring og siger dæmpet: Har De nogen Anelse om, hvad han vil os?

K. A. L.: Ikke Spor! Tror De — — ?

Mentz: Tror? Saa kender De ikke Lorentzen!

Lorentzen kommer ind: Værsgo, sid ind i Sofaen! Ole har været her med Kaffen, ser jeg!

K. A. L.: Nej, sæt I to Kammerraader jer ind i Sofaen, saa tar jeg Lænestolen her.

Lorentzen: Naa ja, ja da . . . Sig mig Larssen, hvorfor er De ikke Kammerraad eller, Død og Plage, Etatsraad for længe siden?

K. A. L.: Hvordan blir man det?

Lorentzen: Ha, ha, hør til ham! De med Deres mange Jern i Ilden, Fabrik og Slot og Ditten og Datten, hvordan har De kunnet undgaa at blive Etatsraad?

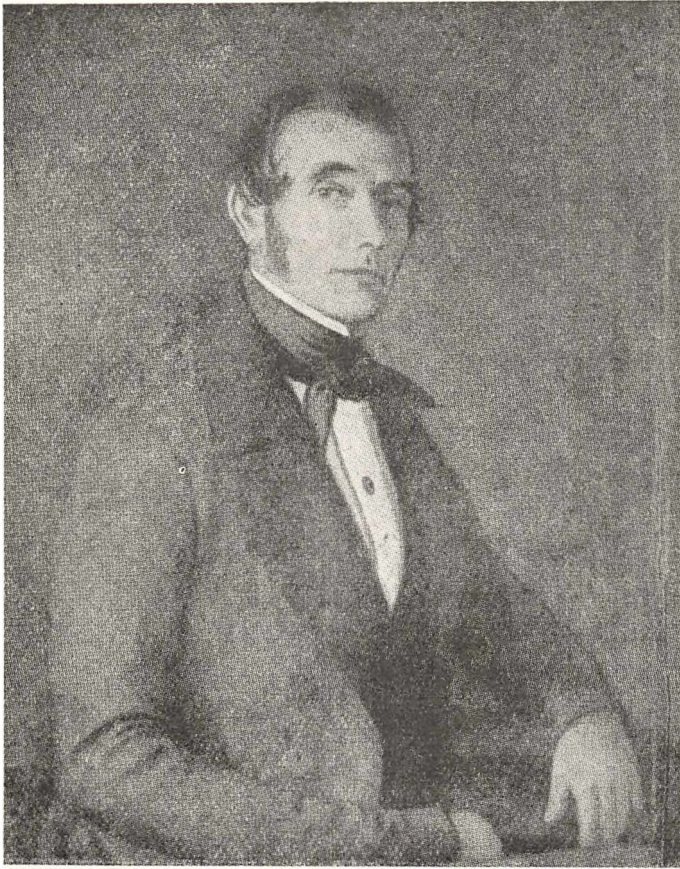
K. A. L.: Det knev osse svært!

Lorentzen: Knev, siger De?

K. A. L.: Ja, med at blive fri! Man tilbød mig saamænd Etatsraadstitlen for en Tur siden, hvis jeg vilde bygge en Kirke hjemme paa Frederiksværk.

Mentz: Naa, det er rigtigt!

K. A. L.: Ja, vist er det rigtigt!

Gillelejernes Konge — Mentz.

Lorentzen: Nu har jeg min Salighed . . . og De sagde Nej?

K. A. L.: Ja, ved De hvad . . . saadan ligefrem købe Titlen for Penge — —

Mentz smiler: De mangler dog en Kirke derinde paa Værket!

K. A. L.: Det gør vi maaske, men skal der gøres godt med mine og min Kones Penge, saa vil vi selv hitte paa, hvad de skal bruges til . . . og desuden: naar jeg har levet hele mit Liv som Knud Arent Larssen, saa vil jeg osse dø som Knud Arent Larssen!

Lorentzen: Ja, men alligevel —.

K. A. L.: Det var saamænd Kongen selv, der var i Lag med mig den Sommer, han laa og gravede inde ved Asserbo — det var i 49 — men jeg syntes ikke om det.

Mentz: Var det Kongen selv?

K. A. L.: Ja, det var en Eftermiddag, at han og Grevinden, som hun jo nu kaldes, kørte nedenunder og hilste paa os paa Valseværket, da de kom ude fra Ruinerne.

Lorentzen: Apropos, de Herrer: Grevinde Danner —.

Mentz: Hvad hun?

Lorentzen: Ja, ser De, der var jo en Ting, jeg vilde snakke med Dem om, nu vi er samlet her, alle tre, og — æ —.

Mentz: Naa, var der det!

Lorentzen: Ja, men drik nu Kaffen, den staar og bliver kold. Og Likørerne, lad os ikke glemme det vigtigste!

(Der drikkes Kaffe, klinkes med Likørglassene og ryges Tobak.)

K. A. L.: Hvad var det, De havde at sige os om Grevinde Danner, Lorentzen?

Lorentzen: Jo, se Grevinden —.

Mentz: Den Møghakke! Ja, undskyld!

Lorentzen: Siden hun nu i Sommer blev gift med Kongen, saa er hun dog Kongens Gemalinde, hvordan man saa ser paa det, og naar selveste Biskop Mynster kunde vie dem i selveste Frederiksborg Slotskirke, saa . . .

K. A. L.: Tænk, vi vidste ingenting inde paa Værket før i September, en hel Maaned efter Brylluppet.

Mentz: Nej, det gik gedulgt. Hun er og blir en . . .

K. A. L.: Naa, hvad skal man sige, Mentz. Hørt saa galt før, det har man da. At hun selv har banet sig sin Vej, nedsætter hende ikke i mine Øjne. Klog det er hun!

Mentz: Ja, det er en nydelig Komædie! Men vi fik ikke at vide, hvad det var, Lorentzen vilde os!

K. A. L.: Nej, hvad var det, Lorentzen?

Lorentzen: Grevinden er jo gift med Kongen paa den rigtige Manér, jeg mener baade med Præst og Orgelspil og det hele, og da Kongen sætter Pris paa, at Grevinden blir estimeret, saa . . .

Mentz: Hvad saa?

Lorentzen: Ja, saa havde jeg spekuleret en lille Ting ud, saadan en Slags Opmærksomhed mod Grevinden her fra Nordsjælland — enten til hendes Geburdsdag den 21. April eller til Aarsdagen for Brylluppet den 7. August.

Mentz: Hm!

K. A. L.: En Opmærksomhed?

Lorentzen: Ja, som vi tre skulde ta' os a', havde jeg tænkt mig. En Geburdsdagsgave eller forsinket Bryllupsgave, hvad De Herrer nu vil kalde det!

Mentz: De er jo tosset, Lorentzen. Hvad mener De, Larssen?

K. A. L.: Egentlig ikke noget. Det kommer helt bag paa mig, dette her.

Lorentzen: Jeg har allerede udspekuleret Gaven! Genstanden er til at faa for en 5—600 Rigsdager!

Mentz: Ja, det er det, jeg siger: De er tosset, Lorentzen!

K. A. L.: Det var mange Penge!

Lorentzen: Ikke for mange for det Pragtstykke!

Mentz: Hvad er det for en Tingest? Hvor er De rendt paa den?

Lorentzen: Hvis De Herrer vil gi Tid et lille Øjeblik, saa skal jeg være her med Klenodiet! (Raaber): Ole, O—le!

Ole Kæderup viser sig i Døren: Kammerraaden kaldte?

Lorentzen: Ja, ta' og hent os Spejlet, Ole — — Spejlet, du ved, men forsigtigt!

Ole: Naturlig! Jeg ska' stras være her!

K. A. L.: Naa, det er et Spejl!

Lorentzen: Et fint Stykke! Et meget fint Stykke!

Mentz: Deres eget?

Lorentzen: Næ, nej, det tilhører en Dame her paa Stedet, gammelt Arvestykke, men hun er villig til at afstaa det. Spejlet er venetiansk Arbejde, og det er sine 200 Aar gammelt, mindst.

K. A. L.: Hvad er det for en Dame, her i Helsinge, der er Ejer af Antikviteter til de Priser?

Lorentzen: Det er en Enkemadam Hornemann.

Mentz: Naah, saa er jeg med: Farver-Enken!

Lorentzen: Ja, rigtigt!

K. A. L.: Og hun har et venetiansk Spejl til 5—600 Daler?

Ole kommer ind med et mandshøjt Spejl, som han forsigtigt stiller op ad Bordet: Værsgo', Spejl til hele Geleptet i fuld Pussitur!

Lorentzen: Ja, det er godt Ole. — — Ser De, De Herrer, gediegne Ting! (Vender Spejlet om, saa en Inskription paa Bagsiden bliver synlig, holder det hen til Lyset fra Vinduet): Her staar: »Hans Hornemann, Kiøbmand og Raadmand i Nestved, 15. Decembris 1644, Abele Petersdatter Friis«.

K. A. L.: Det har sin Rigtighed!

Lorentzen: Det er en Bryllupsgave! Hans Hornemann var Hornemannernes Stamfader, og han og Abele Friis blev gift den Dag, der staar paa Spejlet.

Mentz: Paa Christian den Fjerdes Tid, altsaa!

Lorentzen: Akkurat! Og da Kongen, vores Konge, mener jeg, Frederik den Syvende altsaa, gør saa meget af Christian den Fjerde og synes, at han ligner ham baade i det ene og andet, saa vil det være en fin Opmærksomhed ogsaa mod ham, hvis vi forærede Grevinden Spejlet.

Mentz vender og drejer Spejlet: Det er nu et dejligt Stykke, meget for godt til ...

Lorentzen: Skal man gi' noget paa det Sted, maa det ligne noget — osse for vores egen Skyld. Og Spejlet skal rigelig være Prisen værd! Hvad Grevinden angaar ...

K. A. L.: Det er nu saadan sin egen Sag ...

Lorentzen: Efter det, De sagde før, Larssen, saa mente jeg ikke, De havde noget imod Grevinden?

K. A. L.: Imod og imod, men den Tanke at gi' hende Geburdsdagsgave har jeg nu ikke været inde paa ...

Lorentzen: Bevares, Ideen er min! Men lad os nu sætte os hen til Bordet igen! Mere Kaffe! (Skænker Likør i Glassene). Vi finder nok en Ordning! (Raaber): Ole, O—le!

Ole: Kammerraaden kaldte?

Lorentzen: Ja, lad os faa noget mere Kaffe!

Ole: Skal ske, Hr. Kammerraad! Og Spejlet? Er Beskuelsen forbi, om jeg saa maa sige — ka' jeg ta'et yd igen?

Lorentzen: Ja, men forsigtigt, Ole.

Ole gaar med Kaffekanden og Spejlet. Kanden har han hængende i Hanken paa den ene Finger, for at han bedre kan holde paa Spejlet og manøvrere det ud af Døren. Han slipper helskindet over Tærskelen, men snubler paa Gulvtæppekanten i den tilstødende Stue — — og styrter med et Brag!

Lorentzen raaber: Ole, O—le, hvad er det, du laver, din infame Dromedar?

Mentz: Han ordner vist Gavespørgsmaalet paa egen Haand!

Ole i Døraabningen: Ded vaa Madam Hornemanns Arestykke, der røg sig en Tur! Men Kaffekanden er der splintreme inte gaaet saa meget som it Skaar i!

(Tæppe.)

Kronprinsfamiliens Amme -

Af ERL.

Da Enkedronning Louise, Frederik den Ottendes Gemalinde, var død i 1926, og Kisten var stillet ind i Kapellet i Roskilde Domkirke, anbragtes Størsteparten af de mange Kranse paa Gulvet langs Kapellets Vægge. Kun Familiekransene laa ved Kisten. Blandt dem var der en med Baand, hvorpaa der stod to Ord: »Fra Ammen«. Den Krans havde Karen Jørgen Ans' fra Ramløse Sand ved Frederiksværk sendt!

At Karen blev Amme hos Kronprinsparret, den senere Kong Frederik den Ottende og Dronning Louise, gik saaledes til:

Den 27. Marts 1874 blev Jørgen Andersen og Karen gift. De stammede begge to fra Melby, og efter Brylluppet fik de en lille Landejendom paa Ramløse Sand. Her boede de al deres Tid, og her naaede de at holde Diamantbryllup i 1934 med 12 Døtre, 12 Svigersønner og 19 Børnebørn samlet om sig.

Jorden, der hørte til Ejendommen, var ikke af den allerbedste. Den var sandet, og der var godt med Lyng, saa Jørgen Andersen maatte gaa paa Arbejde ude, imellem som han passede sin Lod derhjemme. Saa kom han paa Krudtværket i Frederiksværk. Hver Dag tog han den lange Tur ind til Byen om Morgenen og den samme Tur hjem om Aftenen — med Apostlenes Heste naturligvis.

I ældre Tider skete det ikke saa sjældent, at en Krudtmølle eksploderede, og engang, da en af Møllerne var sprunget i Luften, og en af Arbejderne blev slaet ihjel, var Jørgen Andersen den første, der kom til og fandt den døde. Det gjorde saa stærkt Indtryk paa ham, at han bestemte sig til at holde op paa Krudtværket.

Jørgens og Karens første Barn blev hjulpet til Verden af Jordemoderen i Skærød, og det var hende, der skaffede Karen Andersen ind ved Hoffet.

Den 17. Februar 1875 fødtes Kronprinsparrets ældste Datter, Louise, den senere Prinsesse af Schaumburg-Lippe. Der skulde skaffes en Amme til hende, og da Skærød-Jordemoderen kendte Fru Hein, som var Jordemoder paa Amalienborg, saa anbefalede hun Karen fra Ramløse Sand.

Paa det Tidspunkt, da Karen Andersen saa at sige blev optaget i Kronprinsens Hjem, var den lille Prins Christian, den senere Kong Christian den Tiende, fire og et halvt Aar. Han var, som bekendt, født den 26. September 1870.

Venskabet, tør man godt sige, mellem Karen og den kongelige Familie befæstedes med Aarene, og da Prinsesse Ingeborg (som i 1897 blev gift med Prins Carl af Sverige) fødtes den 2. August 1878, passede det saadan, at Karen Andersen ogsaa havde et

Spædbarn derhjemme — og saa rykkede hun atter ind paa Slottet som Amme.

Ogsaa udenfor de Perioder, hvor der var Brug for en Amme, blev Karen inviteret til at besøge Kronprinsfamilien, og hun har fortalt mange Træk fra Livet paa Amalienborg.

Børnenes Værelser laa i den øverste Etage, og her boede Karen ogsaa, naar hun var derinde. Kronprinsessen tog sig meget af sine Børns Opdragelse og Undervisning. Hun lærte dem selv at læse, og hun sang med dem. Tit skete det, at Kronprinsessen om Eftermiddagen sendte Bud op til Karen, om hun vilde komme ned, og saa sad de to i en af Salonerne og syede eller bare passiarede.

Kong Christian den Niende og Dronning Louise lærte Karen Andersen ogsaa at kende. Engang, da Kronprinsparret var paa Rejse i Italien, boede Karen og Børnene hos Kongeparret i deres Palæ. I det hele taget gjorde Karen Andersen mange Bekendtskaber i den kongelige Familie, hvis Medlemmer alle satte stor Pris paa hende. Naar der i Aarenes Løb var Konfirmationer, Bryllupper eller Begravelser paa Amalienborg, kunde Karen altid være sikker paa en Invitation. Hun har mange Gange været med de kongelige Børn paa Udflugter og Køreture med Lakajer og Tjenere paa Bukken.

Børnene hang ved Karen, ogsaa efter at de var blevet voksne, og Prins Christian kom aldrig til Arresødallejren eller var paa Efteraarsmanøvre i Nordsjælland uden, at han gæstede Karen Andersen og hendes Mand paa Ramløse Sand.

Efter at Jørgen Andersen var holdt op paa Krudtværket, anskaffede han og Karen sig en Karrusel — af de rigtige med Kaner og flotte Heste — og den drog de ud med ved Fester og paa Markeder. Mange nulevende Nordsjællændere har faaet en Karruseltur hos dem. Det blev forøvrigt kaldt »en Karen-Jørgen-Ans'-Tur«!

Adskillige husker ogsaa stadig det kendte og afholdte Ægtepar, som de saa ud paa deres gamle Dage. Karen døde 85 Aar gammel den 25. November 1938, Jørgen Andersen den 3. Marts 1940. Han blev 78 Aar.

Jørgen og Karen Andersen i 1934.

Sjællandske Jægerkorps fra Helsingør

Af L. LUDVIGSEN

Militærhistorikeren, Kontorchef L. Ludvigsen, fortæller til »Jul i Nordsjælland« om 2. Jægerkorps', 18. Bataillons Historie, — om Sjællandske Jægerkorps, der havde Garnison i Helsingør.

Linieinfanteriet udgjorde i sin Tid Fodfolkets talrigeste og vigtigste Bestanddel. Det optraadte hovedsagelig i den sluttede Orden. I vel rettede Linjer førte det paa ganske kort Afstand en Skydefægtning med Fjenden, eller ogsaa kastede det sig over ham i dybe Kolonner for med Bajonetten at gennembryde hans Stilling. Denne Slags Fodfolk gjorde god Fyldest i Slaget, saa længe Geværernes Skudvidde og Skudhastighed kun var ringe, men det var mindre egnet til Forpost- og Sikringstjeneste, til Overfald, til Kamp om Terrængenstande, kort sagt til al Tjeneste, der krævede Bevægelighed, Selvstændighed og Skydefærdighed — dertil maatte man have *lette* Tropper.

I ældre Tider oprettede man saadanne lette Afdelinger, naar en Krig stod for Døren, og naar Freden var sluttet, opløste man dem igen. Men man havde efterhaanden forstaaet, at der allerede i Fredstid burde oplæres enkelte Afdelinger i den *lette* Tjeneste. Omkring ved 1780 havde man da ogsaa i de fleste europæiske Hære oprettet lette Infanteriafdelinger, almindeligvis kaldet Jægere.

Danmark kom ogsaa med i 1785, idet der den 1. Maj oprettedes det *Sjællandske Jægerkorps*, som begyndte ret beskedent med kun et Kompagni — 130 Befalingsmænd og menige. Men efter tre Aars Forløb talte Styrken over 600 Underofficerer og menige — fordelt i fire Kompagnier. Størstedelen af Folkene, de saakaldte *Frifolk*, var hjemsendte i Fredstid — indkaldtes kun i Eksercertiden eller, naar Korpset skulde sættes paa Krigsfod. Det drejede sig ikke om udskrevne Værnepligtige, men om hvervede Folk, ikke saa faa Udlændinge. Lønningen var ikke høj ... Folkene fik Haandpenge ved Antagelsen, modtog et Tillæg, naar de forrettede Patruljetjeneste i Garnisonens Omegn, og de fik desuden Udsigt til Ansættelse i Forstværnsnets Tjeneste, hvis de artede sig vel ... i det hele taget.

*

Sjællandske Jægerkorps fik Garnison i Helsingør, hvis skovrige Omegn var et udmærket Øvelsesterræn. Justitsen var streng i de Tider. Ude paa *Grønnehave*, som var Eksercerplads, knejsede en Galge, og man havde haarde Legemsstraffe. Korpset antog imidlertid kun udvalgte Folk, og hvis en af dets Soldater skulde lide en vanærende Straf, blev han fjernet fra sin Afdeling ... som værende *uværdig* til at være Jæger. Selve

Tjenesten var ikke særlig streng. Hvis man holdt Eksercits et Par Gange ugentlig, var det store Sager, en Del af den øvrige Tid benyttedes til Vagt- og Patruljetjeneste, Folkene fik nogen Undervisning af forskellig Art, ligesom de gifte Folk maatte have nogen Frihed til at arbejde for egen Regning ... til Supplering af den ringe Lønning. Skønt man saaledes ikke blev overanstrengt med Øvelser, blev Jægerne dog flinke Soldater, idet de laa mange Aar i Tjeneste.

Ved Korpsets Oprettelse var der ingen Kaserne i Helsingør, Mandskabet anbragtes i den saakaldte Husargaard, medens Raadstuekælderen blev anvist som Vagttue. Kvarteret var særdeles tarveligt, Sengetøj

OVERJÆGER. Sjællandske Jægerkorps. 1785. — Grøn Uniform. Sort Krave og Rabatter. Gule Kanter og Knapper. Gule Skindbenklæder. Gul Vest med gule Knapper. Sort Lædertøj. Sorte Støvler. Sort opkrammet Hat. Hvid Fjer med grøn Top. — Original i Hærens Arkiv.

og øvrige Udstyr af den simpleste Beskaffenhed. Men Korpset maa have taget sig godt ud i den smukke Uniform ... grøn Kjole med sort Krave og Opslag, gul Vest, gule Benklæder, langskaftede Støvler, flot opkrattet Hat ... det lange Haar flettet i en Pisk, der hang ned ad Ryggen. I vaadt og koldt Vejr kunde Jægeren indhulle sig i sin vide, grønne Kappe. Bevæbningen bestod oprindeligt i en Riffel med Flintelaas, senere fik Halvdelen af Styrken glatte Bajonetgeværer.

Korpset fik sin Ilddaab i 1801, da det paa udmærket Vis gjorde Tjeneste ved Bevogtning af Kronborg, og ved sin Kystbevogtning, der stedse foruroligede Engländerne under disses Forsøg paa Landgang i Baade paa Kysten mellem Helsingør og København.

Ved Hærloven af 1842 skiftede Korpset Navn til 2. Jægerkorps, de grønne Uniformer fik et mere praktisk Snit, og man fik bedre Geværer. Havde man hidtil ikke haft Lejlighed til nogle Krigsbedrifter, kom nu omsider Chancen. I Marts 1848 sattes 2. Jægerkorps paa Krigsfod. Men før Afrejsen til Kampen mod Oprørerne maatte man sige Farvel til den elskede Chef, Schleppegrell, og fik i Stedet Major Styrup til Fører.

I det første sejrige Slag ved Bov (den 9. April 1848) var Korpset ikke med i første Omgang, men deltog med Iver i Forfølgelsen og tog mange Fanger under denne.

Men Syd fra lurede den frygtelige Fare, idet det store Tyskland, som havde det værste Besvær med at holde sine »Brushoveder« hjemme i Tømme, nu saa sin Regning i at sende sine egne Tropper til Hjælp mod de »stakkels betrængte Stammefrænder« mod Nord, og for en svær Overmagt maatte den danske Hær i Slaget ved Slesvig (den 23. April — Paaskedag) vige og gaa tilbage. Under Slaget var 2. Jægerkorps i Ilden paa forskellige Steder af Fronten og samledes først helt om Aftenen ved Isted Skov. Da Fjenden imidlertid ikke trykkede paa, bestemtes det, at Hæren skulde hvile lidt ud i Flensborg og Omegn. Korpset fik Kantonnement i Oversø, Syd for Flensborg. Paa Grund af, at det danske Rytteri i yderste Linie ikke passede ordentligt paa, blev man overrumplet og kom derved i en meget farlig Situation. Et Kompagni slap efter Ordre til Flensborg, medens de resterende tre Kompagnier, som efterhaanden samledes, ogsaa søgte at komme tilbage. Til Beskyttelse mod de sig nærmende mecklenborgske Dragoner lod Major Styrup 2. og 4. Kompagni tage Stilling ude i en Mose Vest for Landevejen. Der dannedes med 1. Kompagni paa Flanken en stor Karre med Geværer og strittende Bajonetter til alle Sider. Den stod som en Mur, og med en knitrende, raslende Ild modtog den Dragonchoket. Det afsloges totalt, standsede, Hestene sank i til Bugen, og Folk og Heste laa Bunkevis dræbte eller saa-

Menig af Linje-Infanteriet 1848.
Rød Trøje, blaa Benklæder.

rede. Første Omgang var vores. Men nu angreb det fjendtlige Fodfolk i stor Mængde, vore maatte op af Mosen og se at slippe bort. Major Styrup var faldet, andre Officerer saarede. 1. Kompagni og Dele af 2. og 4. Kompagni foretog et voldsomt Modangreb, og den Del af Styrken, som kom fri, tog Stilling Nørd for Mosen for at optage de to andre Kompagnier, som dog var omringet paa alle Sider og ikke kunde slippe bort. Men man gav igen, Skud for Skud, Patroner toges hos de saarede eller faldne. Først da Patronerne slap op, og Ilden sagtnede, stormede det fjendtlige Fodfolk i overvældende Mængde, og de resterende ca. 200 Jægere maatte give tabt. Lasede, blodige, sværtede af Krudtrøg og drivende af Snavs og Mudder, men ukuede samledes Jægerne paa Landevejen, ført af den ældste usaarede Officer, Kaptajn Scharffenberg, som af General Wrangel komplementeredes for Korpsets smukke Indsats. Kaptajnen fik — som en særlig Anerkendelse — Lov til at beholde sin Sabel.

Resten af Styrken slap i god Behold til Flensborg. Vel var Korpset sprængt. Men Opgaven var paa den smukkeste Maade løst. Der var holdt Stand mod en knusende Overmagt, Fjendens Avantgarde var blevet standset saa effektivt, at man ikke havde turdet gaa videre. Saaledes havde den øvrige danske Hær faaet en god Frist under Tilbagetoget.

Denne Kamp er blevet skildret saa udførligt, fordi den 24. April 1848 er en af 2. Jægerskorps allerstørste Mindedage, maaske den største af dem alle. Træningen er da ogsaa kommet i udsøgt Selskab, idet der paa Fanebaandet *allerførst* blev nævnt ... Oversø 1848.

De usaarede Fanger førtes til Tyskland. De maatte jo trøste sig med at have gjort deres Pligt. Men af Korrespondancen fremgik det, at de gennemgaaende kedede sig ganske forfærdeligt.

Tre norske Venner: 1) *Schlepppegrell* (t. v.) faldet ved Øvre Stolk, Isted, 25/7 1850. 2) *Rye* (i Midten) faldet 6/7 1849 ved Fredericia. 3) *Helgesen*, Frederiksstads Forsvarer 1850. — Billedet t. h.: Dansk Hestgardist 1848.

2. Jægerkorps reorganiseredes og var snart igen i Stand til at tage fat. Vi hører om Smaaepisoder her og der, om flinke og gæstfri Beboere paa det smukke og frugtbare Als — godt det samme, for »uden Mad og Drikke, etc.«

Den 3. September fik Hæren Meddelelse om, at der var sluttet Vaabenstilstand, og Dagen efter fik 2. Jægerkorps Ordre til at gaa tilbage til Helsingør. Den 7. September udveksledes Fangerne, og efter et længere Kantonnementsophold paa Fyn ankom Korpset omsider den 6. November til Helsingør, hvor man hædrede det med forskellige Festligheder. Det ældre Mandskab permitteredes, men allerede den 8. December fik 2. Jægerskorps Ordre til at indkalde igen. Den 23. December gik det mod Als.

Tyskland, som holdt Slesvig og Holsten besat, krænkede nemlig aabenlyst Vaabenstilstandens Bestemmelser, og Danmark maatte belave sig paa et nyt Felttog. Naar alt kom til alt, var en aaben Krig jo ogsaa at foretrække for en utaalelig Tilstand, som hverken var det ene eller det andet.

I Begyndelsen af 1849 kom 2. Jægerkorps paa Arbejde ... Strandvagt ved Alssund, forskellige Sammenstød med Fjenden. Oprørshæren, som nu var vel organiseret og udrustet, indesluttede og bombarderede Fæstningen Fredericia, medens den egentlige Tyskehær blev trukket længere og længere op i Jylland under Forfølgelsen af General Olav Ryes Korps, som stadig forstod at smutte fra sine langt overlegne Forfølgere. Og omsider bestemte den danske Overgeneral, Bülow, sig til at slaa et Hovedslag. Og det blev til det store Udfald fra Fredericia, den 6. Juli Klokken 1 om Morgenen, hvor alle danske gjorde deres Pligt og bidrog til Sejren, som dog blev dyrekøbt. Slesvigholsterne mistede over 3200 Mand, 31 Kanoner og store Forraad af alle Slags Krigsfornødenheder. Det danske Tab var 1900 Mand, deriblandt den forgudede General Rye ... 2. Jægerskorps' Tab var 8 Officerer, 6 Un-

derofficerer, en Spillemand, 254 Jægere og Underjægere, hvoraf dog de fleste var saarede.

*

Den 10. Juli sluttedes Vaabenstilstand, men først den 2. September drog Jægerne hjem. Da man nærmede sig Hillerød, red Kong Frederik VII dem i Møde, holdt en Tale, overrakte selv Korset til adskillige Soldater og red i Spidsen for Tropperne ind i Helsingør, hvor de beværtedes paa det bedste ved forskellige Fester.

Men allerede den 15. December afgang 2. Jægerkorps fra Helsingør og stod den 25. ved Middelfart. Noget Mandskab hjemsendtes nu, men i Begyndelsen af Juni 1850 stod Korpset i det sydlige Jylland. Og den 23. Juli gik vor Hær, som talte 35.000 Mand, i en Bivak-

DANSKE SÖLDATER 1848. — Husar i Baggrunden t. v. Ellers fra venstre: Jæger, Fodgardist, Linjeinfanterist, Artillerist. - Bagved Dragon. Under Krigen forandrede nogle Uniformer.

stilling Syd for Flensborg. 2. Jægerkorps ikke langt fra Oversø, den berømte Valplads fra April 1848.

Under Slaget ved Isted, 24.—25. Juli 1850, gjorde 2. Jægerkorps som sædvanlig sin Pligt ... uden dog at blive helt alvorligt engageret. Korpset var heller ikke med ved de senere berømte Valpladser Mysunde (12. September) og Frederiksstad (29. September—4. Oktober). I hele Resten af Felttoget laa 2. Jægerkorps dels i Kantonnement, dels i Baraklejr ved Dannevirke, men det kom ikke mere i Ilden. Da Efteraaret og Vinteren kom, blev Tjenesten ikke saa behagelig, i lange Tider for Eksempel kom Folkene ikke af Klæderne.

Efterretningen om Fredsslutningen hilstes derfor med Glæde, den 7. Februar 1851 kom 2. Jægerkorps til Helsingør, hvor Modtagelsen, som tidligere, var

straalende, og hvor Korpset fejredes med Illumination, Klokkeringning til Velkomst og rigelig Beværtning ... med Sange og Taler. I 1852 blev Korpset forlagt til Glückstadt (Holsten), hvor det laa til 1857, da det forflyttedes til København.

*

Efter Krigen 1848—50 søgte man at raade Bod paa de Mangler, man havde faaet Øje paa. Det blev saaledes bestemt, at hele Fodfolket skulde uddannes, bevæbnes og beklædes paa samme Maade, og der blev truffet Foranstaltninger til at lette Overgangen fra Fredstid til Krigsfod. Den 3. Januar 1860 befalede Kong Frederik VII, at 2. Jægerkorps fremtidig skulde hedde 18. Infanteri-Bataillon, og i Løbet af 1860 modtog Bataillonen Taprifler til hele Krigsstyrken.

Efter Frederik VII's Død, 15. November 1863, blev Krigen uundgaelig, og Danmark skulde nu — slet forberedt — tage Kampen op med Prøjsen/Østrig, som paa alle Omraader, Soldateruddannelse, Bevæbning, i numerisk Henseende etc. var os overlegne. Det maatte gaa galt, og det gik galt. Men vore Soldater og Befalingsmænd gjorde deres Pligt, trods manglende Kvarterer, daarlige Kvarterer, uvant Kost og streng Kulde. Fodfolket havde faaet en anden Inddeling, idet hver Bataillon blev til et Regiment med 2 Batailloner og 8 Kompagnier ... 18. Bataillon blev saaledes til 18. Regiment. Og det svigtede ikke de stolte 2. Jægerkorps-Traditioner. Dele af Regimentet var med ved Mysunde den 2. Februar, hvor langt overlegne prøjsiske Styrker sloges tilbage med store Tab ... efter en hidsig Fægtning. Gjorde senere Tilbagetoget fra Dannevirke til Dybbøl med, ligeledes de svære Dage under Dybbøls Belejring, hvor man afvekslende var til Tjeneste i selve Skanserne, bag ved disse og hvilede ud paa Als. Efter hvert Skanseophold havde man maattet sige Farvel til Kammerater, som dræbtes, saaredes eller toges til Fange. Omsider var det frygtelige Sejgpineri Slut, og Prøjserne stormede (18. April) ikke Dybbøl Skanser, men de elendige Grushobe, som var tilbage. Det var her, at vor gamle Bekendt, Scharffenberg, fra Oversø 1848, dengang Kaptajn ved 2. Jægerkorps, nu

En Patrulje fra 18. Regiment (bemærk Sjako'erne) har indbragt 2 Prøjsere, som forhøres af en dansk Officer.

Oberst og Chef for 8. Brigade (9. og 20. Regiment) foretog det berømte Modangreb for at skaffe Luft for den danske Højrefløj, saa den til Dels kom tilbage til Brohovederne ved Als-Sund, som holdtes besat bl. a. af 18. Regiment, der sammen med 3. Regiment, og de paa den anden Side af Als-Sund værende danske Styrker gjorde deres Sager saa godt, at Prøjserne blev betænkelige, stoppede op, saa vore Folk efterhaanden kunde trække sig tilbage over Broerne til Als.

Natten mellem den 11. og 12. Maj ophørte Fjendtlighederne — heldigvis havde vi den 9. Maj slaet Østrigernes Flaade ved Helgoland, et af de faa Lyspunkter under Krigen. Nu havde vore nogle gode Dage, haardt tiltrængte, maa siges.

Men den 25. Juni udløb Vaabenhvilen, og den 29. Juni blev en sørgelig Dag for gamle Danmark ved Prøjsernes Erobring af Als, hvorunder 18. Regiment havde over 200 faldne og saaredes og mistede cirka 350 Fanger. Regimentet kom ikke mere i Ilden og kom senere til at hedde 18. Bataillon paany med Garnison i Helsingør. 18. Regiment var det eneste, som drog i Krigen med de høje Sjakoer med rød Pompon, som nu forlængst er afskaffet. Regimentets egne Mindedage er: 2. Februar — Mysunde (1864) — 1. Marts — Oprettelsesdag (1785) — 24. April — Oversø (1848) — 29. Juni — Als (1864) — 6. Juli — Fredericia (1849), og anføres ogsaa paa Fanebaandet. 18. Regiment havde forøvrigt som eneste danske Troppelid i 1864 en britisk Undersaat i Geledet som frivillig — men iøvrigt Hovedparten af de finsk-norsk-svenske frivillige.

— — —

Efter den 1. Verdenskrig forlagdes 18. Bataillon til Sønderborg, hvor den garnisonerede 1923—51 og opbevarede indtil videre. Af Hensyn til dens stolte Traditioner arbejdes der dog stadig paa atter at faa ... Sjællandske Jægerkorps formeret.

Danskerne stormer en slesvig-holstensk Skanse 6/7 1849 ved Fredericia.

LEONORA CHRISTINA SOM ZOOLOG

Af EXARO

Kongedatteren, født paa Frederiksborg, gjorde mærkværdige Iagttagelser i Blaataarn, — de holder ikke for Nutidens videnskabelige Efterprøvning, men morsomme var de, og her kan De læse om dem

Leonora Christina, Christian den Fjerdes Datter med Fru Kirsten Munk, var født paa Frederiksborg den 8. Juli 1621. Kun 15 Aar gammel blev hun gift med Corfitz Ulfeldt, og da Lykken vendte sig for ham, maatte hun som bekendt tilbringe 22 Aar af sit Liv, fra 1663 til 1685, i Blaa Taarn.

Leonora Christina var som Kongens Datter blevet udrustet med megen Dannelse og Kultur. Hun havde stærke sproglige og kunstneriske Interesser og gik heller ikke af Vejen for videnskabelige Sysler. Hendes »Jammersminde« vidner hist og her om de zoologiske Iagttagelser, hun gjorde i Fængslet. At de Slutninger, hun kom til, tit er temmelig meget ved Siden af, set i Forhold til, hvad Naturen véd, er kun naturligt. Det forhindrer ikke, at flere af hendes Iagttagelser paa en morsom Maade liver op i Beretningen om de bedrøvelige Fængselsaar, ligesom de den Gang bidrog til at holde Humøret oppe hos hende selv.

I Fortalen til Jammersmindet skriver Leonora Christina: »Tvende Observationer haver jeg antegnet. Ihvorvel de ere om ringe og foragtelige Dyr, saa ere de dog mærkelige, og tvivler jeg paa, at de af nogen Naturkyndiger tilforn er bleven i Agt tagen. Thi at der findes et Slags Kaalorme, som føder levende smaa Orme og saadanne, som de er selv, troer jeg ikke, haver før været noteret. Mindre, at en Loppe føder en formeret (d. v. s. fuldt færdig) Loppe, og ikke som en Gnid (Lus) kommer af en Gnid (Luseæg).«

Senere vender hun paany tilbage til Kaalorme og Lopper, og man faar at vide, at det var i 1682, hun studerede Kaalormene i Fængslet. Hun opdagede, at ikke alle Ormene blev til Sommerfugle. En Del af dem sprang Puppestadiet over efter hendes Mening og gav sig til at føde levende Unger. Hun skriver: »Men af nogle Kaalorme kommer ud af begge deres Sider smaa stakkede (korte) Orme som Maddiker, hvidagtige, brede i een Ende og spidse i den anden Ende. De ompinder sig selver med en stor Gesvindighed, enhver for sig. Siden spinder Ormen over dennem temmelig tykt, vælter dem omkring, saa de bliver som næsten trinde Boller. Der ligger hun imellem, ganske indtørret, æder intet, bliver saa stakket som en Flue,

inden hun dør. Tolv Dage derefter kommer de smaa Fluer ud af Bollen, og seer Bollen ud ligesom en Birkube. Jeg haver seet af samme Slags Kaalorme, at der er kommen en liden levende Orm ud af Ormens Nakke — som jeg holder for det rareste (sjældneste) —, men den levede ikke længe, aad og intet. Moderen døde, strax den lille var udkommen.«

Det, Leonora Christina har set, er en Larve, som har været overfaldet af Snyltehvepse, der har lagt deres Æg i den. Larven dør, men af Æggene kommer Hvepsens Larver, Maddiker, og af dem bliver der Snyltehvepse. Det er dem, Leonora Christina kalder for »smaa Fluer«.

Loppefødslen har Leonora Christina ogsaa faaet galt fat paa. Hun skriver: »Jeg kom i Erfaring, at een Loppe føder en anden. Thi . . . jeg blev vaer, at nogle smaa Ben kravlede bagest paa Loppen, tænkte, at det var en sær Slags. Endelig saa jeg, hvad det var, tog Loppen paa min Finger, hvoraf den liden kom frem og efterlod Fødselstegn. Den sprang strax, men Moderen sad lidet, førend hun kom sig, kunde og ikke springe vidt første Gang. Om alle Lopper fødes paa den Maade, kan jeg ikke vide.«

Det, Leonora Christina saa, har simpelthen været to Lopper, der parrede sig.

Leonora Christina siger selv, at hun af Hensyn til sit »Sinds Rolighed« tit maa beskæftige sig med Smaating og Oplevelser, som andre vilde kalde ubetydelige, ja, »at endog en — for andre afskyelig — Rotte mig til Tidkortning tiener«. Rotten havde hun selv bedt om at faa ind i Fængslet: »Jeg haver efter Begiering faaet en Rotte af Slotsfogeden, som han klippede Halen af. Den satte jeg i et Papegøie-Buur og spisede (fodrede, bespiste) den, saa den blev meget tam. Den Tidsfordriv vilde Qvinden (som vartede op) ikke unde mig, og som Buuret hængte i det andet Rum og det forneden var med Jertraller, saa Skarnet kunde falde ud, saa brændte hun Rotten nedenfra op med Lyset. Det var let at se, men hun nægtede det.«

Kvinden, der brændte Rotten med Lyset — det var i 1675 — hed Barbra Bogbinders og var en Slags Oppasserske, som Leonora Christina havde hos sig i Blaa Taarn.

SVEND S. SCHULTZ I SØLLERØD

Af EYVIND RAFN

Fra en Visit i Søllerød hos vor store nye Operasangerinde *Kirsten Schultz* og hendes Mand Komponisten *Svend S. Schultz*, som planlægger en ny Opera, fortæller Redaktør Eyvind Rafn om Fruens Læreaar og den nye Operas Emne:

Operasangerinden *Kirsten Schultz*.

Livet skal jo helst have talende Gerninger til Ord. Da det utvivlsomt kun er faa Ægtepar, der har gjort sig saa afholdte paa saa kort en Tid, som de tre Aar, i hvilke Kunstnerægteparret *Kirsten* og *Svend S. Schultz* boede i deres hyggelige lille Hus med den store Have paa Moths Vej 58 i Søllerød, før de, for at komme Teatret nærmere, i August flyttede til en ny Villa paa Vilvordevej i Charlottenlund, saa er de nok værd at aflægge en Visit. Min Læser vil huske, hvordan *Kirsten Schultz* efter en Søndag-Sommeraftens Sang i Tivolis Koncertsal i August vaagnede Mandag Morgen som Danmarks store nye Sangerinde og blev saa overøst med Ros, som det ikke er sket i mange Aar!

16 Aar gammel fik *Kirsten Schultz* Realeksamen i Odense, hvortil hun var flyttet som ganske lille efter at være kommet til Verden i København. Hendes Far, Ingeniør *Las Lassen* og Hustru, er Gaardmandsbørn fra Egnen omkring Haderslev, og efter at de havde forladt København med deres lille *Kirsten* og boet en Aarrække i Odense, er nu ogsaa de forlængst blevet Nordsjællændere med Villa i Virum. I Odense fik *Kirsten* altsaa Realeksamen 16 Aar gammel og efter en Tid som Hjelpepige i en Præstegaard paa Landet, blev hun antaget som Elev ved Postvæsenet. Til alt Held blev hun ansat paa et Postkontor i Odense, hvor der som bekendt findes et Konservatorium, og derhen søgte den unge Postelev i sine faa ledige Stunder og fortalte, at hun var interesseret i at lære at spille Klaver. Lærerne drøftede Situationen og kom til det Resultat, at der næppe skete noget slemt ved at lade hende prøve, og derved blev det saa. Men det skulde snart vise sig, hvilke Kræfter, der boede i den spinkle lille Postelev med de gratiøse Bevægelser. Hun blev glad for sine Lærere og de unægtelig ogsaa for deres Elev, og da det udviklede sig pænt altsammen, fik hun af sin Far Lov til at købe sig et Klaver til 1200 Kr. med ham som Garant for Afbetalingen, hvilken hun udredede ved Hjælp af den beskedne Postgage, som strakte lidt bedre til, fordi hun betalte mindre for sit Ophold ved at bo hjemme. Langsomt, kun meget langsomt, vaagnede Interessen for at synge. Opfordringer fra Lærerne manglede ikke. En Aften kom Det kgl. Teaters Tourne til Odense med en Opera af Mozart, og fra Konservatoriet fik hun en Henstilling om at høre

Operaen, men da Aftenen kom, havde hun alligevel noget andet for, der interesserede mere. Hvem, der havde komponeret Operaen, som hun ikke gik til — det var Mozarts »Figaros Bryllup« — vidste hun ikke, og der skulde gaa to Aar, før hendes Bifag, som var Sang, begyndte at tage Overhaand, og nu ti Aar efter, at hun ikke gik hen og hørte »Figaros Bryllup« i Odense i 1948 gjorde hende til vor store nye Sangerinde.

*

Men der skulde komme nok saa drøje Aar forinden. — »Man finder sig i meget, naar man kun er 20 Aar,« skal *Kirsten Schultz* have sagt engang, hvor Uddannelsesvilkaarene for vore Sangere drøftedes i en venskabelig Kreds. Hun hentydede for sit vedkommende til den Tid, hvor en anset Sangerinde som *Karin Monk* var Lærer for hende i København, hvor *Kirsten Schultz* havde en Heldags-Kontorplads for at bekoste sin Uddannelse til Optagelse paa Operaskolen. Imens boede hun respektabelt, men beskedent i København paa en Femtesal. Hun hentede selv Vand op i en Spand et Par Gange om Dagen fra en Kælder, hvor Rotterne dansede en Art Fandango, der nu er afløst af den Fandango som Den kgl. Ballet lader opføre omkring hende, naar hun i Vinter synger i 3. Akt af — »Figaros Bryllup«! Nogen Tid efter kom hun ind i Radiokoret og kunde saa nøjes med en Halvdags-Kontorplads. Radiokorets Leder var *Svend S. Schultz*, med hvem hun nu er gift — han er fra Nykøbing F. og 44 Aar gammel. Men dog skulde der gaa endnu nogen Tid, før Operamusik greb hende til dybere Medleven. Det skete, da hun tilfældigt en Aften havde valgt at høre Verdis Opera *Aida*. Da Sangen fra

Mandskoret i anden Akt tonede op til hendes beskedne Galleriplads, fik den Taarerne til at trille ned ad hendes Kinder — véd hendes Venner at fortælle. I 1953 kom hun i Operakoret og senere paa Operaskolen og fik et bedre Værelse i Hellerup, men blev ogsaa i Radiokoret samtidig med at gennemgaa den meget alsidige og trættende Operaskole, hvor der ogsaa undervises i Dansk, Fægtning m. m. I 1956 blev hun engageret efter endt Eksamen og debuterede i »Nattens Dronning«, et meget højtliggende Parti i en Mozart-Opera, som et Par udenlandske Operasangerinder, Det kgl. Teaters Ledelse først havde engageret, ikke evnede at synge. Kirsten Schultz kunde. Nu var hun blevet rigtig Operasangerinde, og med sin medfødte indre Myndighed og naturlige Stilsikkerhed har hun hurtigt sunget sig frem til Glæde for mange og ogsaa til en rigere Erfaring end de fleste med saa kort en Løbebane. Endnu ved hun jo selv ikke noget om, hvad en trættende Uddannelsestid er værd senere i Livet, ligesaa lidt som hun endnu kender noget til de indre Kræfters langsommere Vækst — de, der lader os hvile roligt i os selv, — ogsaa hvis Baggrunden synes at svigte eller mangle os lidt nu og da. I sit hyggelige Hjem, smukt og personligt, præget ogsaa af de Malerier, hendes Mand Komponisten Svend S. Schultz har malet og hængt op dér, mangler Kulturpræget ikke. Over Klaveret hænger paa Hæderspladsen en Suite gamle Kobberstik af sjælden engelsk Oprindelse — de er af en Livlighed og Ynde og saa ulasteligt velbevarede, at de maa kunne inspirere endog en Træmand. Men Svend S. Schultz, der ligesom Operasangerinden ikke er af mange Ord og ligesom hun har Tidens Præg af ikke at spille andres Tid, han er ikke, efter hvad de, der kender lidt til hans Metoder, en Komponist, der er afhængig af den ydre Inspiration. Vel er han ligesom sin Hustru glad for at bo i Nordsjælland, som han i mange Aar har gennemtravet, men ogsaa efter at han i Besættelsestiden fik Sommerhus i Dronningemølle — det er en Historie for sig, som alle paa Egnen kender — komponerer han ligesaa naturligt der som paa sit Kontor i Radiohuset i Rosenørnsallé, hvor han en Aarrække har haft Stillingen som Kapelmester for Radiokoret. I denne Egenskab er han blevet kendt og skattet af mange Lyttere saavel som af de talrige, der har haft den Glæde at være med, naar en af hans bestilte Festkantater er blevet opførte. Disses Virkning udebliver aldrig. En smuk Forklaring herpaa kan Venner af ham give. Det er nemlig saa god en Inspiration for Schultz som nogen alene dette, at nogen bestiller Musik komponeret hos ham. Denne Taknemmelighedsfølelse, som Schultz ejer i rigt Maal og evner at finde naturligt Udtryk for, udløser ogsaa mange Gange uden indre Beregning og let og ubesværet de Melodier, som er kommet fra hans saa flittigt brugte, let arbejdende Nodepen. Hans levende Selvkritik og hans flittige Visiter i Radiohusets store Digtsamling er

Kunstnerparret Schultz. Billederne har Komponisten selv malet.

kendt omend kun i en snævrere Kreds. Men Ægteparrets Belæsthed, dets Naturlighed og Trang til solide Kundskaber var med til at skabe dem sammen med deres Hensynsfuldhed — deres Popularitet i Søllerød.

Da han i Dronningemølle i Besættelsestiden havde fundet et af de Steder, hvor han gerne vilde have et Hus, men hans Penge var lidt smaa, saa kom Tilfældet til Hjælp. Han fik af Undervisningsministeriet tillagt det store Anckerske Legat. Dets Statut kræver, at man rejser til Udlandet for Legatet paa Studietur. Besættelsestidens forskellige Forbud hindrede dette. Schultz tog en Fodtur paa Landet for at overveje denne aparte Situation. I Sengeløses Omegn stødte han paa sin Tur ved Værebros pludselig paa et mindre Hus, som laa ret isoleret og udenpaa det var malet med store Bogstaver: *Cafe Værebro*. Han havde i det pludselig fundet sig sit Ønskehus, og da det dengang heller ikke var muligt at faa Byggematerialer og Tilladelse til at opføre et Sommerhus, saa købte han *Cafe Værebro* paa Stedet. Det store Problem med at faa det til Dronningemølle løste et Lastbilfirma ved at køre afsted med det efter først at have faaet særlig Politimestertilladelse fra alle de Jurisdiktioner, den mærkelige og for al anden Færdsel ubekvem store Transport skulde gennem. Da man heldigt var naaet frem til den Grund, Schultz havde erhvervet i Dronningemølle, som sin Ønskegrund, saa blev Huset imidlertid sat paa Grunden ved Siden af. — Alt maatte gøres om.

I sit smukke nye Hjem paa Vilvordevej er Schultz begyndt at tænke paa en ny Opera. Om Kirsten S. faar et Parti deri og hvad den handler om, ved man ikke endnu. Dog kan vi røbe, at dens Emne er taget fra Irland, og at den har sit Motiv fra et Digt af Nis Petersen, i hvilket der fortælles om Dommeren, der var nødt til at afsige Dødsdom i en Retten forelagt Sag

— i hvilken den tiltalte, som Dommeren maatte dømme til Døden, var Dommerens egen Søn! Dette lyder dystert og ikke som det stemmer helt med den lysere Lethed, som godt kan siges at karakterisere meget af Komponistens Musik. Men lad os ikke glemme den lille saare karakteristiske Historie, Venner af Kirsten Schultz véd at fortælle om hende. Da hun engang skulde fortælle en Bekendt om Verdis Opera »Maskeballet«, hvor hun synger Pagens Parti, saa vidste hun

at sige, at den var alvorlig og mørk og ret dyster. Hun glemte, at i den funkler en Lysstraale, som helt alene sammen med Musikken løfter Operaen op over det dystre — for hun synger selv det Parti!

Kirsten Schultz med den lyse Sopran og Svend S. Schultz med den lyse Tone i sin Musik er et Kunstnerpar af en vis Forfinelse og ikke just af al for megen Robusthed, som man altid kan glæde sig til at høre mere af og om.

Syv Hornbækkere søgte at hindre Katastrofen ved Sjællands Odde

En varmhjertet patriotisk Daad for 150 Aar siden

Af NIELS FRIIS

Hornbækkerne har ofte vist, at de havde Hjertet paa rette Sted. Havet, der udbreder sig for dem, er uroligt, farlige Situationer kan hurtigt opstaa, og de betænkte sig aldrig paa at hjælpe, naar nogen var i Nød ved deres Kyst. I Historien lyser til sene Tider den Redningsdaad i 1774, der inspirerede Johannes Ewald til »Fiskerne« og vor Nationalsang.

I Aar for 150 Aar siden øvedes fra Hornbæk en Daad af helt anden Karakter, men ogsaa en Daad, der huskes. Den var ikke fremkaldt af Trusler fra Havet selv — men fra Fjenden. Det var Krigstider. Efter Københavns Bombardement 1807 og Flaadens Bortførelse laa Danmark i bitter Kamp med Engelskmanden; den førtes paa Havet, denne Kamp, med Kanonbaade, Kaperbaade og Kystbatterier, og ikke mindst ved Nordkysten gik det ofte livligt til.

Kun eet dansk Orlogsskib havde Englænderne ikke faaet fat paa, da de røvede Danmarks Flaade: Linieskibet »Prins Christian Frederik«. I den Naalestik-Taktik mod deres Handel og Skibsfart paa Østersøen, Danmark med Held gennemførte, var dette Skib et fint Aktiv, og naturligt nok var Englænderne derfor ivrige efter at faa fat paa det. Det var det, der skete hin 22. Marts 1808, da det bukkede under for en vældig Overmagt i den berømte, saa hæderfulde Kamp ved Sjællands Odde.

*

Det var en Katastrofe for Danmarks i Forvejen haardt ramte Sømagt, og det var denne Katastrofe,

brave Hornbækkere forsøgte at hindre — desværre forgæves, fordi den var uafvendelig. »Prins Christian Frederik« havde i Dagene forud ligget paa Helsingørs Rhed, under Beskyttelse af Kronborgs Kanoner, og indtaget Proviant, Ammunition og Mandskab til Erstatning for en Del syge Folk. Nu fik Chefen, Kaptajn Jessen, Ordre til at gaa til Storebælt for at forjage fjendtlige Skibe herfra.

Den 21. Marts afsejlede »Prins Christian Frederik« fra Helsingør til Storebælt. Kaptajn Jessen vilde være gaaet Sønden om, men maatte efter et Forsøg opgive det paa Grund af Vindforholdene og gaa Nord ud. Aldrig saa snart havde han passeret Nakkehoved, før man paa Hornbæk saa tre engelske Linieskibe stævne ned mod Höganäs og ankre paa Rheden der. Saa snart Briterne af Svenskerne, som jo dengang var Danmarks Fjender, fik at vide — fra Höganäs ilede man ud til Eskadren med to Fartøjer — at »Prins Christian Frederik« var gaaet til Bæltet, lettede to af de engelske Skibe for at sætte efter.

Hvad der saa skete, kan skildres med Tidens egne Ord, et Brev fra Helsingør, afsendt to Dage senere: »Da man i Forgaars fra Hornbek, efter den svenske Baads og Kutterbrigs Ankomst, saae, at de engelske Orlogsskibe begyndte at lette Anker, toge af patriotisk Drift følgende Mænd sammesteds, nemlig Jens Petersen, Jens Nielsen, forhen farende paa Island, samt Skipper Peter Andersen, C. Nielsen, And. Svendsen, Niels Larsen og Johan Bentsen, strax den Beslutning

at seile til Beltet, for at give Capitain Jessen Efterretning om hans Forfølgere«.

*

Man kan se, at de syv Hornbækkere satte meget ind paa at naa deres Maal. Men som det hedder i en samtidig Beretning om denne vovelige Ekspedition, der afgik ved Middagstid den 21. Marts: Skønt de »toge en farlig Gienvei Sønden om Hesseløen, og havde det danske Skib i Sigte, kunde de ikke komme det nær nok for at naae deres Hensigt, da der paa samme Tid kom Jessen imøde (ventelig fra store Belt) et Engelsk Rangskib, en Fregat og en Kutterbrig, som alle 3 satte efter ham. Jessen vendte nu hurtigt om, i Haab om at seile fra dem, uagtet han saa havde Modvind, men da møder han strax de 2 Engelske Skibe, som Hornbækkerne skulde advare ham for. . .«

Hvis de havde været heldige i deres Hensigt, sagde man paa Hornbæk, »troer man, at de havde kunnet være der 6 Timer før de andre«. Det var de ikke. Da Englænderne fra Höganäs tonede frem, var alt forbi. Kampen, som skulde faa det noksom kendte ulykkelige Udfald, kom i Gang kort efter, og saa vidt det kan skønnes maa de syv Hornbækkere have været Vidne til den — maaske har de paa en eller anden Maade maattet søge Dækning, da den brød løs.

*

I en Øjenvidneskildring fra Sjællands Odde hedder det: »Saasnaart man ved Hornbækkerne som over Hals og Hoved maatte flygte i Land næste Morgen, fik Sammenhængen at vide, samlede Kystmilicien og nogle Militaire sig og traf de fornødne Sikkerhedsforanstaltninger, hvis Fienden skulde vove Landgang. Med megen Bedrøvelse vare de Danske nu fra Landet Øyenvidne til, hvorledes Fjenderne slæbte vore brave Sømænd ombord paa sine Skibe. . .« Ogsaa det har nok Hornbækkerne oplevet, men er vel saa, i hvert Fald efter nogle Dages Forløb, draget hjem.

Hvem var de nu, de syv? Navnene kender vi, men ikke meget andet. Peter Andersen, der synes at have været deres Anfører, var en Mand paa 43 Aar og var baade Fisker og Husmand samt »Enrolleret« hvad mange paa Hornbæk var i disse Krigsaar — ogsaa den 35-aarige Jens Pedersen, der maaske er identisk med den senere Kaperfører. Om Jens Nielsen vides altsaa, at han havde været »farende paa Island«. Den 26-aarige Fisker Joh. Bendtsen var ogsaa Lods — og

Anders Svendsen synes at have været en ganske ung Mand. De to tilbageværende kan ikke nøjere identificeres, bl. a. paa Grund af Navnenes Almindelighed.

*

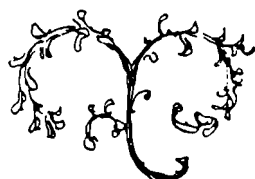
Hornbækkernes Redningsaktion led samme Skæbne som »Prins Christian Frederik«s sidste Togt; det sidste saavel som det første indleddedes uden at man kendte Sagens rette Sammenhæng, den nemlig, at der var langt større britiske Styrker til Stede i de danske Farvande end den danske Overkommando anede — saaledes at de to britiske Orlogsmænd fra Höganäs, som Hornbækkerne vilde advare »Prins Christian Frederik« mod, ikke var de eneste, der truede. Men baade Kaptajn Jessen og de syv Hornbækkere handlede som de ud fra de givne Forudsætninger kunde og burde. Skibets heltemodige Kamp under store Ofre var en Vaabendaad, der lyser i Fædrelandets Historie — Hornbækkernes Undsætnings-ekspedition en spontan Indsats af gode og varmheartede danske Mænd.

*

Deres kække og uforfærdede Handling berettes der om i alle Landets Aviser, og baade gennem dem og ad Tjenestevejen kom den til den nye Konges, Frederik den Sjettes Kundskab. Han hædrede de syv Hornbækkere i den Aand, der besjælede Landet dengang: ved at sætte dem bedre i Stand til at forsvare Fædrelandet, om det skulde blive nødvendigt, idet han tildelte hver især af dem en Riffel og to Pistoler. P. Andersen, hvem Baaden tilhørte, fik tillige »Løvte om en skøn Sabel«.

Senere, ved man, lod »de raske Hornbeks Mænd«, som de kaldtes overalt, »meget ziirlig indstikke paa Løbene af samme Rifler og Pistoler følgende Indskrivt: Skienket af Kong Frederik den Sjette, den 25de April 1808, til N. N. i Anledning af Orlogsskibet Prinds Christian Frederik«. De vedtog desuden, at disse Pistoler og Rifler »stedse skulle blive i Familiernes Værge og aldrig føres ud af Hornbeks By, saalænge Hornbæk er til«. Det kunde være interessant at vide, om det stadig er lykkedes paa Stedet at bevare et eller flere af disse synlige Minder om den kongelige Paaskønnelse for det tapre Forsøg paa at redde den stolte danske Orlogsmænd fra Skæbnen.

Mindet om denne, de syv Mænds patriotiske Daad, bør aldrig blegne. Deres Navne staar prentet med Ære i Hornbæks brogede Historiebog.

SLAGTEREN OG MARIENLYST

✧ ✧ FRA KONGESLOT TIL KURHOTEL ✧ ✧

Noget nyt og ukendt om
Marienlyst Slot

Af MAX IVERSEN

Forfatteren Max Iversen fortæller om Marienlyst Slot, Helsingør, — om Slottets Skæbne, og Slagtermester Anders Jensen, en Renæssanceskikkelse, der blev Stor-Restaurator.

En Junidag i 1826 stod H. C. Andersen paa den høje Skrænt bag Marienlyst Slot og saa for første Gang ud over Helsingør og Sundet mod Skaanes Kyst og Hveen. Og saa højstemt i sin Begejstring over det skønne Syn var han, at han lod sig henrive til dette Udbrud:

»... den første Grad af Lyksalighed efter Døden, vil bestaa deri, at Aanden fri kan svinge sig hen og se alt det skjønne paa Jorden.«

Men Marienlyst Slot er saa sandelig ogsaa en Øjenslyst, yndefuldt beliggende i et af Landets dejligste Parkanlæg.

Det nuværende Marienlyst blev opført i 1760'erne og har Navn efter Frederik V's Dronning, Juliane Marie, født Prinsesse af Braunschweig-Wolfenbüttel. Men det henrivende Rococoslots Historie gaar meget længere tilbage i Tiden. Paa dette Sted laa i Middelalderens Slutning Sct. Anna Kloster — Gadenavnet Sct. Annagade minder endnu om denne Bygning fra Danmarks katolske Tid, og det er ikke udelukket, at der er gemt Rester af Klostermurværket i den anseelige, tre Meter høje Havemur, der skiller Slotsparken fra Gaden udenfor.

Her byggede Frederik II kort før sin Død (1588) et taarnlignende »Lysthus«, Lundehave i tre Etager, og denne Bygning er den Dag i Dag bevaret i det nuværende Slots Midterparti — dog med en noget ændret Facade. Det kongelige »Lysthus« fik for Udsigtens Skyld næsten Taarnkarakter; i øverste Etage findes »Kongens Værelse«, hvorfra der er en vidunderlig Udsigt til tre Verdenshjørner. Det var her, at Hans Majestæt — som det hedder i en engelsk Rejseberetning fra 1588 — »... hviler ud efter sine svære Bekymringer«, et Træk, der genfindes i Shakespeares *Hamlet*.

*

Efter Frederik II's Død forfaldt Bygningen langsomt, i de følgende 170 Aar, indtil den i 1758 kom i Overhofmarskal A. G. Moltke's Besiddelse. Moltke lod den franske Arkitekt Jardin ombygge det gamle Lundehave og udvidede det med to Sidefløje, men samtidig skulde Karakteren af Udsigtspavillon bevares med fri Udsigt til Øst, Syd og Nord, hvorfor det fremspringende Midterparti fik Sidevinduer.

For at Slottets Sidefløje ikke skulde blive for smalle, maatte der graves ind i Bakken bagved, hvad der — som det kan ses af Billedet — giver en udsøgt arkitektonisk Effekt. Parken er helt og aldeles i 1700-Tallets franske Stil — først og fremmest lægger man Mærke til den vidunderlige Allé med de kandelaberformede Lindetræer.

Slottet er opført i Louis Seize-Stil og er i flere Henseender typisk for Jardin's Bygningskunst, ligesom Udstyret i »Kongens Værelse«, hvorfra man har den skønne Udsigt over Sundet — det rummer hele to Marmorkaminer og bl. a. to Portrætmedailloner af Frederik V og Juliane Marie.

Det var altsaa Overhofmarskal, Grev Moltke, der forestod Ombygningen, og i nogen Tid hed Ejendommen da ogsaa »Moltkes Glædeshaug« — men meget tyder paa, at det i Virkeligheden var Frederik V, som

»Manden for det hele« — Slagtermester Anders Jensen.

Marienlyst Slot.

var Slottets Ejer. Det var jo i de store Hof-Intrigers Tid...

*

Da Frederik V døde i 1767, overdrog Sønnen Christian VII Slottet til Stedmoderen Juliane Marie(-nlyst).

Marienlyst Slot var indtil 1848 i Kongefamiliens Eje, men i det nævnte Aar — Trearskrigens første — skænkede den folkekære Frederik VII det til Hjem for Krigsinvalider, et Formaal, som det dog var ganske uegnet til. Saa blev det i 1851 solgt til Helsingør Kommune, der har været Ejer siden.

Fra nu af begyndte for Alvor det dejlige lille Slots mærkelige og omtumlede Tilværelse, idet det senere blev Badehotel og Privatbolig — for til Slut at ende som Museum —!

I flere Aar stod Slottet tomt med sine skønne Pragsale, mens den øverste Etage en Tid blev brugt til privat Beboelse af kendte Helsingørnere. I 1857 blev Slottet købt af den kendte Helsingørborger, Vekslerer Josef Nathansen, der havde faaet den dumdrigtige Tanke at oprette et storstilet Etablissement for at »redde« Helsingør ovenpaa den skrækkelige Misere med Sundtoldens Ophævelse.

*

Nathansen havde lige vundet 20.000 Daler i et tysk Lotteri, og for disse Penge indrettede han nu med stor Pragt Marienlyst Slot til Kursted og Restaurant. Til en Begyndelse gik det glimrende, men der var den Hage ved det, at Kurgæsterne kun kunde spise og danse paa Slottet ... de maatte bo ude i Byen!

Derfor byggede han i 1860 det senere saa kendte Marienlyst Kurhotel paa Strandvejens Søside; men til Trods for at Nathansen paa faa Aar virkelig havde faaet gjort Navnet »Marienlyst« internationalt kendt som mondænt Badehotel, kunde han alligevel ikke klare sig — han gik fallit og maatte overlade hele Historien til et kommunalt Konsortium, der drev Forretagendet videre uden at kunne bringe noget rigtigt ud af det.

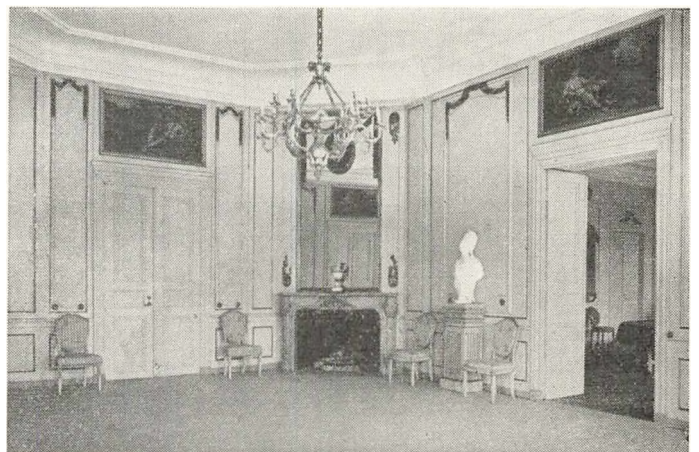
Saa dukkede pludselig en ung, energisk Mand op fra København, den 36-aarige Slagtermester Anders Jensen, der havde spinket og sparet sig en Formue til paa en lille Slagterforretning i Nansensgade. Det var i Sommeren 1897, samtidig med at Kystbanen blev aabnet med direkte Forbindelse mellem København og Helsingør, at Anders Jensen købte Marienlyst — baade Slot og Park og det nye Kurhotel og med eet satte Fart i det hele.

Men ogsaa Anders Jensens Æra fik en Ende. Det foreløbig sidste Kapitel i den gamle skønne Bygnings Historie paabegyndtes i 1930, da Helsingør Kommune lod Marienlyst Slot indrette til Bymuseum og Hamlet-Samling.

*

Det var i 1896, at Badehotellet overførtes til Strandsiden, og siden da har *Marienlyst Kur- og Søbad* ikke haft Forbindelse med Slottet. Dette tjener idag flere Formaal — Mellem-Etagen rummer Helsingør Bymuseum og i den lille Hamlet-Samling og paa øverste Etage findes de vidunderlige Repræsentationslokaler for den forhenværende Sundtoldsstad — ingen dansk By har dem smukkere! I Stuen bor det elskværdige Ægtepar som passer det hele, og som slet ikke forlanger Entré, naar vi kommer for at tage det lille Eventyrslot i Øjesyn...

Interieur fra Marienlyst.

En Thepavillon i Hørsholm

Ukendt for Offentligheden staar i en Privathave ved Bellevue en skøn og ulastelig velbevaret kinesisk Thepavillon, som ifølge Traditionen har staaet i Hørsholm Slotspark paa Kong Christian den 7.s Tid. Her fortælles om den.

Pavillonens Tag er svunget ret langt ud, saa intet Regnvand kan skade. Buskene omkring den er meget høje, saa den syner mindre, end den er.

At Kong Christian d. 7. og Dronning Caroline Mathildes Thepavillon fra Hørsholm Slotspark staar i vor Tid ulasteligt helt og rent bevaret i en Privathave i Klampenborg kom som nærmest et Chock for endog Hørsholmegnens kyndigste Kendere. Ikke desto mindre er det Tilfældet, at hele den skønne kinesiske Træpavillon med tilhørende indvendig Dekoration bestaaende af fire store kinesiske Malerier ejedes i forrige Aarhundrede af den ansete Slægt Owen efter, at den store Løsøreauktion var holdt paa Hørsholm Slot efter et kgl. Reskript udstedt af Kong Frederik den 6. i Begyndelsen af 1800-Aarene, kort før man begyndte den Nedrivning af Hørsholm Slot, som jævnedes det fuldstændig med Jorden og gjorde det muligt at anvende Byggematerialerne blandt andet i Domhuset paa Nytorv i København. Da et Medlem af Slægten Owen lod den ansete Architect Carl Brummer opføre den smukke Villa af røde haandstrøgne Sten, som endnu ligger i en stor Have faa Skridt nord for Stauings Plæne ved Bellevue Strandvej, førtes Thepavillon fra Helsingør, hvor den havde staaet fra den fjernedes fra Hørsholm Slot efter Auktionen, direkte til den Patriciervilla, hvor den staar nær Øresund ogsaa nu i disse Vinterdage og taaler Vejrliget godt, ogsaa fordi den skærmes af en tæt, stedsegrøn Bepantning af busklignende, haardføre Vækster.

☆

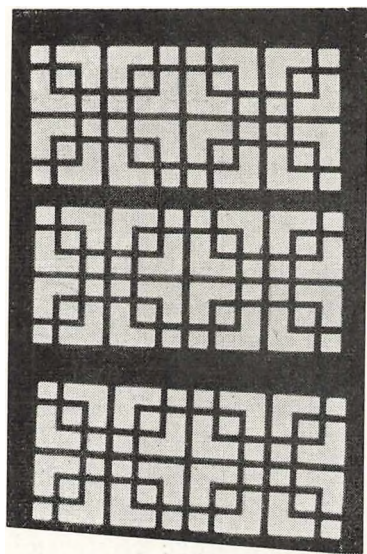
Det lyder som ikke saa lidt af et Vintereventyr. Men lad os læse, hvad den kendte og ansete svenske Kultur-

historiker Osvald Sirén skriver i anden Del af sit Værk: Kinas Haver. Dette Afsnit af Værket handler om Pavilloner i romantiske Stemningshaver i Europa, og der skriver han ordret oversat om Pavillon i Klampenborg: »Et mærkeligere Exempel paa kinesiske Havepavilloner i Europa er imidlertid den, som engang har været opstillet i Hørsholms Slotspark. Bygningen er opført paa sexkantet Plan med cirka $2\frac{1}{2}$ Meters Sidebredde. Kraftige Hjørnestolper bærer det stærkt udhvalvede Tag... Baade den konstruktive Stamme og Udsmykningen er udført paa en Maade, som er velbekendt fra tilsvarende Bygninger i Kina, men helt ukendte i Europa — et Forhold, som tyder paa, at Pavillon er blevet indført, adskilt i sine enkelte Dele, fra Kina for at kunne samles i Danmark. Dette bekræftes ogsaa af en Oplysning om, at en Del af Bjælkerne er mærkede med kinesiske Skrifte tegn, som tydelig har været sat der for at lette Genopstilling. Desuden er den ogsaa forsynet med høje bærende Stolper, hvilket vidner om, at Bygningen har staaet paa meget sumpet Mark — eller muligvis ude i en Dam — saadan som det

Indvendig er Pavillon smykket med store Malerier, som tages ned om Vinteren og opbevares i opvarmede Værelser. Her ses en kinesisk Familie drikke The i deres Hus ved en Flod.

Her ses et af Pavillonens
smukke Vinduer —
solidt Træskærerarbejde udført
i Kina i Træ, som ellers i sin
Sort ikke kendes her
i Landet.

ofte var Tilfældet med slige Pavilloner i Kina — i Hørsholm Slotshave. Da vi imidlertid ikke har haft Adgang til nogen Plan af dette Anlæg, saa maa Spørgsmaalet om Pavillonens oprindelige Opstilling lades aabent. Som en Repræsentant for kinesisk Havearkitektur i nordisk Milieu staar denne Pavillon imidlertid paa Grund af sin Autenticitet i Særklasse...«

Den Adgang, som Osvald Sirén ikke har haft til Planerne over Slotsparken i Hørsholm, saa han ville have haft Mulighed for at konstatere det nøjagtige Sted, hvor Pavillonens evt. har været placeret, opvejes for min Læser ved den Omstændighed, at Pavillonens nuværende Ejer, Enken efter den kendte og ansete første danske

Udskrivningschef i Sønderjylland i Aarene efter Genforeningen i 1920, Kommandør i Flaaden Malthe Bruun aabnede ikke kun sin Have, hvor Pavillonens staar, men ogsaa Pavillonens og lod nogle Fotografier af den tage — hvilke hermed offentliggøres for første Gang. Man vil nemt se, at den med sit hele Udseende har kunnet glide smukt ind i Hørsholm Slots Omgivelser. Læserne vil selv kunne skønne om Værdien af en Kritik, som nylig er rejst mod Oplysningerne om, at den har staaet i Hørsholm, og som er kommet fra phil. lic. Else Glahn, der mener, at den er konstrueret efter en Tegning i Chambers Bog »Design of Chinese Building«, London, 1757, fordi den ligner denne Tegning. Ogsaa enkelte andre Argumenter fremfører Else Glahn. Men deroverfor staar bl. a., at da Pavillonens blev restaureret af Frederiksborg-Museets nu afdøde Restaurator, fandt den de fleste Øjne paa de Mennesker, som er afmalet indvendig i Pavillonens, skudt ud, og ifølge Traditionen har dens første Ejer, hvis Handlinger som bekendt somme-tider var lidt aparte, personlig moret sig med dette, da han en Aften havde konstateret, at naar han kom ind ad den ene Dør, saa gik Struensee ud ad den anden. I Fr. Weilbachs Bog om Arkitekt C. F. Harsdorff skrives bl. a. om Pavillonens, at den efter »en paalidelig Tradition skal være kommet fra Hirschholm.« —

Kommandørinde Malthe Bruun fortjener — og derom er i allefald ingen Tvivl mulig — Tak af Efterslægten for den uselviske Kyndighed, hvormed hun har evnet at værne om dette Kulturklenodie paa samme Vis, som Fruen i svundne Aar værnede om dansk Kulturarv i Grænseområdet.

DIGTE TIL HELSINGORANERE

Af EYVIND RAFN

Det lyse Livssyn, som præger det meste af, hvad Digteren *Anders Bording* har skrevet, kommer ikke mindst frem i de Digte, han skrev til en Række Helsingoraneres Pris, en Række, som ved en i disse Dage afsluttet Undersøgelse viser sig at omfatte over en Tiendedel af, hvad der kendes af hans Vers! Det er fra regnet København langt det meste til nogen enkelt By.

Anders Bording er, som man véd, en god Kending i Nordsjælland fra Aaret 1662, i hvilket han virkede som Rektor i Slangerup. Bording fødtes den 21. Januar 1619 i Ribe. Navnet Bording stammer fra Byen Bording, der ligger nordvest for Silkeborg. Den hed i 1483 Borring. Han har levet et efter eget Ønske tilsyneladende lidt uroligt Liv. Han, der døde ugift den 24. Maj 1677 i København, hvor han fik en meget stilfuld Bisættelse, som blev arrangeret af hans Ven, den senere Borgmester Hans Petersen, blev 1637 Student fra Katedralskolen i Ribe og efter at have taget theologisk Embedseksamen, søgte han ikke straks saadan som bogstavelig talt alle at komme i Havn i et Embede — nej, frejdigt stolende paa sine egne Evner saa han sig godt omkring i Danmark først.

Mens Anders Bording sammen med Salmedigteren Thomas Kingo (1634-1703) — der som bekendt ogsaa virkede en Tid i Slangerup (fra 1668 til 25. Febr. 1677) — er Aarhundredets største Digtere, saa har

Bording ogsaa et Ry, om hvilket han er ene. Han er nemlig den første danske Digter, som har levet helt af sin Pen. Med dette forholdt det sig ganske enkelt saadan, at han klarede sig uden fast Stilling, og var det end til Tider lidt Smalhans for ham, saa gik det dog smukt alligevel, for Indtægterne skaffede han sig ved at skrive de for hin Tid saa yndede Lejlighedsdigte ved Livets Højtid. Anders Bordings Sans mere for Liv end for det stillestående gjorde, at han gik ikke kun paa Voldene for at se Kongen ride rundt deroppe under Kuglernes Hvinen i Luften (Svenskernes Belejring af København begyndtes i August 1658), men ogsaa, at han stiftede Bekendtskab med t. Eks. den daværende Chef for Fodgarden, Eiler Holck, som fødtes i 1627 og efter at have udmærket sig paa Københavns Volde udnævntes til Kommandant paa Kronborg og Amtmand over Kronborg Amt. Holck blev senere Generalmajor og Stiftsbefalingsmand paa Fyn, og oprettede det endnu saa kendte Stamhus Holckenhavn ved Nyborg, hvis slanke Spir er kendt af alle, som ved Indsejlingen til Nyborg har glædet sig over Byens smukke Omgivelser. Hvorvidt det skyldes Bordings Bekendtskab med Holck, at Bording har skrevet paafaldende mange Digte til Borgere i Helsingør og Nyborg, eller det er foraarsaget af Bordings medfødte Sympati for disse Havnebyer med deres friske og naturlige Dagligliv og baade muntre og stilfulde Fester — det er det næppe muligt at paavise nu tre hundrede Aar efter Digtene Tilblivelse og uden Kommentarer af skriftlig eller

mundtlig Art fra hverken Digteren eller hans samtidige. Om dette Forhold synes det, som alle Kilder tier. Men vi har Lov at se paa Digterne og lade dem tale:

*Det salte Vand af Øresund
og striden Bælt tillige
skal for udsørres helt i Grund
end jeg Charitnis svige.*

Saadan digter Bording til Herman Mejer i et særlig langt Bryllupsdigt paa 4½ Side i Anledning af Mejers Ægteskab med Christine Matzdatter den 22. September 1664 i Helsingør — »tænk, hun er sit nittend' Aar« er nu alt, hvad vi har af personlige Oplysninger om dette Brudepar. Men vi skriver os Digterens direkte Hyldest til Øresund bag Øret et Øjeblik og glæder os over det næste Bordingske Helsingørdigt, vi derefter træffer paa, hvori Digteren hylder Kongl. Majestæts Postmester, Raadmand og fornemme Handelsmand i Helsingør David Melvin i Anledning af hans Bryllup i 1665 med Salig Rasmus Regelsøns Datter Margrete:

*Hr. Melvin højfornemme Ven.
Med Glæde jeg fornemmer,
at Eders Hjærte sig igen
til Kærlighed bekvæmmer.*

Efter en direkte Hyldest af Øresund og dens Skibsfart: »Som uden Skibsfart Øresund« — slutter Digteren saa med en Hentydning, som er fuldt i Overensstemmelse med Tidens Mode:

*Vi derpaa tage Skaalen fat
paa Brudens Sundhed drikke.
Vi venter vist, at sig i Nat
Hr. Melvin fix skal skikke.*

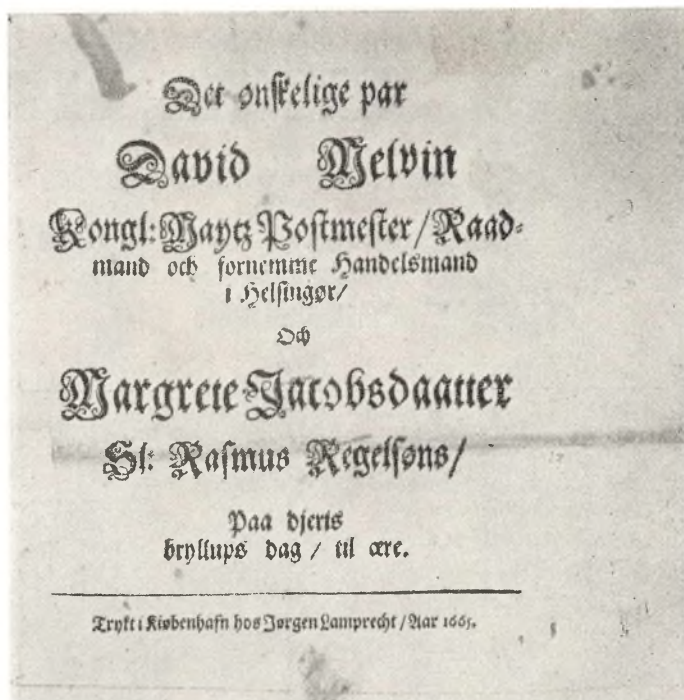
David Melvin er Skotte, født i Dundee, og udnævnt til Postmester i Helsingør den 6. September 1660 og til Raadmand den 31. Januar 1661.

Vi hører alvorfulde Klange tone i Digtet Gravskrift over Knud Walter, som vi kender godt endnu i vor Tid som Borgmester i Helsingør fra den 16. Juli 1674 til sin Død den 20. December 1676 og gift med Katharine Bechten, død den 17. Januar 1677 i Helsingør:

*Ja fromme Walter, ja, du var for himmel-værdig
Til her blandt os at bo. Thi gjorde du strax særdig.
Dig ikke drage lod, men sagde gladelig
Til Verden: o far vel: jeg gerne slipper dig.
Din Krop du Jorden gav: Men dine Dyders Minde
Blandt os dog lever end og aldrig kan forsvinde.*

Under dette Digt har Bording ret usædvanligt skrevet: Vort fremfarne og uforfalskede Venskab til Ære opsat af Anders Bording.

Til disse Digte føjer sig Hyldestdigtet til Ejler Holck, da hans Hustru, født Høeg, fik en Søn i 1665 og Sørgedigtene, da Holcks Datter Frederikke var død, og da Holck lukkede sine Øjne.

Originaltryk af Anders Bordings Digte er i vore Dage næsten uopdrivelige. Et enkelt, som ejes af den danske Personalhistoriker, Baron Antonievitz i Køge, skulde være handlet til 350 Kr., men Ejeren lod Handelen standse for at forbeholde det til Pressemuseet, hvor man endnu intet Originaltryk ejer. Her ses Digtet til Postmester Melvin, Helsingør.

Endnu et Helsingør-Digt skal nævnes — og ikke det ringeste. Det er stik mod Tidens Skik til en saa underordnet som Søren Portner paa Kronborg:

*Jeg ni Lens-Herrer haver kendt
paa Croneborg at raade,
som Portner dennem alle tjent
det bedste jeg formaade.
Hvo skal mig eftergøre det,
han skal omsider lære,
at Hoffets Kage stundom ret
er besk og haard at tære.*

Vi har Lov at tro, at naar en saa opfindsom Digter som Bording i sine Helsingørdigte nævner Øresund to Gange, saa tyder dette paa, at han har værdsat — i Overensstemmelse med sit Naturel — den friske By, som maaske allerede da har været saa usnobbet, at den ikke irriteredes over, at ogsaa en Portner hyldedes paa Vers af den ene af Tidens største Digtere.

Hotel
„Leidersdorff“

HILLERØD

★

TELEFON 38

Deres tøjekspert har præcis,
hvad De ønsker

HARDER

Slotsgade 7 . Telef. 702 . Hillerød

ARNE HENRIKSEN

Tømrermester — Maskinsnedkeri

Karsemose

Telefon Frederiksværk 97

Ogsaa alt vedrørende Sommerhuse

Glarmester H. Andersen

FREDERIKSVÆRK - TLF. 367 - TLF. 223

Lukket Keglebane

Smaa, lette Retter

Madkurve
kan medbringes

Frederiksværk Kro

(Laur. Mathiesen)

Torvet

TELEFON 85

Grimstrup
Andels-Kartoffelmelsfabrik
pr. Ølsted

TELEFON ØLSTED 15

OIL-O-MATIC

Oliefyr

sejrer stort ude i verden

Frederiksværk Smede- og Maskinværksted
W. Larsen . Tlf. Fr.værk 95 og 467 . Fredens Allé 7

Julegaver — Nytaarsskæmt

☆ *Noget har man altid glemt --*

☆ **Se indenfor hos os**

☆ Vi har et stort Udvalg i Bordkort, Pynt og Sange
☆ til festlige Lerligheder. Alt i Papirvarer og Legetøj

☆ *Forhandler af Tekno og Lego Legetøj*

☆ **Frits Hansen** . Nørregade 16

☆ Telefon Frederiksværk 314

Vagn Nielsen

STATSAUT. SKIBSMÆGLER
FREDERIKSVÆRK

Telegram-Adresse: »Neslein« . Telefon 185

Udsøgte Vine fra

**Den gamle
Røbmandsgaard**

P. BJØRNSBÆK-OLSENS VINHANDEL . FREDERIKSVÆRK

KOSMORAMA

FREDERIKSVÆRK

Telefon 455

Optik

Harry Løkke

Optiker . Urmager . Guldsmed

NØRREGADE 29 . TELEFON 184 . FREDERIKSVÆRK

SPAREKASSEN FOR FREDERIKSVÆRK OG OMEGN

Frederiksværk Tlf. 340 . Hundested Tlf. 34 . Liseleje Tlf. 251
Indlaan ca. 20 Millioner

INDLAAN — UDLAAN

Boksanlæg . Sparebøsser . Døgnbox

ALLE SPAREKASSEFORRETNINGER UDFØRES

ARKITEKT
JENS GILHOLTS
TEGNESTUE

SANDSKAARSVEJ 9 . FREDERIKSVÆRK . TLF. 800

FISK

er en god og sund Spise

Friske Varer - Billige Priser

★

Hans Rasmussen

Fiskehuset . Nørregade 5 . Frederiksværk . Telefon 855

GRAND HOTEL
FREDERIKSVÆRK

Telf. 8

●
V. A. HANSEN

STORT UDVALG I

Vine og Cigaretter

Frederiksværk Materialhandel

CARL HANSEN

Tlf. 26

Premier IS

Aug. Højrup

FREDERIKSVÆRK . TELEFON 269

BANKEN

FOR

FREDERIKSVÆRK OG OMEGN

AKTIESELSKAB

Tlf. Nr. 2 og 288

HOTEL FREDERIKSVÆRK

~ ~ Torvet ~ ~

Nye, moderne Værelser med varmt og koldt Vand hele Aaret. Telefon paa alle Værelserne
SMUKKE SELSKABSLOKALER

Have-Terrasse

Hver Dag Aaret rundt nystegte Frederiksværk-Aal

Bernh. Hansen

HARALD KORSGAARD PETERSEN Slagter- og Viktualieforretningen

Strandvej 96, Frederiksværk (ved
Staalvæværket) - Telefon 626

*Prøv vor hjemmelavede Medister,
den er lavet af Flæsk og ikke af Klister.*

Alle vore Varer er gode, friske og delikate.

Een Gang Kunde — altid Kunde.

Julegaver til hele familien

Viggo Svendsen

Urmager — Guldmed — Optiker
Frederiksværk Telefon 201

-- Alt elektrisk

Smukke Bordlamper . Moderne Lampetter
Alt i El-Køkkenudstyr . Brødriste og Strygejern

KNUD LØTH

aut. Installatør
Tlf. Frederiksværk 177 — Nørregade 20

NØRREGADE 24

TLF. 64

H. ANDREASEN
FREDERIKSVÆRK

ISENKRAM - GLAS - PORCELEN - UDSYR - SPORT

Stort Udvalg i Julegaver til hele Familien

Køb Manufakturvarer

hos

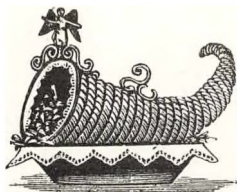
KNUD ANDERSEN

Nørregade 13 . Frederiksværk
Telefon 107

MIMOSA Jernbanegade 14
(WERNER JENSEN)
Frederiksværk . Telefon 234

Frugt . Grønt . Blomster

KNUD V. ERNERS
BAGERI OG CONDITORI

Nørregade 23 . Frederiksværk . Tlf. 62

HAKA

EL VASKEMASKINE

.... den bedste
.... den mest moderne

Hovedforhandler

Handelsfirmaet

AGENDA

Kommer overalt C. Frederiksen . Frederiksværk . Telefon 515

A S
Frederiksværk
Trælasthandel

TRÆLAST . BYGNINGSARTIKLER

MØRTEL . STØBEGODS . BRÆNDEL

HAVNEVEJ 7 og 11 — Tlf. 6 (3 Ledninger) og 12 — C. V. BERNTSEN

Se den nye Dreng-Afdeling

Aage Løkke
FREDERIKSVÆRK

Telefon 345 — en god Forbindelse i Tøj

Hotel Strandborg
FREDERIKSVÆRK . TLF. 293

✱

De smaa Haver med god og billig Mad
Hyggelige Værelser med Centralvarme

Einer Petersen

Frederiksværk

Bogtrykkeri

Etableret 1924

ALF JENSEN
GODTHAABSVEJ 4
TELEFON 285*

Holger R. Poulsen

- ★ Møbler SNEDKERMESTER
- ★ Kontor- og Butiksinventar Norregade 14, Frederiksværk
Tlf. 292
- ★ Bygningsarbejde
- ★ Gulvbelægning
- ★ Nyt og Reparationer

CHR. PEDERSEN
FREDERIKSVÆRK FLYTTE- OG
VOGNMANDSFORRETNING

samt Brændselshandel

*

Strandvej 4

Telefon 520

Asserbo Golfklub

Banen er beliggende i den skønne Egn mellem Frederiksværk og Liseleje og dækker et Areal paa 32 Tdr. Land. — En smuk, firelænget Bondegaard er omdannet til Klubhus med Restaurant m. v.

Telefon Frederiksværk 329

GOLF ER ET HERLIGT OG BEHAGELIGT MOTIONSSPIL FOR FOLK I ALLE ALDRE

Oplysninger iøvrigt ved Telefon Frederiksværk Nr. 9

CARL BRAMMER $\frac{A}{S}$

Levende Aal en gros

FREDERIKSVÆRK

Telefon 9

- GRUNDLAGT 1898 -

Frederiksværk Dampvaskeri og kemiske Tøjrensning

G. LARSEN

★

TELEFON 18

Den gamle Smedie

J. THISTEN-NIELSEN

Frederiksværk - Tlf. 556

Hegn

Gelændere

Porte

Laager

Alt i Kleinsmedearbejde

Poul LIEBERKIND

Telefon *17

Gennem Generationer det rigtige Indkøbssted for gode
Manufakturvarer af enhver Art

Restaurant »Skoolyst«

VED TORVET

Frederiksværk

Tlf. 372

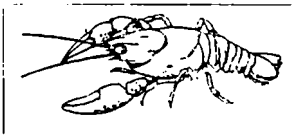
STOR SAL

Hyggelige Selskabslokaler

VALD. SCHMIDT

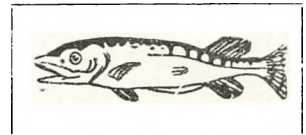
Fiskehandler

FREDERIKSVÆRK FISKEFORSYNING . JERNBANEGADE 14 TELEFON 500

Alt i Fiskekonserves . Kvalitetsmærker

Altid Aarstidens fineste Fiskesorter

Statsautoriseret Revisor Carl Johansen

Vesterbrogade 19 København V Telefon Hilda 250

træffes **stadigvæk** den første Fredag i hver Maaned
i Frederiksværk paa Frederiksværk Bogtrykkeri fra
Kl. 10-12 og efter Aftale. Telefon Frederiksværk 285

*Fornuftige Julegaver!
Fikse Julegaver!*

KORT SAGT: JULEGAVER FRA

JENS HOLTEGAARD

Frederiksværk . Tlf. 83

Vi hjælper Dem altid paa Gled, hvis De mangler Ideer

Osvald Kraft

Smedie og Maskinværksted
Nørregade 58 - Frederiksværk

Centralvarme og Oliefy

Telefon 422 og 366

Sn Schmidt Hansen

ARKITEKT

Frederiksværk

Joh. Reitzel & Co.

MURERMESTRE

Frederiksværk

Telefon 49 & 587

Den

RIGTIGE

Ur- og Guldsmedeforretning

S. P. Løkke & Søn

URMAGER OG GULDSMED
FREDERIKSVÆRK
TLF. 286

CHR. OLSEN

Tømrermester
Maskinsnedkeri
Nørregade 52
Frederiksværk
TELEFON 131

JULEGAVER

HELE FAMILIEN FAAR GLÆDE AF

Alt i Boligmontering faar De hos

Det er Nørregade 20 over Gaarden

Konto oprettes gerne

Cykler - Radio - Fjernsyn

Støvsugere

Symaskiner

Grammofon-Plader

Autocykler

Salg og Service

Førende Mærker

Hans Blom

HELSINGE . Tlf. 71

SIGURD HENRIKSEN

TØMRERMESTER

St. Lyngby - Telefon Arresø 115

Alt vedrørende Tømrer- og Snedkerarbejde

Nyt saavel som Reparationer

:: Herunder ogsaa alt vedrørende Sommerhusbyggeri ::

Tilbud og Overslag uden Forbindende

HELSINGE **B**OGHANDEL

P. Schwartz Sørensen

TELEFON 1
ØSTERGADE 19

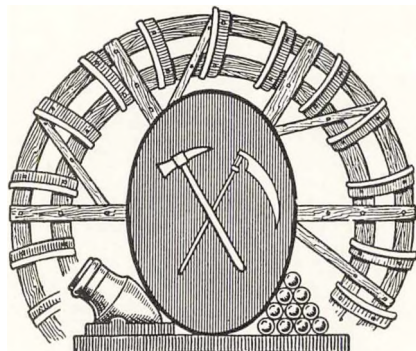
*Et godt Billede, —
og alt i Fotoudstyr ...*

E. Hansen

TELEFON HELSINGE 303
POSTGIRO 8240

HÆRENS KRUDTVÆRK FREDERIKSVÆRK

JAGTPATRONER

AKTIESELSKABET

HILLERØD OG OMEGNS BANK

Slotsgade 16 . Hillerød

Telefon 1300

Aktiekapital og Reserver Kr. 3.500.000

Stiftet 1898

*

Laan ydes mod Pant i saavel By- som Landejendomme

Indskud modtages paa Bankbog

Filialer: Fredensborg, Græsted, Skævinge

JULEGAVEN

til Vennerne
i Ind- og Udlandet

HILLERØDDUGEN

med FREDERIKSBORG SLOT

rosa	130 X 130	26,50
creme		
blaa	130 X 160	31,85

SVEND

MARTENSEN

HILLERØD 398-1890

Antikviteter

MØBLER . SØLV . TIN . PORCELÆN . VAABEN M. M.

★

H. Larsen . Privat Hålsingborg 27048

Fa. VIGGO LARSEN
Bramstr. 4 - Helsingør
Telf. 21 10 88

Fa. »ANTICO«
Brunsg. 24-26 - Hålsingborg
Tel. 29 532

Gæstfrihed i en Nøddeskal

Nøddebo Kro

og Slots-Hotel

Internationalt Bo- og Madsted, hvor Bordet altid fanger

Telefon: Fredensborg 746

Skal De bygge eller isolere?

Ring da til

1/2 C. STURUP & CO.s EFTFLG.
HELSENGØR — TELEFON 21 00 49 - 21 00 95

★

ALT I TRÆLAST . BYGNINGSARTIKLER . CEMENT

Møbler med Særpræg -

og ;nænsom Restaurering af antikke Møbler
udføres endnu paa

Borella-Hansen & Co.s Værksteder
Tlf. 598 Hillerød

TAG OGSAA OM VINTEREN

med

Frederiksværkbanen

★ ★ ★

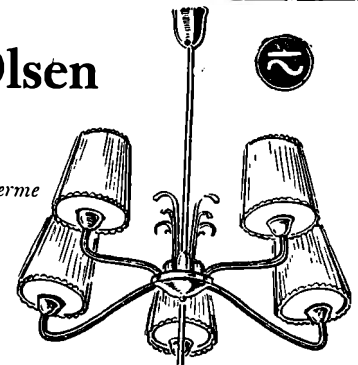
Henning Olsen

aut. Installatør

Lys . Kraft . Varme . Hegn
Alt i Lamper, Kroner og Skærme

Køleskabe
Alt til elektrisk Køkken

Frederiksværksgade 11 A
Hillerød . Telefon 481

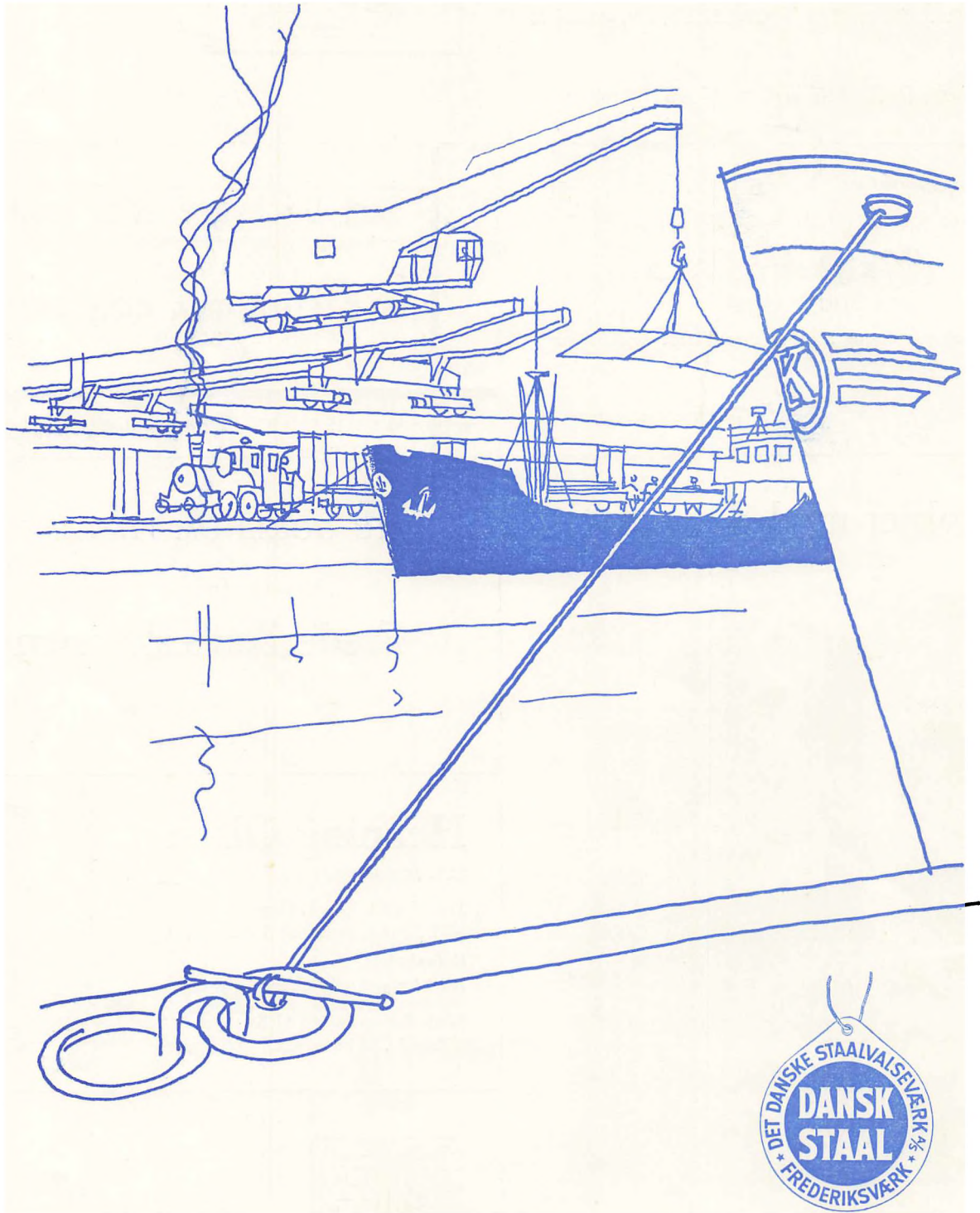

Tryksager

TIL ALLE FORMÅL

C. Nordlundes Bogtrykkeri
OSWALD TERKELSEN
Slotsgade 3 . Hillerød . Telefon 175 . Privat 1250

Plader Profiler Armeringsstaal

Dansk Siemens Martin Staal

EFFO

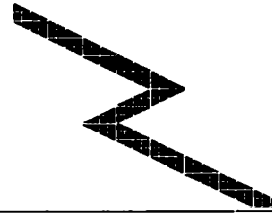
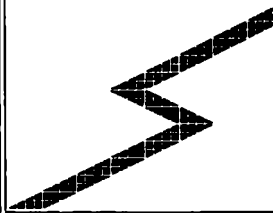
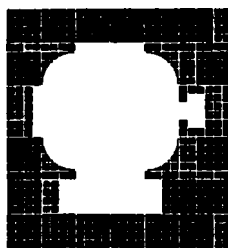

Andelselskabet
Elektricitetsforsyningen
for Frederiksværks Omegn

leverer Strøm til Lys, Kraft og Varme til følgende Sogne:

Torup, Melby, Kregme, Vinderød, Lille Lyngby, Strø, Græse, Sigerslevvester, en Del af Slangerup Landsogn og Tibirke og Ramløse Sand

OVER FØLGENDE TRANSFORMATORSTATIONER:

1. Hundested, 2. Lynæs, 3. Torpmagle, 4. Torup, 5. Melby,
6. Evetofte, 7. Vinderød, 8. Brederød, 9. Kregme, 10. Hundested
Havn, 11. Ullerup, 12. Strøllille, 13. Strø, 14. Sigerslevøster,
15. Sigerslevvester, 16. Græse, 17. Hørup, 18. Store Lyngby,
19. Meløse, 20. Hald, 21. Hundested Isværk, 22. Hundested
Motorfabrik, 23. Vinderød Enghave, 24. Støverled, 25. Hundested
Vandværk, 26. Asserbo, 27. Liseleje, 28. Tollerup, 29. Kikhavn,
30. Nødebo Huse, 31. Sverkildstrup, 32. Lynæs Vandværk, 33. Søndergade, Lynæs, 34. Vinderød By, 35. Auderødlejren

*Tal om
Deres
pengesager...*

... med

**FREDERIKSBORG AMTS
SPARE- OG LAANEKASSE**

SLOTSGADE 46 . TELEFON 76 (5 ledninger)

Kontortid 9-15, lørdag 9-12,30, fredag tillige 17-18

Afdelinger over hele Nordsjælland